

ОДБРАНА

МЕЂУНАРОДНА
ЛЕТНО-ТАКТИЧКА ВЕЖБА
БАРС 2018

ИНТЕРВЈУ

ДР МИЛЕ БЈЕЛАЈАЦ
ДИРЕКТОР ИНСТИТУТА ЗА НОВИЈУ
ИСТОРИЈУ СРБИЈЕ

УТОЧИШТЕ
ИСТИНЕ И
ЗДРАВЕ ПАМЕТИ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

Песма о патристичким
географским картама?

Ко смо то у срцу коментисали?
Камуфлација?

матинарна историја

Београд, Нови Сад, Камуфлација, осмех, у Тарину, Чита,
Кордош, Анекс, Метју, Велике Срце, Силва, Силва, Силва

Дан, Велики, да, вара, коментисали,
или, јунаке, како, ко, воле.

Италија, је, историја,
Силва, историја

Северни
ион

АКО УМЕТНИК
PREVIŠE KAMUFLIRA
SVOJE NAMERE,
KO ĆE ZNATI
DA IH
PREPOZNA?

MOŽE LI SE
REĆI
IŠTA NOVO
O
KAMUFLAŽI?

DA LI JE
KAMUFLAŽA
FILTER KROZ KOJI
NEVIDLJIVI SVET
POSMATRA
VIDLJIVI?

Игор Антић
Мирослав Мика Антић

ЛЕГЕНДЕ

1–27. октобар 2018.

Велика и мала галерија
Изложба Игора Антића у малој галерији
трајаће до 13. октобра 2018.

Сев.
алексина

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана”

Изложба слика
Слободанке Ракић Шефер

У СРЕД ЗЕМАЉСКЕ БАЈКЕ

17–31. октобар 2018.

Мала галерија
Дома Војске Србије
Браће Југовића 19, Београд

Радно време галерије:
сваког дана осим недеље
11.00–19.00 часова
улаз слободан

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, мајор

Уредници

Мира Швелић, Душан Глишић

Новинари

Мирјана Крстовић, капетан
Слађана Ракоњац, потпоручник

Стални сарајници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Владимир Баровић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попалић,
Милош Стругар, Никола Остојић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, др Мирјана Зорић, Милена Милетић,
Александар Киш

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (уредник – графички дизајнер)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Преплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 314

МИГОВИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА ВЕЖБИ БАРС 2018

Снимио
Димитрије ОСТОЈИЋ

АРСЕНАЛ 112

Савремено
наоружање код нас
и у свету

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 193

КАТАЛОГ ИЗДАЊА
МЦ „ОДБРАНА“
НА САЈМУ КЊИГА

Међународна билатерална летно-тактичка вежба БАРС 2018

ВЕЖБА НА ОБОСТРАНУ КОРИСТ

Вежба „SAREX“

СИНЕРГИЈА НА ИСПИТУ

Дан Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“

СТОЖЕР СРПСКЕ КУЛТУРЕ

Први „Куп Војске Србије“ у Бачкој Паланци

ОБНАВЉАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ

У овом броју...

- 10 Промоција нових подофицира
Војске Србије
**ПОНОСНИ СТРОЈ
МЛАДИХ ВОЈНИКА**
- 14 Др Миле Бјелајац,
директор Института за новију
историју Србије
**УТОЧИШТЕ ИСТИНЕ
И ЗДРАВЕ ПАМЕТИ**
- 24 Потпуковник Сибин Динчић,
командант Центра АБХО
**НЕ ЗАОСТАЈЕМО
У ЗНАЊУ**
- 28 Трећа бригада Копнене војске
**СТАЗОМ
ГВОЗДЕНОГ ПУКА**
- 30 Епидемија вируса западног Нила
**НОВА ПРЕТЊА
ТОПЛИХ ДАНА**
- 34 Одјаци заседања
Генералне скупштине УН
**УДАР НА
МУЛТИЛАТЕРАЛИЗАМ**
- 36 Витезови темплари — мистични
ратници и приказани монаси (3)
**ОДГОВОРНИ
САМО ПАПИ**
- 39 Изложба ратних фотографија
Ристе Марјановића
**СВЕТЛОПИС БОЛА
И ХЕРОЈСТВА**

Спремност за одбрану интереса Републике Србије и њених грађана, без обзира на то где живе, припадници Војске Србије показали су муњевитом реакцијом на наређење председника Републике о стављању у највиши степен приправности. Провокација представника привремених косовских власти на језеру Газиводе, дестабилизovala је политичку и безбедносну ситуацију у нашој јужној покрајини, па је, у складу са својим уставним овлашћењима, председник Вучић наредио Војсци да буде спремна да реагује. Од 29. септембра до 3. октобра наше јединице за брзо реаговање биле су спремне да, у случају одлуке државног руководства, спроведу акције у циљу очувања мира безбедности грађана.

На територији Младеновца, Сопота и Аранђеловца, од 8. до 11. октобра, 2.000 учесника из 38 земаља су током три дана увежбавали различите операције уклањања последица ванредних ситуација. Међународну теренску вежбу „Србија 2018“ отворио је председник Републике Србије Александар Вучић, који је том приликом истакао да ће наша земља љубоморно чувати своју војну неутралност. И поред тога, нагласио је он, Србија добро сарађује са НАТО-ом и ту праксу ће наставити и у будућности. Отварању прве вежбе тог нивоа која се дешава у Србији присуствовао је и генерални секретар НАТО-а Јенс Столтенберг.

Едиција „Ратник“, најважнији издавачки подухват Медија центра „Одбрана“ на овогодишњем Београдском сајму књига, скинуће завесе са многих догађаја током агресије НАТО-а 1999. године и помоћи разумевању историје ослобођене предрасуда и пропаганде. „На овим просторима истинољубље традиционално има велики значај. У данашњем свету могу да те покоре, могу да те сврстају у грађанина четвртог реда, али не могу да ти одузму право да кажеш 'Цар је го!'. Ја то зовем интелектуалним инатом“, каже у интервјуу „Одбрани“ др Миле Бјелајац, директор Института за новију историју Србије.

– Ове књиге треба да прочитају сви добронамерни грађани ове земље, без обзира на националност, политичко опредељење, верско или било које друго, да ли су савременици збивања, учесници или не. Ова едиција вредна је и за историчаре и све друге добронамерне људе у свету, па и на Западу, чија је јавност деведесетих била непријатељски расположена према Србији – каже Бјелајац.

Пажњи читалаца препоручујемо најновији број Арсенала, анализу одјека са генералне скупштине Уједињених нација из пера стручњака за међународне односе и високог службеника УН Милоша Стругара. ■

МЕЂУНАРОДНА ТЕРЕНСКА ВЕЖБА У ОБЛАСТИ
УПРАВЉАЊА ПОСЛЕДИЦАМА ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА

„СРБИЈА 2018”

На територији Младеновца, Сопота и Аранђеловца, од 8. до 11. октобра, 2.000 учесника из 38 земаља су током три дана увежбавали различите операције уклањања последица ванредних ситуација

Отварању прве вежбе тог нивоа која се дешава у Србији присуствовали су председник Србије Александар Вучић и генерални секретар НАТО-а Јенс Столтенберг.

– Ова вежба се одржава први пут у Републици Србији и она је једна од највећих које су икада одржане. Овде је реч о спасавању живота наших људи као и о нашој међусобној помоћи – нагласио је председник.

Он је подсетио на поплаве које су Србију погодиле 2014. године и које су показале значај брзе реакције и међународне сарадње. Тада је, нагласио је он, 14 земаља послало 22 тима са око 600 спасилаца Србији у помоћ.

– Природне катастрофе су данас актуелно и веома сложено питање. То је захтеван и комплексан задатак који од нас тражи координацију, сарадњу и спремност. Овде смо данас да бисмо показали колико смо успешни у томе, али и да делимо одговорност и једни другима помогнемо како у отклањању последица, тако и у њиховом предупредивању. Исто тако, искуство других земаља чији су представници

данас овде је од кључног значаја и добро ће доћи институцијама које чине јединствен систем заштите и спасавања у Србији – нагласио је председник Републике.

Према његовим речима, Србија је војно неутрална земаља и љубоморно ће чувати своју војну неутралност. И поред тога, нагласио је он, Србија добро сарађује са НАТО-ом и ту праксу ће наставити и у будућности.

– Србија се налази у последњој фази прихватања „ИПАП плана 2018–2020”. И то је нешто на чему ће Србија

ЛАКА ПОЉСКА БОЛНИЦА

Церемонији отварања присуствовали су и министар одбране Александар Вулин и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милан Мојсиловић. Реч је о вежби у области управљања последицама ванредних ситуација, у којој су Министарство одбране и Војска Србије учествовали са лаком пољском болницом.

да ради, јер ми и хоћемо, желимо и морамо, без обзира на болну и тешку историју, да због будућности наших грађана имамо добре односе, као што те добре односе имамо и са Руском Федерацијом и Народном Републиком Кином и свима другима – истакао је председник Вучић.

Генерални секретар НАТО-а Јенс Столтенберг рекао је да НАТО приступа безбедности на много начина. Он је истакао да вежба спасавања у ванредним ситуацијама „Србија 2018” није војна вежба, већ вежба цивилне спремности, са сценаријем који симулира ситуацију након разорног земљотреса.

– То је платформа за оне који први реагују. Прилика да заједно науче и стекну искуства и боље се припреме за времена у којима се суочавамо са правим животним ванредним ситуацијама – истакао је Столтенберг и захвалио председнику Александру Вучићу на личном доприносу да та вежба буде остварена.

Он је, такође, нагласио да је од „виталног значаја” да учинимо све како бисмо били добро припремљени и додао да је вежба прилика да се тестирају нова средства за отклањање последица природних катастрофа, као и технологије које могу да унапреде начин комуникације и координације.

Међународна теренска вежба управљања последицама ванредних ситуација „СРБИЈА 2018” организована је у сарадњи Министарства унутрашњих послова – Сектора за ванредне ситуације и Евроатлантског координационог центра за ванредне ситуације Организације Северноатлантског уговора (NATO EADRC).

Б. МИЉИЋ
Снимео С. ХАЈСТЕР

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНОСТРУЧНИ СКУП ОТЕХ 2018

РАЗМЕНА ИДЕЈА И НОВИХ ЗНАЊА

7

На овогодишњем ОТЕХ-у, научностручном скупу из области одбрамбених технологија, који је отворио министар одбране, изложено је 111 радова, од тога 14 иностраних. Поред Србије, учествовали су аутори из 11 држава.

Међународни научностручни скуп из области одбрамбених технологија ОТЕХ 2018, осми по реду, одржан је 11. и 12. октобра 2018. године у Војнотехничком институту. Организатор тог догађаја био је Војнотехнички институт, у сарадњи са Управом за одбрамбене технологије Министарства одбране Републике Србије.

Отварајући ОТЕХ министар одбране Александар Вулин рекао је да је наша земља увек била поносна на људе

министар Вулин и пожелео свим учесницима скупа успешан рад.

Директор Војнотехничког института пуковник др Бојан Павковић истакао је да у ери интензивног развоја нових технологија и брзих промена у области развоја средстава НВО постоји реална потреба за блиском сарадњом и разменом знања између свих чиналаца у том процесу и нагласио:

– Чињеница је да земље које постају пасивни примаоци нових технологија доспевају у све неповољнији положај у глобалној економској конкуренцији. Интеграција у јединствену технолошку целину муниције, оруђа, борбене платформе и командно-информационог система борбених јединица намеће се као неопходност и нужност ради задовољења тих карактеристика. Управо те карактеристике истовремено су и тактичко-технички захтеви који се постављају пред конструкторима, уз додатне захтеве за високим квалитетом и поузданошћу, ниском ценом и кратким временом развоја. У том смислу, ова конференција је управо прилика за размену идеја стручњака у области одбрамбених технологија и синергију нових знања, која треба да нас зближе и буду од користи свим учесницима, институцијама и компанијама из којих они долазе.

ОТЕХ је из године у годину посвећен највећим српским и светским научницима. На прошлогодишњем је било речи о научном раду Милеве Марић, а на овогодишњем о српском научнику Милутину Миланковићу. О његовом раду говорио је проф. др Лазар Лазић са Института за метеорологију у Београду. Захваљујући подршци Удружења „Милутин Миланковић” испред амфитеатра приређена је изложба посвећена том научнику.

За време свечаног отварања одржана су и три уводна предавања еминентних стручњака – „Ефикасна вишеструка детекција праћења више циљева” проф. др Taek Lyul Songa са Hanyang универзитета, из Јужне Кореје, „Методолошки приступи потврде праваца развоја система наоружања” пуковника Виктара Тумара из Министарства одбране Републике Белорусије и „Променљива ефикасност модуларних тимова опремљених компатибилном војном опремом” проф. др Момчила Милиновића, са Машинског факултета Универзитета у Београду.

На овогодишњем ОТЕХ-у изложено је 111 радова. Поред домаћих, 14 радова излагали су аутори из 11 држава – УАЕ, Финске, Новог Зеланда, Италије, БиХ, Македоније, Мађарске, Чешке, Белорусије, Јужне Кореје и Турске.

ОТЕХ је научностручни скуп на коме се свеобухватно и мултидисциплинарно сагледавају достигнућа из области одбрамбених технологија. Одржава се од 2005. године, а од 2011. има међународни карактер. ■

М. ШВЕДИЋ

Снимио Д. БАНДА

који чине наш одбрамбени систем и на њихов квалитет и знање. Он је поручио да је оријентација наше војске да се у највећој могућој мери опрема и снабдева из сопствених извора и средстава.

– Само оно што сами произведете, она технологија коју сте сами освојили, заиста је ваша. Зато ћемо у наредном периоду, надам се и више него до сада, моћи да уложимо у људе који ће бити у стању да технологију коју купимо прилагоде и примене или створе потпуно нову. И ова конференција управо је у сврси тога – закључио је

КОМЕМОРАТИВНЕ СВЕЧАНОСТИ ПОВОДОМ ВЕКА
ОД ЗАВРШЕТКА ВЕЛИКОГ РАТА

ВРЕМЕ ГОЛГОТЕ, ВАСКРСА И ПОНОСА

На острвима Крф и Видо, осим званичника из Србије и савезничких земаља, окупило се и више стотина грађана из готово свих крајева наше земље

На јонским острвима Крф и Видо, поводом обележавања 102. годишњице од повлачења српске војске на острво Крф (Албанска голгота), одржане су комеморативне свечаности у знак сећања на око две стотине педесет хиљада страдалих цивила и припадника српске војске, које је предводио изасланик председника Републике Србије Александра Вучића генерални секретар Никола Селаковић.

Комеморативним свечаностима присуствовао је министар одбране Александар Вулин, државни секретар Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Негован Станковић, градоначелник Града Новог Сада Милош Вучевић, као и висока делегација Министарства одбране и Војске Србије, званичници Републике Грчке, представници Града Крфа, више српских удружења одређених за неговање традиција ослободилачких ратова Србије, као и кадети Војне академије и студенти Криминалистичко-полицијске академије из Београда.

Селаковић је положио венце и одао почаст код спомен-костурнице у Маузолеју на острву Видо и у Плаву гробницу, а министар Вулин код Морнаричког крста.

– Окупили смо се данас на овом светом месту људске патње и бола, месту које показује колико је човек спреман да допринесе борби, колико је спреман да жртвује да би остарио виши циљ. Ево нас на месту на којем нас прожима бол и туга и осећај поноса на оне захваљујући којима данас живимо слободан живот. На месту смо на коме сваки говор, чак и када га напишете, не можете да изговорите лако, јер се мешају осећања поноса и бола. Ова спомен-костурница пред нама и Плава гробница недалеко од нас представљају споменике највећем жртвовању и патњи које су погодиле људски род у својој историји – рекао је између осталог Селаковић.

На гробљу Зејтинлик у Солуну, осим званичника из Србије и више стотина грађана, окупили су се и представници савезничких држава из времена Великог рата.

У изјави за новинаре министар Александар Вулин је рекао да наша војска наставља традиције славних предака.

– Војска Србије се унапређује, наоружава и опрема да буде сигурна брана свакоме ко помисли да Србијом може да разговара језиком силе. Србија напредује, Србија се развија, а њена војска чува мир. Слава нашим прецима! – рекао је Вулин.

Савезничка свечаност поводом сто година од завршетка Првог светског рата одржана је поред споменика у Поликастру, на којем је исписано „Дечи Француске, Велике Британије, Италије, Грчке и Србије, која су верно следећи завете својих предака заједно ратовала, на овом месту и погинула за слободу и мир у целом свету, 1916–1918”.

Комеморативне свечаности у организацији Републике Србије одржане су и у Гувији, месту искрцавања Српске војске 1916. године, споменику Дринској дивизији и крај бисте Грчког сељака у Агиос Матеосу.

Док је река народа прилазила споменику у центру Агиос Матеоса, становници овог села спонтано су аплаудирали испред својих кућа и узвикивали „Србија!” ■

З. ПЕШИЋ

ВОЈСКА СПРЕМНА ДА РЕАГУЈЕ

Након провокације представника привремених косовских институција на језеру Газиводе 29. септембра, председник Републике Србије Александар Вучић одмах је наредио Војсци Србије успостављање највишег степена приправности. Та одлука је, због нестабилне безбедносне и политичке ситуације, била на снази до 3. октобра.

Министар одбране Александар Вулин и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милан Мојсиловић извршили су већ 29. септембра увече проверу приправности 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде стационираног у Нишу. Министар Вулин нагласио је да Војска Србије поступа по наређењу врховног команданта и да је спремна да брзо и одлучно заштити животе наших грађана.

Два дана касније, у пратњи команданта Копнене војске генерал-потпуковника Милосава Симовића, министар Вулин и генерал Мојсиловић обишли су рашки део јединица Друге бригаде и Специјалне бригаде Копнене војске.

Министар Вулин је истакао да се Војска Србије налази у повишеном степену готовости, пажљиво посматра ситуацију на Косову и Метохији и спремна је да реагује на сваку провокацију и на свако угрожавање српског становништва.

– У овом тренутку све наше задејствоване јединице су у добром стању, максимално попуњене, са потпуно ис-

правном техником и, што је најважније, са изузетно високим моралом свих њених припадника. Војска Србије је спремна да спроведе свако наређење и спремна је да заштити своју земљу и своје грађане, без обзира где живе од свих могућих претњи. Не искључујем ниједну претњу, и не искључујем ниједан одговор – нагласио је министар Вулин.

Начелник Генералштаба генерал Мојсиловић је, том приликом, истакао да у рејону размештаја јединица и снага за брзо и хитно реаговање Војска Србије изводи појачане активности, у складу са наређењем председника Републике Србије. ■

СЕДАМ ДЕЦЕНИЈА КОМПАНИЈЕ „СЛОБОДА” ЧАЧАК

Једна од најважнијих фабрика одбрамбене индустрије Србије „Слобода” Чачак обележила је 5. октобра седемдесет година рада.

Том приликом министар одбране Александар Вулин похвалио је рад „Слободе”, нагласивши да је она једно од стратешких предузећа наше наменске индустрије. Према његовим речима, Влада Републике Србије ће наставити политику коју је Александар Вучић водио док је био премијер, а то значи „да нећемо изгубити контролу над одбрамбеном индустријом, да ћемо сачувати наш контролни пакет, али и омогућити даља улагања и државног и приватног инвеститора”.

– Имаћемо више радних места и више посла. Први и основни задатак „Слободе”, као и читаве одбрамбене индустрије Србије, јесте да опрема и наоружава нашу војску – нагласивши да то омогућава да увек по нижим ценама него на тржишту добијамо производ најбољег квалитета.

Генерални директор компаније „Слобода” Зоран Стефановић захвалио је Влади Србије јер је препознала њен значај и уложила 43 милиона евра у наменску индустрију.

– Уз сопствена средства и помоћ Владе инвестираћемо у проширење и оптимизацију постојећих капацитета за производњу муниције средњих и великих калибра – рекао је Стефановић и истакао да је циљ да „Слобода” наредних година повећа производњу. ■

ПОНОСНИ МЛАДИХ ВОЈ

ПРОМОЦИЈА НОВИХ ПОДОФИЦИРА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Од 12. октобра строј
Војске Србије богатији је за
116 стручних, преданих и
одговорних старешина,
који су током 24 недеље
усавршавања на Основном
курсу за подофицире
стекли неопходна знања
да буду носиоци обуке
у јединицама широм
Србије

После шестомесечне обуке у Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву, којим командује мајор Саша Пуач, прве чинове добили су нови подофицири Војске Србије. Чин водника добило је 116 доскорашњих професионалних војника. Војној свечаности присуствовали су, осим заменика начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајора Петра Цветковића и дела Колегијума начелника ГШ, представници Министарства одбране и Војске Србије, локалне самоуправе, бораčkih организација, као и родбина и пријатељи најмађих водника.

Пут до чина

Честитајући најмађим водницима Војске Србије први подофицирски чин у име начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковника Милана Мојсиловића, заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Петар Цветковић истакао је да одбрана отаџбине за наш народ одувек представља више од обавезе.

– Бити припадник Војске Србије и учествовати у очувању стабилности своје отаџбине представља највећу част и за све професионалне војнике који су данас промовисани у прве подофицирске чинове. Они су прешли дуг и напоран пут да би били у данашњем строју. Одговорним и упорним радом у својим јединицама заслужили су могућност за стручно и каријерно усавршавање и напредовање у служби. На првом степену професионалне каријере свесни су да их у јединицама у које буду отишли очекују нови и сложенији задаци. Биће испред строја, вође својим војницима, пример и први узор на који се војници угледају. Војник на сваком задатку који обавља, и у миру и у рату, најпре види свог командира, подофицира, коме официри преносе своја знања и искуства. Задатак подофицира је да током обуке те вештине и знања с војницима увежбају до савршенства – рекао је генерал-мајор Петар Цветковић.

Пут до првог подофицирског чина дојучерашњим професионалним војницима није био нимало лак. Најпре

СТРОЈ ДНИКА

се требало доказати у извршавању свакодневних професионалних задатака, бити бољи од колега у јединици, завршити Лидерски курс, у трајању од десет недеља, и опет бити најбољи да би стекао прилику за оспособљавање на Основном подофицирском курсу у панчевачком Центру, где су током шест месеци, односно 24 недеље, реализована три модула усавршавања. Колико је била ефикасна обука и колико су били квалитетни нови водници сведоче средње оцене 4,33 за 12. и 4,44 за 13. класу полазника.

Праве вредности курса могу се сагледати тек из пописа предмета. Водници су савладали лидерство и командовање, које им је најбоље и ишло, затим управљање обуком, општу тактику, ватрену и физичку обуку. Реализована су припремна и јединична гађања, двострана тактичка вежба на полигону „Пескови“, сви су прошли кроз улоге непосредног извођача обуке, командира групе, одељења и заменика командира вода.

Ако имамо у виду да Центар готово свакодневно улаже напоре за уна-

пређење услова и методике извођења обуке тако што развија интерактивни приступ обуци (вођење кроз обуку, употреба информатичких средстава), израђује методичке приручнике за селекцију кандидата за курсеве усавршавања и за реализацију обуке по садржајима обучавања, али и унапређује методски приступ инструктора садржајима обучавања, јасно је да квалитет обуке из класе у класу расте.

Први међу најбољима

Прве дане октобра подешелони будућих најмлађих подофицира Војске Србије провели су у касарни „Народни херој Стевица Јовановић“, увежбавајући до савршенства стројев корак за свечану промоцију пред највишим војним руководством. Сви они постигли су изванредан успех, јер су савладали све препреке на путу до Основног курса за подофицире – селекцију на нивоу вода, батаљона и бригаде. Када су то оставили иза себе, морали су проћи и десетонедељни Лидерски курс, а за-

тим, уз услов да у јединици у којој службују има формацијских места, стигли до Центра за обуку подофицира у Панчеву. Ту их је, наравно, сачекао још један круг тестирања елиминационог карактера.

Пред промоцију две класе будућих старешина разговарали смо с најбољим у 12. и 13. класи подофицира, сада већ водницима Славишом Пејићем и Танасијем Радосављевићем.

– Није ми дуго требало да пронађем себе у војничком позиву. Савршена организација рада и јасно дефинисана структура привукли су ме још док сам био на редовном служењу војног рока – каже тридесетдогодишњи водник Пејић из 49. логистичког батаљона у Врању.

Иако у родном Бојнику није имао финансијских могућности да се школује и усавршава, његово упорност и залагање на послу брзо су препознале надређене старешине и пружиле му прилику да надогради своја знања у служби отаџбине.

– Након Лидерског курса, који сам међу најбољима завршио 2015. године, чим се указало слободно формацијско место, упућен сам на Основни курс за подофицире – прича Пејић, који није изневерио поверење својих претпостављених и марљивим радом успео да с просечном оценом 4,88 оствари најбољи резултат међу 54 полазника 12. класе.

Да долазак на Основни курс за подофицире не гарантује добијање чина од првог дана знао је и водник Радосављевић, који се због тога максимално залагао током целе обуке. Управо зато је и успео да с просечном оценом 4,98 буде најбољи у 13. класи међу

Водник Танасије Радосављевић

64 професионална војника из читавог система.

– Војничку каријеру започео сам 2011. године у 250. ракетној бригади у Јакову, али сам након пола године тражио прекоманду за родни Крагујевац. Имао сам прилике да радим и на „неви“ и на „кубу“ – каже Радосављевић, ког су одличне службене оцене, запажени резултати на контролно-тренажним гађањима, као и изузетна војничка и стројева изграђеност одвели прво на Лидерски, а потом и на Основни курс за подофицире.

Да је реч о вансеријском професионалцу, било је јасно већ после Лидерског курса, који је завршио као први у рангу с просечном оценом 4,72.

– Темељно сам се припремао за овај курс. С обзиром на то да нисам пешадинац и да нисам био толико теоријски и практично поткован као колеге тог рода, морао сам да увежбавам нормиране радње како не бих заостајао – каже Радосављевић, додајући да је

Водник Славиша Пејић

осим њега још двоје колега из његове једине сада завршило Основни курс и да су сви показали одличне резултате.

Водници истичу да су на Основном курсу много научили, посебно о обуци, коју више не гледају из исте перспективе, јер више неће они бити ти које обучавају, већ ће њима бити поверена обука војника. Курс ће највише памтити по колегијалности и сјајном колективу који су брзо формирали најбољи професионални војници из свих крајева Србије. Само тако сложни могли су, кажу, сваки додељени задатак извести савршено.

Иако је обука у Панчеву била захтевна, Пејић и Радосављевић једногласно одговарају да им ништа није било тешко, јер су пред собом имали јасан циљ – оправдати указано поверење и заслужити први подофицирски чин. ■

Душан ГЛИШИЋ
Мирјана КРСТОВИЋ
Снимили Душка СТЕФАНОВИЋ
и Срђан ХАЈСТЕР

У Палати Србија 11. октобра одржана је годишња конференција министара одбране југоисточне Европе, на којој су презентоване реализоване активности у претходном периоду у оквиру рада Процеса сарадње министара одбране земаља југоисточне Европе (Southeastern Europe Defense Ministerial Process – SEDM) и Координационог комитета (SEDM-CC), а затим и дефинисане смернице за даљи рад.

Обраћајући се присутнима у име домаћина, државни секретар у Министарству одбране мр Бојан Јоцић истакао је да процес сарадње министара југоисточне Европе представља значајну регионалну иницијативу јер окупља многе државе и поседује респектабилан институционални потенцијал.

Том приликом подсетио је да се у овом моменту све земље југоисточне Европе суочавају са истим или сличним изазовима и ризицима, који позивају на заједнички одговор, изразивши уверење да се само уједињењем и солидарним наступом можемо борити против екстремизма сваке врсте.

– Веома је важно да у оквиру SEDM наставимо активно да радимо на афирмисању идеја изградње поверења, унапређењу дијалога и промоцији добросуседских односа, али и изналажењу иницијатива и активности које ће садржински одговорити на актуелне безбедоносне тенденције – рекао је он и додао да редован дијалог и стална размена информација о савременим безбедносним изазовима представљају добар оквир за проналажење одговора на изазове.

Заменица министра одбране Републике Грчке Марија Колија Царуха похвалила је организацију министарског

Све земље региона суочавају се са истим или сличним изазовима, који траже заједнички одговор, јер само уједињењем и солидарним наступом можемо се борити против екстремизма сваке врсте

састанака у Београду, додавши да је на годишњем састанку било речи о програмима који су у току и актуелним активностима Бригаде за очување мира југоисточне Европе, те да су учесници разменили мишљења на тему будућно-

сти иницијативе. Она је подсетила да сви имамо обавезу да генерацијама које долазе оставимо отворене путеве ка просперитету и да их научимо поштовању свих демократских вредности.

Председавајући иницијативе SEDM његова екселенција Елефтериос Анхелопулос нагласио је да је та организација снажно опредељена да промовише мир, стабилност и безбедност у региону југоисточне Европе.

Он је подсетио да се ове године обележава 20 година постојања Бригаде за очување мира југоисточне Европе, централног стуба сарадње SEDM, која се из године у годину унапређује како би могла да одговори захтевима и изазовима тренутне безбедносне ситуације у региону.

Према његовим речима, састанак је био и прилика за дефинисање нових пројеката – Интерконекција војних болница, Службени портал процеса SEDM, Жене лидери у сектору одбране и безбедности, Изградња интегритета, као и симулационе вежбе.

М. КРСТОВИЋ
Снимко Г. СТАНКОВИЋ

ЈАЧАЊЕ САРАДЊЕ

Иницијатива за успостављање Процеса сарадње министара одбране земаља југоисточне Европе покренута је у марту 1996, на предлог САД, а с намером јачања сарадње земаља југоисточне Европе и САД на плану одбране. Земље-чланице SEDM су САД, Грчка, Италија, Турска, Словенија, Румунија, Бугарска, Хрватска, Албанија, Украјина, Македонија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија и Грузија, док Молдавија има статус посматрача. Одлука о пријему Републике Србије у SEDM донета је на министарском састанку у октобру 2009. године у Софији.

ДР МИЛЕ БЈЕЛАЈАЦ
ДИРЕКТОР ИНСТИТУТА ЗА НОВИЈУ
ИСТОРИЈУ СРБИЈЕ

УТОЧИШТЕ ИСТИНЕ И ЗДРАВЕ ПАМЕТИ

Едиција „Ратник”, најважнији издавачки подухват Медија центра „Одбрана” на овогодишњем Београдском сајму књига, скинуће завесе са многих догађаја током агресије НАТО-а 1999. године и помоћи разумевању историје ослобођене предрасуда и пропаганде. „На овим просторима истинољубље традиционално има велики значај. У данашњем свету могу да те покоре, могу да те сврстају у грађанина четвртог реда, али не могу да ти одузму право да кажеш 'Цар је го!'. Ја то зовем интелектуалним инатом”, каже један од најзначајнијих српских историчара.

СНИМАО: Г. СТАНКОВИЋ

Сећања на догађаје с краја деведесетих још су свежа. Многи од нас их још и живе. Из године у годину сазнајемо понешто што нас из темеља пољуља, доводи у сумњу, онеспокојава. Живимо у немирно време, кад ни данашњица, а камоли сутрашњица, не изгледа сигурно. Истину као да знају само историчари. Документа и чињенице у њима значајнији су им од самих збивања. Јер оно што се дешава, како се касније покаже, није увек оно што се види

и како изгледа. Чак ни актери догађаја много тога не знају док се радња дешава. У едицији „Ратник” дали смо реч неким од најважнијих актера одбране од агресије НАТО-а. Саговорник „Одбране” др Миле Бјелајац директор Института за новију историју Србије, помаже нам да им лакше поверујемо.

Много се променило од 1999. године до данас. Следеће године обележићемо две деценије од агресије НАТО-а, а још не знамо потпуну истину. Или не желимо да је при-

хватимо. Како поверовати да је 19 демократских и развијених земаља напало земљу која их ничим није угрожавала?

– Сви ми проживљавамо не само искуство ратова које смо имали деведесетих година, посебно 1999, него и искуство распада заједничке државе. Живимо већ 35 година у стању ни рата ни мира, перманенте напетости, у времену у коме се на наше очи обнавља неоколонијализам. На светским универзитетима поново се организују курсеви о империјализму, поново се изучава „Капитал” и друга дела Маркса и Енгелса и класика социјализма. У академском свету препознаје се шта се дешава у нашем региону и не само ту. Оно што се дешавало деведесетих година с Југославијом представља реализацију једне концепције која није искључиво везана с нама. Све чешће смо у прилици да сазнамо како је распад Југославије организован споља и да су републичке вође мало шта могле да измене. Недавно је то изјавио и Милан Кучан, словеначки председник у то време. Штета што то није рекао раније, у време када нам се све то дешавало. Можда је претерано поређење с Краљевином Југославијом, али ни она се не би распала да није било мешања споља – силовитог удара споља, који је у то време, 1941, већ порушио Пољску, Француску, а касније и готово трећину европског Совјетског Савеза ставио под своју контролу. Југославија је тада имала мало шансе за опстанак. Ми смо се, ипак, као и Грчка, одлучили на отпор. Тада се право на агресију правдало потребом стварања новог светског поретка. Почетком деведесетих употребљена је иста флоскула – нови светски поредак. Председнику Бушу старијем скренута је пажња на сличност, па је то у једном тренутку замењена новом, прихvatљивијом флоскулом – глобализација. Данас аналитичари, историчари и професори на Западу, па све више и на Истоку, уочавају да су у своје време развијане доктрине (зло)употребе мултиетничности држава за изазивање конфликта, а потом хуманитарних интервенција као претходнице за остварење доминације. Неки од програмских докумената израђени су под руководством Мортонa Абрамовица, а примењени на разним странама од Залива, Северне Африке, Блиског истока, Балкана до Украјине. Живимо у свету у коме је Србија, инсистирајући на суверености Југославије, остала сама, без много шанси, али по нама, на правој страни историје као и више пута у ранијим вековима.

О Може ли историчар без резерве веровати искуствима изнећим у едицији „Ратник”, искуствима генерала, водећих учесника борби и догађаја о којима је реч? Како то да се иста она војска, која је почетком деведесетих имала јосве друкчију улогу, 1999. године ефикасно одупрла сили каква је НАТО?

– Деценијама се бавим аналитиком, посебно војно-цивилним односима, моје читалачко искуство са мемоарима и сличном литературом није занемарљиво. Постојала су слична искушења и у ранијим периодима. Елита по положају није иста са елитом по квалитету. Познато је да ратне ситуације, као и свака друга кризна ситуација, брзо ослобођа баласт настао каријеризмом, без обзира на ранг и еполете. Рат веома брзо разврста људе, посебно официре према истинским вредностима. Људи природног талента, куражи, знања, веома брзо испливају на површину, покажу се њихове праве вредности. За одбрану Србије 1999. годи-

не, па и 1998. од великог значаја било је искуство ЈНА на просторима бивше Југославије, где се она налазила, стицајем политичких околности, у неком непријатељском окружењу, без правог задатка, оптерећена саветима међународне заједнице и наредбама распоућеног политичког руководства. Та војска тада није могла да развије пуни капацитет командног састава у занатском погледу. Командовање у Уковару, на пример, не може да се пореди с командовањем 98. или 99. године, мада је, у професионалном погледу, било знатно једноставније. Нема сумње да су команданти током агресије НАТО-а у своје операције, посебно противваздушне одбране, веома креативно уграђивали и искуства из рата у Ираку, па и из Босне и Херцеговине. Све то резултирало је несумњивим војним успехом ондашње Војске Југославије. Јер не смемо да заборавимо успех је, према речима једног од саговорника на страницама едиције „Ратник”, и када спречимо противника да оствари неке од својих циљева, које би сигурно испунио да није било ефикасне и успешне одбране. Ако је план НАТО-а био да у првих не-

колико дана уништи 20.000 војника ондашње СРЈ, да се уништи свака могућност ваздушног осматрања и јављања, да се са земљом сравне сви центри везе, да се у највећој мери униште оклопна средства, складишта горива и авиони, онда је јасно да од тога није било ништа. Кад видите да је све то у највећој мери спречено, да противник није успео у својим намерама да Војску Југославије онеспособи за отпор у планираној копненој офанзиви, кад схватите да су уз најмањи могући утрошак снага и средстава, уз употребу минималне ватрене и физичке моћи, постигнути највећи могући резултати, како против терориста, тако и против стране агресије, док је на другој страни, очигледно, било обрнуто, нема сумње колики је војнички гениј српских генерала. Морате да се дивите тој увезбаности, чак и начину борбе који је омогућио да се код резервиста развије потребна мера морала и војничког знања, упркос свим отпорима опозиције и пете колоне која је, у оним условима инспирисана и утицајима из „полуиностранства”, лажним вестима и гласинама, подстицала дезертерство. Било је неверице, под утицајем пропаганде, и код зрелих војника. Чак је и један командант бригаде, сазнаје-

мо на страницама књиге, дошао код команданта корпуса Лазаревића да пита да ли је истина да ће предати корпус, на шта му је овај одговорио да у том случају мора да преда и синове који су негде на првој линији. Наравно да о томе није било ни помена, али моћ пропаганде, лажних вести, у рату није за потцењивање.

О Оштор јачем је у традицији нашег народа. Колико о томе сведоче странице едисије „Ратник“?

– Припадамо гнезду у коме су узели оружје и 1941. у борби против ондашњег светског поретка, када је он био на врхунцу моћи и када су многи професионални генерали мислили да је то непобедива сила. Узели смо оружје и 1999. године, када је неки други нови светски поредак запретио малим земљама. Постоји неки инстинкт, неко осећање правде, нека традиција у овом народу. Зар и Први српски устанак против Турске, најмоћније империје у том времену, није подигнут без иједног савезника? Тај дух, та традиција ће носити све оне генерације од 1912. до 1918. године. Сетимо се речи Драгише Васића, који је рекао да они нису желели да осрамоте своје претке. То осећање носило је и нашу генерацију 1999. године. У полемици с једним француским оновременим социологом великог престижа, који је оптужио Србе да су балканске ратове водили с мржњом, Васић је рекао отприлике: „Са жаљењем што такво мишљење долази из нама пријатељске земље, зарад истине и добрих односа између два народа, морам да се успротивим таквом мишљењу. Нас у тим ратовима није водила мржња против противника. Да ли би неко ко је наносио зло муслиманима и Турцима на Косову остављао своје породице код њих на путу ка Албанији 1915. и да ли би те исте породице да су Срби поступали нехумано 1912. године преко капија бацале хлеб војсци и давале проју и чај?“ Када се гледају наредбе из 1912. и 1913, оне су управо супротне ономе што је тврдила аустроугарска пропаганда, намењена да створи претекст за „хуманитарну“ интервенцију. Из наредби се види да српске војсковође и команданти, али и влада, инсистирају на заштити становништва, где год се то могло јер ће то помоћи на мировној конференцији да се албански прваци лакше изјасне у корист Србије. И као да ништа није од јуче. Сведочења генерала и команданата из 1999. године јасно доказују исто. Они сведоче о наредбама за заштиту цивилног становништва без обзира на то да ли је албанско или српско, чак се захтева и заштита Албанаца од терористичких напада. Ипак, свеколика пропаганда против Југославије тврдила је супротно. То је већ било виђено у Босни и Херцеговини, сетимо се случајева „Маркале“, „Улице Васе Мискина“, на пример. За Косово је конструисан случај „Рачак“. Да би се предупредили такви пропагандни „изговори“ одвајале су се оперативне снаге за заштиту албанских села и вароши, поправљају се електричне мреже, обезбеђује вода и храна за села с чисто албанским живљем, шаљу лекарске екипе... Пре сваке акције, чак и на штету властитих снага, обавештавани су цивили да не излазе из кућа, да ће се у околини водити операције против терориста. Био сам рецензент и писац поговора књиге војска на Косову и Метохији 1998. и 1999. године у светлу ме-

ђународног ратног и хуманитарног права“, у којој је објављено толико факсимила наредби и података, чак и о томе колико је војна полиција привела и покренула процеса против оних који су се огрешили било према имовини, било према животима, мимо тих наређења. Да је само то коришћено у било ком суду ти генерали не би могли да буду суђени по командној одговорности.

О Током прошекле две деценије многа су сведочења учесника у збивањима 1999. године доспела јавности. Колико је то допринело сагледавању правде истине?

– Сведочења српских генерала показују у другом светлу ту такозвану међународну правду. Показују нелегитимност целе агресије, нелегитимност изговора под којим је агресија отпочела, чак и оно што је објављено на Западу у своје време, демантовано је у међувремену и кроз уста генерала Кларка и многих других команданата, чак и оних који су као припадници КФОР-а боровали на Косову и Метохији.

Види се да ту није било никаквог планираног етничког чишћења или уништавања Албанаца на Косову и Метохији. Тек је рат, четвртог дана по отпочињању, изазвао збегове и исељавања. УНХЦР прве избеглице на простору Македоније нотира тек петог дана агресије. И сам Кларк у Комитету за безбедност, у својој рођеној кући, каже: „Све оно што је Војска Југославије предузимала, предузимала је с пуним правом јер је знала да ћемо их напасти“. Само то што је на основу Закона о доспелости информација постало познато већ 2000. године, довољно је да демантује ону лудачку, пропагандну причу о томе да је Милошевић „после Словеније, Хрватске и БиХ, напао Косово и Метохију и планирао етничко чишћење и геноцид“. Ова пропаганда имала је за циљ да оправда нелегалну агресију и тзв. хуманитарну интервенцију. Касније по истом моделу биће организоване и спровођене „хуманитарне мисије“ по целом свету. Они који су помало заборавили Југославију могли су 2011. читати да је спречена „хуманитарна катастрофа“ у Бенгазију или да је режим брутално насрнуо на своје грађане у Дари, сиријском граду. Не знам ко треба да обзнани да је модел искоришћен на Косову и Метохији осмишљен за потребе преврата у Сирији 1957. године.

Исти је са врло малим модификацијама употребљен у Сирији 2011. године. Наравно, да би се тако нешто утврдило требало је да прође време, да поштени људи изађу са својим сведочењима и документима, да се успротиве и Хашком трибуналу, да се понуде да као сведоци на страни људи жигосаних на правди Бога, да се расветле *Маркале*, *Рачак*, да се објасни због чега је извештај о Босни био затворен у ладици генералног секретара УН све до увођења санкција Југославији 1992. године... Све то говори о шаблону који се користи у свету глобализације. То је оно што се догађало на Косову и Метохији. Ја сам више пута говорио о томе да је и председник Клинтон у обраћању делегацији Срба у Америци четвртог дана рата говорио о правим разлозима агресије – потврда кредибилитета америчке силе и примата. Помињао сам признање генерала Веслија Кларка на телевизији НБЦ да Срби и Милошевић нису схватили да се рат не води због Албанаца него због исправљања грешке генерала Ајзенхауера, који је 1945. године повукао америчке снаге с Балкана и да их они сада враћају... Агресија на СРЈ требало је да припомогне да се редифинише нова улога НАТО-а у свету, да се владе чланица ове организације присиле да повећају издвајања из БНД за трошкове војске. Савез је требало да од одбрамбеног постане офанзиван, тобож у интересу хуманитарних интервенција. О томе шта је хуманитарна криза и где престаје суверенитет тероризмом нападнутих држава одлучиваће самостално неке од најмоћнијих сила. Тим циљевима, види се после свега, била је жртвована СР Југославија.

❶ *Верујеш ли у вредност нових издања Медија центара „Одбрана“ за будућа поколења?*

– Ове књиге треба да прочитају сви добронамерни грађани ове земље, без обзира на националност, политичко опредељење, верско или било које друго, да ли су савременици збивања, учесници или не. Ова едиција вредна је и за историчаре и све друге добронамерне људе у свету па и на Западу, чија је јавност деведесетих била непријатељски расположена према Србији. Запад, уосталом, није увек јединствен. То је привид.

❷ *Зашто само добронамерни?*

– Зато што постоји одређени круг људи који су већ стekli тврде ставове, које називамо предрасудама, о збивањима на која се односе искуства преточена у ове књиге. Оптерећени предрасудама, под утицајем пропаганде, за рационалне разговоре нема места, упркос јачини аргумената. Предрасуда је најтврђи, непроменљиви став, тешко се с њим борити. Када историчари покушавају аргументима да је побију, обично им се каже да њихове чињенице, закључци засновани на истраживањима, нису прихватљиви. Јасно је да историјска истина, чињеница, не може бити прихватљива или неприхватљива. Некоме може бити жао што се нешто тако дешавало, али у историјској интерпретацији, историјском дискурсу то мора да се испоштује и прихвати. Ми већ имамо доста искуства с писањем историје у претходној Југославији. Тада је често историја писана на основу политичких жеља. У историографији на англосаксонском подручју то се зове „партизаншип“, односно пристрасно тумачење историје, подилажење политички коректном ставу. Ако искочите из тога, ви сте неприхватљиви и вас етикети-

рају, опструирају. Није то било тако само у социјализму, било је то и у земљама Западне Европе, Јужне Америке, од једне до друге обале северноамеричког континента. Зато је једно од мојих интересовања и проблем писања војне и политичке историје Југославије. Историја је једна врста интелектуалног ината, ако није инструментализација „пар екселанс“. У данашњем свету могу да те покоре, могу да те сврстају у грађанина четвртог реда, али не могу да ти одузму право да кажеш „Цар је го“, ја то зовем интелектуалним инатом, уточиштем здраве памети. На овим просторима истинољубље традиционално има велики значај. Књига је драгоцену помоћ и онима који у новим искушењима по Србију морају да доносе тешке и одсудне одлуке. Моћи ће да разумеју зашто је свим командантима учесницима рата те-

же од свих бомби НАТО-а пала команда да морају да напусте Космет и оставе свој народ или да га прате у егзодусу. У сведочењима највиших команданата, у бројкама које говоре о капацитетима непријатељских „прокси“ снага, види се о којим параметрима морају да воде рачуна планери одбране Србије да их случајно не превиде. Из тих сведочења види се колико су актерима из 1998. и 1999. помогла искуства са грешкама ЈНА из 1990. и 1991. године.

Живимо у свету између пропаганде и круте политичке реалности и ако се сами не бранимо и не поштујемо, будућност је врло извесна. Наше је да читаоцима откривамо традицију и вредност отпора и онда када изгледа да нема излаза и да покажемо да у свакој генерацији овог народа, иначе увек мање више подељеног, има тренутака када дишемо као једно тело и да увек има људи који су апсолутно достојни како оних из Првог светског рата тако и оних којима одајемо признање овим књигама. Ми једноставно нисмо могли другачије. ■

Душан ГЛИШИЋ

МЕБУНАРОДНА БИЛАТЕРАЛНА
ЛЕТНО-ТАКТИЧКА ВЕЖБА
БАРС 2018

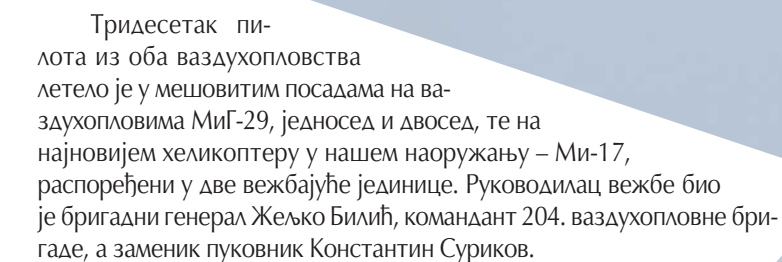
ВЕЖБА НА ОБОСТРАНУ КОРИСТ

Четврта вежба БАРС 2018, која се традиционално одржава наизменично на просторима Руске Федерације и Републике Србије, реализована је други пут у нашој земљи, од 1. до 6. октобра. На њој су учествовали припадници РВ и ПВО и њихове колеге из Ваздушно-космичких снага Руске Федерације. Циљ и овогодишњег БАРС-а било је повећање оперативних способности и интероперабилности ваздухопловстава две државе.

Контрола и заштита ваздушног простора, тргање и спасавање, превозење ваздушним путем и ваздушно десантирање само су неки од садржаја који се сваке године провежбавају на билатералној летно-тактичкој вежби „Братство авијатичара Русије и Србије”, скраћено БАРС, у којој учествују припадници РВ и ПВО и њихове колеге из Ваздушно-космичких снага Руске Федерације. Вежба се наизменично реализује једне године у Руској Федерацији, а друге у Републици Србији.

Овогодишњи БАРС одвијао се од 1. до 6. октобра, други пут у ваздушном простору Републике Србије, на различитим локацијама, а носилац те активности била је 204. ваздухопловна бригада. Сложености задатка допринело је и то што су, осим ваздухопловстава Србије и Руске Федерације, били укључени и припадници Специјалне бригаде. Општи циљ вежбе БАРС 2018 јесте повећање оперативних способности и интероперабилности ваздухопловстава Републике Србије и Руске Федерације, односно усвајање нових знања и размена искустава.

Тридесетак пилота из оба ваздухопловства летело је у мешовитим посадама на ваздухопловима МиГ-29, једносед и двосед, те на најновијем хеликоптеру у нашем наоружању – Ми-17, распоређени у две вежбајуће јединице. Руководилац вежбе био је бригадни генерал Жељко Билић, командант 204. ваздухопловне бригаде, а заменик пуковник Константин Суриков.

Детаљне припреме

Вежба је почела 1. октобра потписивањем техничког споразума на Аеродрому „Батајница“, а настављена је комплетном разрадом плана вежбе, увежбавањем мешовитих посада, упознавањем са неким детаљима по којима се разликују авиони и ваздухоплови на којима ће летети, те поделом летачке опреме.

Првог летачког дана, 2. октобра, било је планирано увежбавање мешовитих посада за извођење ваздухопловних операција, али ваздухопловцима није ишла на руку метео-ситуација. Због тога су практични летачки део вежбе отпочели

само транспортни хеликоптери Ми-17. Наредних дана време се поправило и небо над Аеродромом „Батајница“ шарали су моћни „мигови“, изводећи сложене маневре у пару и појединачно, као имитацију ваздушне борбе.

Задатак хеликоптерских посада био је ваздушни транспорт и десант специјалних снага, увежбавање службе трагања и спасавања, проналажење имитирајућег повређеног лица, медицинска евакуација повређеног на ВМА.

Драгоцене искуства

– Оно што ову вежбу чини занимљивом јесте то да сваке године долазе нови људи, нове посаде. Увежбавамо их да имамо комплексност и широку могућност избора посада за извршење задатака. Познато је да су припадници Ваздушно-космичких снага Руске Федерације пилоти са много искуства и имају шта да покажу и пренесу нашим пилотима. Вежбајући са њима, наши пилоти подижу своје оперативне способности и показују како се то ради на нашим простори-

АНАЛИЗА

Министар одбране Александар Вулин и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милан Мојсиловић присуствовали су завршној анализи међународне летно-тактичке вежбе БАРС 2018 у Команди РВ и ПВО Војске Србије. Бригадни генерал Жељко Билић, у присуству команданта РВ и ПВО генерал-мајора Душка Жарковића, известио је министра одбране и начелника Генералштаба да је вежба успешно изведена и да је остварила свој циљ.

Министар Вулин је истакао да је та вежба највиши облик сарадње два ваздухопловства, која су показала колико су спремна и способна и додао да је предвиђено проширење вежбе – министру одбране Руске Федерације Сергеју Кузугетовичу Шојгуу предложиће да се следеће године у вежбу укључе и хеликоптери Ми-35.

Начелник Генералштаба генерал Мојсиловић вежбу је оценио највишом оценом и захвалио је пилотима што су остварени сви планирани циљеви.

ма, са ваздухопловима који су у наоружању Републике Србије – рекао је генерал Билић, руководилац вежбе.

Он је подсетио на тачке вежбе. Пилоти су увежбавали трагање и спасавање, вежбе контроле и заштите ваздушног простора, ваздушног транспорта, ваздушног десанта, евакуације повређених и превозење у медицинске установе. Такође, у ваздушном простору изнад Аеродрома „Батајница“ приказана је ваздушна борба, прост и сложен пилотажа, а на простору Ченте увежбавана су дејства по земаљским циљевима.

Заменик руководиоца вежбе пуковник Константин Суриков истакао је да је циљ вежбе припрема за извршење задатака у мешовитим посадама.

– У овој вежби учествују већ припремљени пилоти, како са српске, тако и са руске стране. Летно-тактичка вежба значи највиши ниво борбене припремљености пилота и увежбавају се најсложенији задаци, као што су трагање и спасавање, ваздушни бој и дејства по циљевима на земљи. Циљ је, такође, да увежбамо и споразумевање између посада – нагласио је пуковник Суриков и рекао да су се мешовите посаде добро показале у извршавању задатака.

Након лета који је приказан посетиоцима на вежби, пилот потпуковник Дејан Беда, помоћник команданта за операције 204. ваздухопловне бригаде, истакао је значај развијања оперативних способности наших снага, као и интероперабилност, а његов колега потпуковник Олег Киљас, задужен за контролисање извршавања задатака, рекао да је показана доста добра обука и припрема.

Да су искуства са ове вежбе драгоцене и за руске и за пилоте Војске Србије потврдио је и мајор Горан Гајић, пилот хеликоптера, јер се у зависности од земље у којој се вежба изводи уче и процедуре друге стране које се користе у ваздухопловству. Његов колега потпуковник Алексеј Лепкин додао је још једну предност оваквих билатералних вежби – стицање нових пријатељстава. ■

Екипа магазина „Одбрана“
Снимили Жарко СКОКО и
Димитрије ОСТОЈИЋ

ВЕЖБА „SAREX”

СИНЕРГИЈА НА ИСПИТУ

Током рутинског панорамског лета над источном Србијом авион Ан-2 ознаке FP-ASD доживљава судар с једрилицом „бланик Л-13” у рејону изнад Кучева – тако је изгледао почетак сценарија вежбе трагања и спасавања „SAREX 39-18” током које су Министарство одбране, МУП, Директорат цивилног ваздухопловства и Горска служба трагања и спасавања демонстрирали способност да делују у ситуацијама потенцијалних авионских несрећа.

Фаза „Опасност”

После дојаве о удесу надлежној АТС јединици контроле летења, летелица с девет путника и два члана посаде региструје проблеме с управљањем и бива принуђена да изврши ванаеродромско слетање. Радио-веза с пилотом је изгубљена. У судару је и једрилица тешко оштећена, па у току пада један члан посаде искаче, отвара спасавајући падобран, пада на дрво, повређује се и остаје да виси. Његов сапутник успева да изведе грубо слетање једрилицом и активира лични предајник у случају нужде.

Након што обласна контрола летења извести Спасилачко-координациони центар (СКЦ) о удесу, активира се фаза „Опасност”. Дежурни у СКЦ-у

Трагање и спасавање, као пракса и служба, јавности углавном нису занимљиви док не дође до потребе за ангажовањем тих снага. А тада је већ прекасно. Да институције наше државе имају капацитет да реагују у кризним ситуацијама екипа магацина „Одбрана” видела је 27. септембра надомак Кучева.

прикупља почетне информације, тражи метеоролошке и друге податке од надлежних јединица контроле летења, а затим шаље захтев за полетање МУП-овог хеликоптера за трагање у зони губитка радарског контакта с ваздухопловом. Ставља се у стање приправности и Оперативни центар РВ и ПВО, ангажују се тимови Горске службе спасавања Србије и упућује захтев за помоћ Црвеном крсту.

Дежурни СКЦ-а прави план трагања и одређује зоне претраге на основу добијених информација. Преко Оперативног центра МУП-а узбуњује локал-

ПРОВЕРА КООРДИНАЦИЈЕ

Директорат за цивилно ваздухопловство у претходном периоду потписао је споразуме о пружању услуга трагања и спасавања с осталим учесницима вежбе. Циљ „SAREX 39-18” био је, сем осталог, да се увежбају стално задејствоване снаге за трагање и спасавање за правилну и брзу процену ситуације, координацију с другим ангажованим учесницима, проналажење места удеса, те спасавање и транспорт повређених до најближе медицинске установе.

ну полицију да прикупи додатне податке на терену, а јединице Хитне помоћи да буду у стању приправности. Уз помоћ Сектора за ванредне ситуације упућује захтев да и ватрогасци буду приправни за дељење.

Стижу Војска и Полиција

Након што се региструје сигнал предајника у случају нужде једног од пилота једрилице, ангажују се и ресурси Војске Србије, па полеће ХТ-40 „гама“, који заједно с МУП-овим „бел 212“ хеликоптером надлеће простор у којем је дошло до судара.

Пошто уче пилота једрилице на неприступачном терену, припадници Специјалне антитерористичке јединице демонстрирају врхунску вештину вертикалног извлачења повређеног уз помоћ ужета и евакуишу га до места

ВЕЖБА ПУНОГ ОБИМА

„SAREX 39-18“ (Search and Rescue Exercise) представља 39. активност тог типа која се организује. Реч је врло сложене вежбе пуног капацитета (III ниво), која је ставила на тест функционисање Спасилачко-координационог центра и свих ангажованих учесника, који би били у случају стварног удеса били активирани. Њеном реализацијом и анализом људство је припремљено за велику међународну вежбу трагања и спасавања која је планирана за следећу годину.

пилота једрилице, а друга да тражи путнике авиона.

Хеликоптер Војске Србије лоцира олупину авиона и прослеђује ту информацију до Спасилачко-координационог

пилота једрилице и збрињава га. Хеликоптер Војске Србије Ми-8 слеће, преузима троје најкритичнијих и транспортује их до болница вишег нивоа како би има се пружила адекватна медицинска помоћ. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

на ком добија адекватну медицинску помоћ.

За то време у шири рејон несреће стижу и припадници Горске службе спасавања који брзо организују претрагу терена, док екипе Црвеног крста у рекордном року успостављају привремене објекте за штаб, прихват повређених, као и одмор и исхрану спасилаца. Горска служба формира две групе – једна има задатак да нађе другог

центра с податком да је неопходно да на терен изађу и ватрогасци јер је евидентиран пожар. Док ватрогасци одрађују свој део посла, локална полиција обезбеђује место несреће, а екипе Хитне помоћи и Црвеног крста на лицу места формирају пољску болницу, пружају прву помоћ повређенима и класификују степен њиховог здравственог стања. За то време тим Горске службе проналази другог

МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ

– Директорат цивилног ваздухопловства, као национално и регулаторно тело за цивилни ваздушни саобраћај у Републици Србији, надлежан је за организовање и управљање системом трагања за ваздухопловима и спасавања лица. Вежба „SAREX 39-18“, која је одржана по међународним стандардима, била је прилика да проверимо како ангажоване јединице реагују у реалистичном сценарију – рекао је координатор вежбе Никола Шаранчић, шеф Спасилачко-координационог центра Директората за цивилно ваздухопловство.

ПОТПУКОВНИК СИБИН ДИНЧИЋ, КОМАНДАНТ ЦЕНТРА АБХО

Припадници више од сто страних армија имали су прилику да у Крушевцу реализују радне посете и различите курсеве из области АБХО, користећи 14 модерних кабинета и учионица, радиолошко-хемијску лабораторију, као и Војни комплекс „Равњак”, један од најуређенијих полигона за обуку АБХО јединица. Наши абехајци најпознатији су, ипак, по раду с реалним токсичким хемикалијама.

НЕ ЗАОСТАЈЕМО У ЗНАЊУ

Употреба оружја за масовно уништење на глобалном нивоу мало је вероватна, али не и искључена. О томе сведоче актуелна криза у Сирији и на Блиском истоку, развој нуклеарног програма и ракета далеког домета у Северној Кореји, као и формирање антиракетног штита на територији Европе. Осим тога, радиолошко-хемијско-биолошко оружје у рукама терориста већ се показало као моћно средство у покушају остваривања најчешће апсурдних политичких циљева и креирања психолошког осећаја страха и несигурности.

Све то од институција система захтева непрекидну потребу за праћењем развоја, опремањем савременом војном опремом и усавршавањем

кадра у области атомско-биолошко-хемијске одбране. То, и чињеница да су недавно обележили Дан службе, био је повод да екипа магазина „Одбрана” покуца на врата командата Центра АБХО потпуковника Сибина Динчића, у потрази за одговорима колико је Војска Србије спремна за све потенцијалне изазове и ризике у области АБХ одбране.

– Трудимо се да пратимо савремене трендове и размењујемо искуства са многим страним армијама. Један од показатеља да Центар АБХО прати тенденције развоја и употребе оружја за масовно уништење јесте и податак да се из године у годину повећава број полазника на међународним курсевима – каже потпуковник Динчић – што је доказ да су припад-

ници страних оружаних снага задовољни знањима и способностима које им пружају инструктори у Центру АБХО.

🗨 *Последњих година интензивно се говори о регионалном значају Центара. Шта то у пракси значи?*

– У Поглављу II Презентационог документа Партнерства за мир, који се односи на област сарадње у домену АБХ одбране, Република Србија исказала је жељу да унапреди и промовише своје националне способности заштите од радиолошког, нуклеарног, биолошког и хемијског оружја, као и консултације и координацију активности са земљама чланицама Партнерства за мир и НАТО-а. Војска Ср-

бије и Центар АБХО представљају националну референтну тачку у планирању развоја. Истовремено, такав развој обухвата обуку, заједничко ангажовање међународних тимова, ангажовање националних мобилних тимова за обуку и инструктора, као и подршку цивилним властима у нашој земљи, у НАТО-у и државама чланицама Партнерства за мир.

На нивоу министара одбрана држава југоисточне Европе, односно бивших југословенских република и Албаније, 2009. године потписана је „Заједничка изјава“ као политички оквир за достизање статуса регионалног центра. На основу тога дефинисани су правци даљег развоја.

О На ваше знање и искуство ослањају се и цивилне структуре Републике Србије.

– Наша обавеза је да унапређујемо сарадњу са цивилним структурама, јер тиме јачамо укупне способности одбране земље. Центар АБХО

Они су учествовали и у мултинационалној вежби „Балкански одговор“ 2015. и 2018, као и на командно-тактичкој вежби „Морава 2016“. Осим с припадницима МУП-а, Центар АБХО има одличну сарадњу с организацијом Црвеног крста и Министарством здравља. Не треба никако заборавити да смо биолошком деконтаминацијом учествовали и у санирању последица катастрофалних поплава 2014. године.

Недавно је формирана Комисија за истраживање последица НАТО бомбардовања. Да ли је АБХ служба укључена у њен рад?

– Наравно да смо спремни да помогнемо, уколико за то добијемо наређење. Свакако да имамо чиме да допринесемо раду те комисије. Осим теоријског знања, имамо и искуства. Стицали смо их у ратним дејствима претходних деценија. Да подсетим, у рату на просторима бивше СФРЈ, у Босни и Херцегови-

ни, први пут су у овом делу Европе употребљене тзв. прљаве бомбе, а затим у бомбардовању 1999. године муниција с осиромашеним ураном. Једна смо од ретких држава која је вршила деконтаминацију таквог земљишта.

Познајте да велики број људи долази на обуку у Центар којим командујете. Имају ли адекватно предзнање за дужности у служби АБХО?

– Центар успешно реализује стручно-специјалистичку обуку војника на служењу војног рока и професионалних војника, преквалификацију и дообуку свих припадника Војске Србије и обезбеђује непрекидност у функционисању и раду службе. Ипак, иако је интересовање за добровољно служење војног рока добро, кадар који се пријављује најчешће нема адекватно средњошколско образовање хемијског усмерења, пожељног за нашу службу. То је важно јер војници на добровољном служењу војног рока представљају базу за попуну професионалним војницима, а каснијом обуком и усавршавањем и подофицирима. Иако је организација школовања подофицирског кадра раније била можда скупља за систем, лично сматрам да је била квалитетнија и боља. То посебно долази до изражаја у нашој служби, која не подразумева само праксу. Има у њој и доста науке. Мислим да је систем обуке

НОВЕ АКРЕДИТАЦИЈЕ

Северноатлантски савез је 25. јуна 2013. године званично доделио Центру АБХО Војске Србије статус Партнерског центра за обуку и образовање (РТЕС), што је потврда квалитетног рада и значаја Центра АБХО у међународном оквиру. Центар АБХО остварује статус Партнерског центра за обуку и образовање кроз сарадњу са НАТО школом из Оберамергауа, а унапређује рад са Здруженим центром изузетности АБХО НАТО-а из Вишкова, Чешка Република. У поступку је акредитација два курса од Здружене НАТО команде за трансформацију.

је 2014. године учествовао у припреми и изради полазних докумената за формирање специјализоване јединице РХБ цивилне заштите, Одељења за ванредне ситуације у Крушевцу, заједно са националним тренинг-центром за ванредне ситуације. На нивоу града формиран је вод РХБ Цивилне заштите. И није за то случајно изабран Крушевац. Он је одувек био један од центара хемијске индустрије – „Мерима“, „Жупа“, „Трајал“ и „ФАМ“ значајни су привредни субјекти с хемијским постројењима. Обуку припадника тог вода реализовали смо 2015. године са Ватрогасно-спасилачким јединицама Сектора за ванредне ситуације, а 2016. и 2018. године организован је тренинг, како би се обновила знања и вештине.

подофицирског кадра у средњим стручним војним школама много делотворнији, нарочито када је реч о АБХ служби.

Обучаваће припаднике других армија и с њима организује вежбе различитог штипа. Где је српска АБХ служба у односу на друге?

– У протеклих десетак година, кроз различите курсеве и радне посете нашем центру, прошло је више од сто земаља и тај податак најбоље говори где се позиционирамо у свету. Друге, поготово богатије војске, имају савременију опрему, али по знање долазе код нас. Посебно цене наш практичан приступ. Јединствени смо у овом делу Европе по употреби реалних токсичних хемикалија. Осим тога, једна смо од првих земаља која је омогућила да чланови Организације за забрану хемијског оружја (OPCW) дођу и реализују обуку са реалним токсичним хемикалијама. Више од 400 инспектора који раде за потребе те организације до сада је прошло неке од наших курсева и учили уз наше инструкторе.

Иако не располажемо најсавременијом техником, максимално користимо расположиве ресурсе – 14 модерних кабинета и учионица, радио-

ПРЕПОЗНАЉИВИ У СВЕТУ

– Пуковник др Иван Лазаревић, кога сам наследио на месту команданта Центра АБХО, најзаслужнији је за статус и положај који данас имамо у земљи и свету. Размењујући искуства са страним армијама у области АБХО, креирали смо Центар који сви цене, посебно због практичне употребе знања кроз курсеве с реалним токсичким хемикалијама – истиче потпуковник Сибин Динчић.

лошко-хемијску лабораторију, као и Војни комплекс „Равњак“, који је један од најуређенијих полигона за обуку АБХО јединица до нивоа чете.

Недавно сће организовали велику међународну вежбу „Балкански одговор 2018“, у којој је учествовало 372 припадника из

различитих земаља, а ишло је више од 20 посматрача из осам земаља.

– Та мултинационална вежба је још један доказ да Центар АБХО ужива поштовање респектабилних система из земље и иностранства. На њој је приказана обученост војних и

цивилних структура Србије и припадника оружаних снага Белорусије, Македоније, Шпаније, Аустрије, Мађарске и Црне Горе, као и организације OPCW. Извођењем „Балканског одговора 2018” на најбољи начин демонстриран је интегрисан и синхронизован рад свих надлежних служби, јединица и установа у акцији спасавања у урбаној средини, у условима НРХБ контаминације настале тероризмом. Посебно је значајно да су током вежбе коришћени реални хемијски и радиолошки агенси, као и да су

одређена искуства у практичном раду, као и да се уз старије и искусније колеге оспособе за прве официрске дужности. Кадети Војне академије долазе с веома добрим теоријским знањима, које на најбољи начин проширују и примењују у пракси управо код нас, кроз наставу и лабораторijske вежбе, као и на теренским вежбама на „Равњаку”.

Недавно је потписан Уговор о пословно-техничкој сарадњи са Институтом за нуклеарна

вљање заједничких курсева за владине агенције и друга министарства. Уговор, такође, предвиђа заједничко ангажовање експерата Института „Винча” и Центра АБХО за потребе одговора на удесе у Републици Србији и формирање нових заједничких курсева у сарадњи са Војнотехничким институтом, Националним центром за контролу тровања и Војномедицинском академијом. Један од првих пројеката планираних за следећу годину јесте међународног карактера – заједничка обука припадника Центра АБ-

СТАТУС ИНСТРУКТОРА

– Имамо пет тимова које чине инструктори-наставници који су ангажовани за потребе међународних и домаћих курсева. Сви они имају исти статус као и остали официри Војске Србије. Разлика је у томе што инструктори у Центру АБХО имају услова и могућности да се баве и усавршавају у уско специјалистичким областима АБХ службе – каже потпуковник Динчић, напомињући да се тиме обезбеђује и потенцијалан кадар за избор сарадника у реализацији наставе са кадетима који се школују за будуће официре АБХ службе.

МЕЂУНАРОДНИ КУРСЕВИ

Међународни курсеви у просеку трају од пет до десет дана. Осим у јулу и августу, сваког месеца организује се бар по један курс. Одлични смештајни капацитети за 15–25 припадника међународних оружаних снага употпуњени су модерном теретаном, како би им боравак овде био што угоднији.

на крају предузете све потребне мере контрола квалитета извршене де-контаминације.

Према је Војна академија смештена у Београду, будући „абе-хајци” по практично знање у последњој години долазе у Крушевац.

– Иако кадети на Војној академији у Београду имају одличне услове за школовање, две јединице АБХ службе, полигон за обуку и радиолошко-хемијска лабораторија налазе се у гарнизону Крушевац. Веома је значајно да још током школовања стекну

испуштања „Винча”. Шта он подразумева?

– Војска Србије и Центар АБХО су низ година користили капацитете Института „Винча” за верификацију и сервис мерне опреме. Тај уговор је потписан ради унапређења сарадње у области обуке и усавршавања и он дефинише оквир будуће сарадње – заједничку обуку у области хемијске заштите од токсичних хемикалија, у делу радиолошке заштите, као и биолошке и противексплозивне заштите. Осим тога, предвиђена је и сарадња у области ХБРН форензике и успоста-

ХО, 246. батаљона АБХО и Института „Винча” са припадницима Народноослободилачке армије Кине, са реалним токсичним хемикалијама, радиолошким агенсима.

Како видиш будућност Центра у неколико наредних година?

– Студије развоја АБХ службе и Центра АБХО представљају основе за даљи доктринарни, тактички, технолошки и организациони развој. Оне су уједно и основно полазиште за израду свих пројеката опремања и модернизације наше службе. Уз квалитетан и стручан кадар који Центар има, као и расположивом инфраструктуром и материјалним ресурсима, у блиској будућности треба да прерасте у један од респектабилних центара за обуку у региону у тој области. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ТРЕЋА БРИГАДА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

СТАЗОМ
ГВОЗДЕНОГ
ПУКА

Старешине и војници нишке бригаде који су задатке извршавали у Русији и Либану оставили су одличан утисак и на прави начин репрезентовали јединицу, Копнену војску, Војску Србије и Републику Србију у целини, док су инжењерци знатно допринели плану уништавања заосталих минско-експлозивних средстава и помоћи локалним самоуправама при отклањању последица од елементарних непогода.

У нишкој касарни „Књаз Михаило“ недавно је одржана свечаност поводом дана Треће бригаде, 7. октобра, на којој је била и примопредаја дужности команданта Треће бригаде Копнене војске између бригадног генерала Предрага Грбића и новог команданта пуковника Слађана Стаменковића. Те две активности биле су добра прилика да се сазна више о активностима те бригаде. На свечаности се јасно видело колико су припадници Треће бригаде поносни на јединицу чију традицију следе, Други пешадијски пук „Књаз Михаило“, познатији као *Гвоздени ђук*, али и на све старешине и војнике који су се славом овенчали у Кумановској, Церској, Колубар-

ској и другим великим биткама балканских ратова и Првог светског рата. Један од повода да тај састав наставља традиције *Гвозденог ђука* јесте и тај што је пре једанаест година формиран и попуњен људством са територије са које се попуњавао и Други пешадијски пук „Књаз Михаило“.

Стабилно командовање

Досадашњи командант Треће бригаде Ков бригадни генерал Предраг Грбић наглашава да је та јединица у години која је за нама успешно реализовала бројне задатке, па и оне специфичне, које немају друге бригаде Копнене војске и Војске Србије.

– Вежбе и гађања смо успешно извели са врло добрим и одличним оценама. Посебно смо задовољни што су наше старешине и војници који су задатке извршавали ван земље оставили одличан утисак и на прави начин репрезентовали нашу јединицу, Копнену војску, Војску Србије и Републику Србије у целини. Две чете из нашег састава са 195 људи представљају највећи контингент Војске Србије који је икада ишао на вежбу у иностранство, а у Русији су све вежбовне садржаје извели без икаквих проблема у раду, баш као што су се и припадници пешадијске чете и вода за заштиту снага успешно ангажовали и доказали на очувању мира у Либану и региону Блиског истока. У свом саставу имамо и декларисане јединице, попут пешадијске чете из 31. пешадијског батаљона и инжењеријске чете опште намене из 310. инжењеријског батаљона, које су евалуатори оценили као борбено спремне. Ову годину обележили су и задаци у Копненој зони безбедности, а у време мигрантске кризе били смо и на граници према Републици Бугарској. Одлични резултати су плод стабилног командовања, врло добре обучености, високог професионализма и максималног ангажовања сваког појединца бригаде – каже генерал Грбић.

Вод за разминирање и уклањање неексплодираних убојних средстава из 310. инжењеријског батаљона је јединица коју у Војсци Србије има само Трећа бригада КоВ. Реч је о води у коме раде само официри и подофицири и који је после неколико година припрема и обучавања започео са реализацијом задатака за које је намењен. Припадници вода за разминирање су у периоду од маја до септембра ове године ангажовани на техничком извиђању, проналажењу и уништавању неексплодираних убојних средстава на Аеродрому „Дубиње“ код Сјенице, где су пронашли и уништили 26 касетних бомби BLU-97, заосталих из рата 1999. године. Они су испитивали и сумњиве отворе од авио-бомби у касарнама у Врању, Лесковцу и Нишу, како би дефинитивно потврдили да су ти простори безбедни за коришћење. Инжењерија Треће бригаде постигла је ове године значајне резултате, поготово на плану пружања помоћи локалним самоуправама у Нишу, Прокупљу и Куршумлији. Припадници 310. инжењеријског батаљона ангажовали су се, на пример, увек када је требало отклонити последице од елементарних непогода или када су снежни наноси завејали путеве у планинским крајевима.

Челним људима Треће бригаде КоВ било је тешко да одлуче који су се то састави и људи највише исказали у реализацији великог броја различитих активности, али нема сумње да је логистика Треће бригаде имала важну улогу приликом успешног извршавања скоро свих задатака. Логистика бригаде је у ствари и логистика нишког, прокупачког и зајечарског гарнизона и гарнизона места Куршумлија, на коју је по шеми логистичког обезбеђења ослоњено више од сто састава. Посебно добре резултате логистика је остварила у делу техничког одржавања, о чему довољно говори податак да у јединици готово да нема ниједног неисправног тенка или транспортера.

Тешко, али часно и поштено

Нема сумње да примопредаја дужности команданта Треће бригаде КоВ неће знатно утицати на успешну реализацију постављених задатака, пошто су досадашњи командант бригадни генерал Предраг Грбић и нови командант пуковник Слађан Стаменковић блиско сарађивали у протеклих седам година. У свом говору на свечаности у касарни „Књаз Михаило“ командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симовић одао је признање бригадном генералу Предрагу Грбићу на успешном двогодишњем командовању бригадом и нагласио да је то трупни официр који је прошао све командирске и командантске дужности у трупи, укључујући и оперативну-штабне дужности на оперативном нивоу.

– Честитам генералу Грбићу на успешном командовању Трећом бригадом и захваљујем му се на жељи, раду и труду да ова јединица успешно изврши све задатке и буде на путу струке, родољубља, патриотизма и гвозденог пука – рекао је генерал Симовић.

Бригадни генерал Предраг Грбић отишао је у заслужену пензију, а остаће забележено да је после Брчког, Куршумлије, Крушевца и Београда, највећи део своје војне каријере провео у Трећој бригади Копнене војске. Колеге генерала Грбића знале су да кажу да он никад није „јурио“ за каријером, али да је каријера „јурила“ њега. Могао би генерал Грбић много да говори о одговорним дужностима, учешћу у ратовима, ситуацијама када је једва сачувао живот и другим детаљима из каријере, али скромно каже да се све то може сажети у три речи – тешко, часно и поштено. Част му је што је радио са припадницима Треће бригаде, а новом команданту поручује да настави утабаним стазама и устаљеним методом рада који даје резултате.

Пуковник Слађан Стаменковић, нови командант Треће бригаде, ради у тој јединици од првог дана њеног формирања, тако да добро познаје људе и стање у том саставу. Говорећи о пуковнику Стаменковићу командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симовић подвукао је да је реч о одличном официру, који је са војском од дана када је завршио Војну академију и који са војницима дели добро и зло. Примајући дужност команданта Треће бригаде пуковник Слађан Стаменковић нагласио је да је свестан одговорности и обавеза које га очекују.

– Учинићу све да припадници Треће бригаде способност, знање и енергију коју поседују усмере ка јачању оперативних способности бригаде. Тежиште рада биће усмерено ка бризи за сваког војника. Уверен сам да ће високопрофесионални и мотивисани припадници бригаде достићи постављене циљеве – каже Стаменковић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

НОВА ПРЕТЊА ТОПЛИХ ДАНА

Лето, романтично и предивно, носи са собом и неке опасности, попут озбиљних инфекција. Вирус западног Нила, нов код нас, однео је ове године 30 жртава.

30 ■

Још један пацијент преминуо је од грознице западног Нила, „286 оболелих у Србији“, били су неки од на- слова који су летос потресали јавност у Србији. С разлогом. Наиме, ове године у нашој земљи реги- стровано је 350 случајева тог обољења, а 30 је умр- ло. У епидемијама широм света стопа смртности је висока, слажу се и у Светској здравственој организа- цији, посебно у популацији старијих пацијената, већ оболелих од неке хроничне болести, где се креће у распону 4–14 одсто. А до пре само коју годину о западном Нилу говорили смо само као о нечему битном за наше опште знање. Шта је у ствари грозница западног Нила (ГЗН) и како се ова болест појавила код нас?

Моћни невидљиви непријатељи

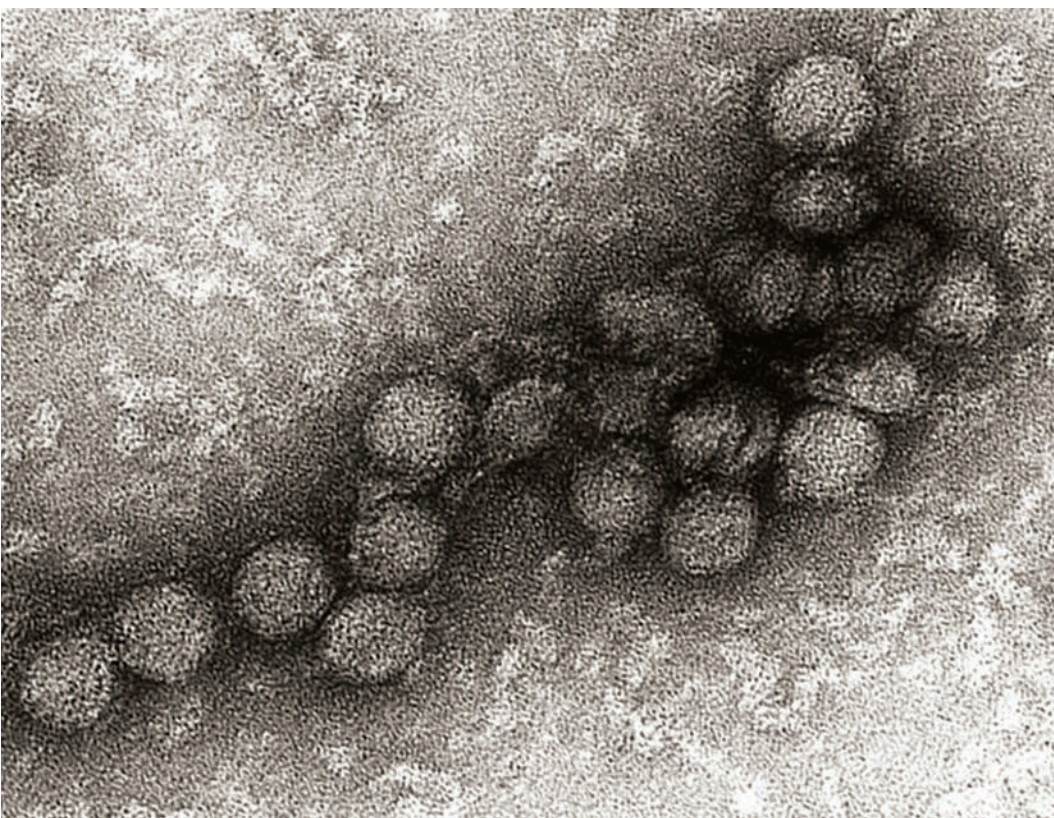
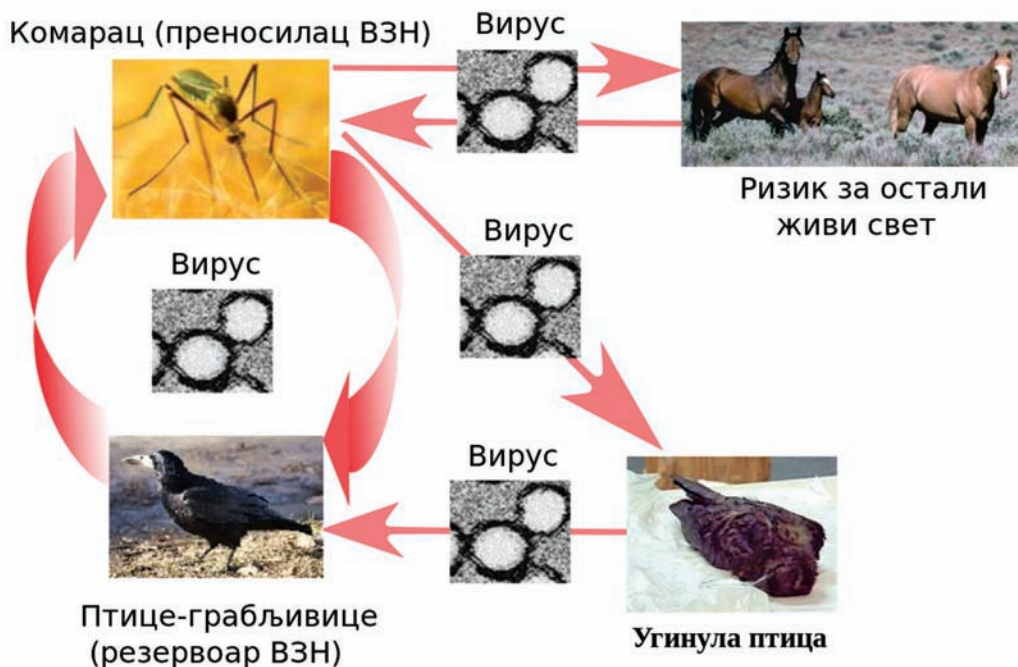
„Да, знамо шта је то. То је господин Мутаба“, изговара у једној сцени филма „Вирус“ Морган Фримен. „Господин Мутаба“ је изми- шљени смртоносни вирус који у овом помало апокалиптичном фил- му преко зараженог мајмуна прелази у САД, где почиње да сеје

смрт. Застрашујућа прича о моћном невидљивом непријатељу, али и игрању с природом, инспирисана је стварним епидемијама које повремено избијају: вариола вера, ХАН-ТА, марбург вирус, ебола... И на срећу, „господин Мутаба“ је потпуно измишљен лик.

Западни Нил, међутим, није. На срећу, није ни толико смртоносан.

У Србији је вирус западног Нила (ВЗН) први пут изолован 13. августа 2012, а прва жртва оболела од ГЗН била је жена стара 60 година. На основу података из Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ у периоду 2012–2017. године на територији Републике Србије регистрована су 574 случаја грознице западног Нила, најчешће са неуроинвазивним обликом болести. Смртни исход забележен је код 61 оболелог. Ове године у нашој земљи је до 4. октобра регистровано 350 случајева тог обољења (од којих је 180 у Београ-

Србија није једина земља која се носи са овим проблемом. Према подацима Светске здравствене организације, највише оболелих је у Италији. Случајеви заразе забележе-

ни су и у Аустрији, Мађарској, Грчкој, Румунији, Македонији, Италији, БиХ, Хрватској. Има их и у Азији, Океанији, у Северној Америци. О каквом је вирусу реч?

– Вирус западног Нила јесте вирус из рода Флавивира, као и опасни вируси жуте грознице, денге, Сент Луисовог и јапанског енцефалитиса, и до пред крај 20. века сматран је мање важним патогеном за човека. Први пут је откривен 1937. године у сливу западног Нила у Уганди. Данас се грозница западног Нила региструје у епидемијским размерама у готово свим деловима света. Човек се инфицира убодом зараженог комарца – *Culex pipiens*. Није могућ интерхумани пренос тог вируса директним контактом, нити се може са оболеле или инфициране особе пренети на здраву убодом комарца. Ипак, може се пренети трансфузијом крви, трансплантацијом органа и транспланта-

рно са мајке на фетус – каже др Милена Крстић из Института за епидемиологију Сектора за превентивну медицину ВМА.

Грозница западног Нила јесте сезонска болест и најзаступљенија је у периоду највеће активности комараца. У

Србији је то у другој половини јула, док је оболевање најчешће током августа и септембра.

Пуковник проф. др Драган Микић, заменик начелника Клинике за инфективне и тропске болести ВМА, објашњава да се оболење изазвано вирусом западног Нила јавља код сваке пете инфициране особе, обично оних са слабијим имунитетом, а озбиљне компликације, опасне по живот, има мање од 1% оболелих.

– Највећи број, 80–90% инфицираних особа, нема симптоме и знаке болести. Код 10–20 одсто инфицираних јављају се, 2–14 дана након убода зараженог комарца вирусом западног Нила, симптоми слични грипу – повишена телесна температура, малаксалост, главобоља, гушобоља, болови у леђима, мишићима и зглобовима, увећане лимфне жлезде. Период инкубације дужи је код имунокомпромитованих особа. У 25 до 50% случајева појављује се пролазна оспа слабијег интензитета, по кожи груди, леђа и трбуха. Ти симптоми обично прођу за неколико дана. Код мање од 2% особа инфицираних тим вирусом јављају се вирусни менингитис, енцефалитис, менингоенцефалитис и акутна флацидна слабост, вишеструко чешће код старијих од 65 година живота, у односу на млађе од 65 година. Тада је неопходна хоспитализација – објашњава наш познати инфектолог.

Према његовим речима тај неуроинвазивни облик испољава се главобољом, мање или више укоченим вратом, ступором, тупошћу, дезоријентисаношћу, тремом, комом, конвулзијама, слабошћу мишића и парализом делова тела. После прележане болести могу се неко време задржати умор, губитак памћења, тешкоћа при ходу, мишићна слабост, депресија и друго.

Досадни преносник

Вирус, дакле, преносе заражене женке тиграстог комарца који долази из Африке. Биле су потребне деценије да напусти своју прадомовину и почне да изазива озбиљније епидемије широм света. У Европи се, на пример, први пут појавио шездесетих година прошлог века, али је био веома редак. Међутим, последњих година све је више случајева оболења изазваних вирусом западног Нила.

„Имали смо кишовито пролеће и лето, а то веома погодује расту популације комараца“, објашњавао је ових дана медијима др Бранислав Пешић из Завода за биоциде и медицинску екологију. Само у Панчеву, на пример, на 42 одсто анализираних тачака нађени су заражени комарци. Управо зато се овог лета често прскало и запрашивало против комараца, али се и ту мора бити опрезан, јер не смеју сви да буду уништени, пошто имају своју улогу у екосистему.

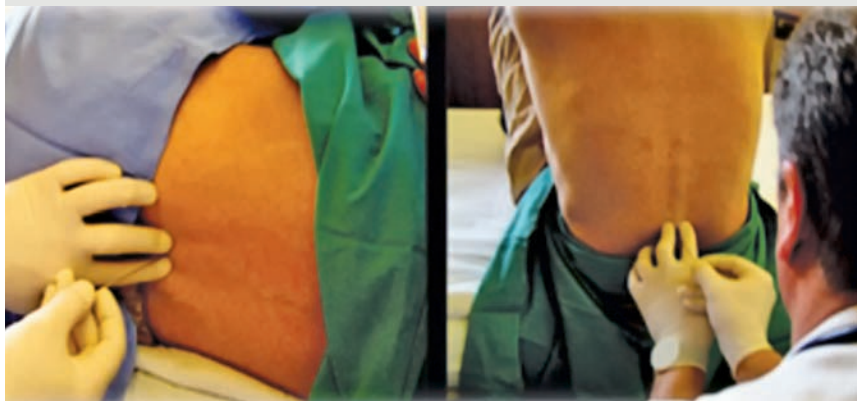
– Постоје и други преносници – додаје др Милена Крстић – домаће или дивље птице, јер вирус у природи нормално циркулише између комараца и

КЛИНИЧКА ИСКУСТВА

Од јула до октобра 2018. године у Клиници за инфективне и тропске болести ВМА лечено је више од 20 болесника са грозницом западног Нила. Било је и војних и цивилних осигураника, углавном пацијената старијих од 65 година са придруженим хроничним обољењима и ослабљеним имунолошким реакцијама организма. Лечено је и успешно излечено и неколико пацијената млађих од 60 година, међу којима је био и један припадник Војске Србије.

– Најчешће су то били неуроинвазивни облици болести. Њихово лечење било је сложено, дуготрајно и неизвесно. На основу дијагностичких критеријума у већини случајева је постављена дијагноза вероватног случаја грознице западног Нила, а код два пацијената неуроинфекција изазвана вирусом западног Нила је и егзактно потврђена налазом антитела у ликвору. Дијагноза је постављана на основу симптома и знакова менингитиса, односно енцефалитиса и епидемиолошких података о могућности излагања убодима инфицираних комараца вирусом западног Нила. Поред лабораторијских, микробиолошких, неурофизиолошких и морфолошких претрага (МСЦТ и МР мозга), код тих болесника рађена је и лумбална пункција и вршен преглед ликвора, мождане течности, чиме је поуздано доказивано вирусно запаљење можданих структура – истиче пуковник проф. др Драган Микић.

Према његовим речима да би случај грознице западног Нила био потврђен неопходно је да се код пацијента са неуроинвазивним обликом болести потврди и присуство антитела у ликвору према вирусу западног Нила. Нажалост, то није било могуће урадити на ВМА, јер се за сада ова анализа изводи само у Националној референтној лабораторији за арбовирусе Института за вирусологију, вакцине и серуме „Торлак“.

Лумбалну пункцију, која је основна дијагностичка метода када је реч о менингитису и енцефалитису, због епидемијске појаве грознице западног Нила, овога лета успешно је, већ на првој години специјализације из инфективних болести, савладало троје младих лекара

роинвазивним обликом болести потврди и присуство антитела у ликвору према вирусу западног Нила. Нажалост, то није било могуће урадити на ВМА, јер се за сада ова анализа изводи само у Националној референтној лабораторији за арбовирусе Института за вирусологију, вакцине и серуме „Торлак“. Микробиолози са ВМА су овога лета били у могућности да доказују само антитела према вирусу западног Нила у крви. Због тога су инфектолози са ВМА, поштујући дијагностичке критеријуме код највећег броја оболелих од менингитиса и енцефалитиса, закључили да се ради о вероватним случајевима грознице западног Нила, иако је након испитивања било сигурно да је реч о тој болести.

ТЕРАПИЈА

Пуковник проф. др Микић каже да за лечење грознице западног Нила не постоји специфична терапија. Спроводи се супортивна терапија, превенција и контрола секундарних бактеријских инфекција уринарног тракта и плућа применом антибиотика. Примењују се инфузиона терапија и надокнада појединих састојака крви, антиедематозна терапија, антиепилептици, седативи, а често и веома сложена друга симптоматска терапија. Код тешких облика грознице западног Нила са захватом централног нервног система лечење се спроводи у клиникама за инфективне болести и у јединицама интензивног лечења, понекад уз примену респиратора. Од посебног значаја за преживљавање и опоравак оболелих код најтежих облика те грознице јесте здравствена нега коју им пружају медицинске сестре. Прате се витални параметри, број респирација, срчана фреквенција, крвни притисак, диуреза, уз друге бројне сложене активности које подразумева квалитетна и перманентна здравствена нега.

птица, а преко птица селица се такође може пренети широм планете.

Говорећи о комарцима, ветеринари подсећају да они могу бити нарочито опасни за кућне љубимце.

Како се одбранили?

„Лечење оболелих подразумева симптоматску терапију и превенцију секундарних инфекција”, истиче др Крстић.

Дакле, потребно је да се организам оболелог ојача да може сам да се бори с вирусом, како се не би појавиле компликације, које су заиста опасне. Хумане вакцине још нема. На њој се за сада ради, а према мишљењу стручњака њену примену можемо очекивати тек за 10–15 година.

Како се онда одбранили и заштити? Контролом комараца и оним што сам појединац може да учини за себе – постављањем заштитне мреже на прозоре и врата у просто-

ријама где се борави, ношењем широке одеће дугих рукава и ногавица, избегавањем боравка у природи у време кад су комарци најактивнији, у сумрак или зору. Такође, треба редовно мењати и воду из посуда за кућне љубимце, саксија итд.

Неко је рекао да ће микроби дати завршну реч на овој планети, а не људи. Наука, међутим, напредује, па су људи успели да нађу решења за велике пошасте попут вариоле вере, „црне смрти” тј. куге, тифуса, беснила. Вероватно ће се наћи вакцине и лекови и за читав низ других пошаста па и „западни Нил”. Али, јасна је порука да ће људи морати да мењају свој однос према природи, микробима и да користе антимикробну терапију само када је то строго индиковано. Мораћемо као врста да научимо како да се више прилагодимо природи него што њу прилагођавамо нама и нашим потребама. ■

Милена МИЛЕТИЋ

ОДЈЕЦИ ЗАСЕДАЊА ГЕНЕРАЛНЕ СКУПШТИНЕ УН

УДАР НА МУЛТИЛАТ

Говор америчког председника Трампа на заседању Генералне скупштине Уједињених нација изазвао је изразито негативне реакције једног дела делегата и лавину критичких коментара у америчким и светским медијима. Његово излагање, међутим, заслужује да му се прида највећи значај и важност и да се пажљиво анализира како би се боље разумело у ком могућем правцу се креће америчка међународна политика и какве последице то може имати за читав свет.

Пише Милош СТРУГАР

Председник Трамп изнео је свој концепт и виђење међународних односа и светског поретка. Најупечатљивије у његовом говору било је одсуство јасне политичке идеологије. Та чињеница објашњава, на пример, зашто Трамп има речи похвале за Ким Џонг Уна, лидера Северне Кореје, коју САД чак не признају „де јуре” и коју је бивши председник Буш сврстао међу државе тзв. осовине зла. Трамп је постао први амерички председник који се сусрео са лидером Северне Кореје и у више наврата је истакао да се он и Ким Џонг Ун добро разумеју и да могу постићи свеобухватан договор о денуклеаризацији Корејског полуострва и другим војним и безбедносним питањима. Са друге стране, Трамп упућује оштре речи критике на рачун одбрамбене политике блиских савезника у НАТО-у као што су Немачка и Турска, а недавно је изразио и „бојазан” да би Црна Гора, најмлађи члан НАТО-а, могла изазвати Трећи светски рат.

Интерес испред традиције

Из ових примера могло би се закључити да се политика америчког председника и његов однос према другим државама не заснива на идеолошкој блискости или заједничком систему вредности, што је до сада била основна карактеристика традиционалне америчке спољне политике. Стубови Трам-

пове спољне политике су изнад свега економски интереси САД и унилатерални приступ међународним питањима, без много слуха за ставове, мишљење и интересе других држава.

Индикативно је то што је Трамп одабрао највећу позорницу Уједињених нација, која је симбол мултилатерализма, да одбаци мултилатералну дипломатију и заједничке напоре за решавање глобалних проблема. Тај став није представљао велико изненађење јер је први човек Беле куће конкретним одлукама и акцијама већ показао да нема намеру да истрајава у мултилатералним споразумима за које сматра да штете америчкој привреди и интересима. Он је повукао САД из Париског договора о климатским променама, напустио чланство у УНЕСКО-у и у Савету за људска права Уједињених нација, драстично смањио амерички финансијски допринос разним програмима УН, првенствено мировним операцијама и УН агенцији за палестинске избеглице, повукао се из регионалних договора о трговини попут Транспацифичког партнерства, отворио је и питање споразума са Канадом и Мексиком (НАФТА), повукао се из међународног споразума о нуклеарном програму Ирана итд.

Основни инструмент за спровођење такве спољне политике су америчка привредна, финансијска и војна моћ. Из Трамповог говора јасно је да ће његова администрација наставити и јачати притисак на друге државе како би остварила своје првенствено економске и финансијске интересе. Може се очекивати увођење нових трговинских баријера и протекционистичких мера, повећање царинских стопа, економске и финансијске санкције према америчким противницима, али и према одређеним номиналним савезницима. Трамп је већ недвосмислено показао да је одлучан да максимално користи све полуге моћи које му стоје на располагању, укључујући америчку доминантну позицију у светском финансијском систему, традиционалну улогу долара као најважније резервне валуте без премца у свету, величину америчког тржишта и потрошачког друштва, као и примат САД у развоју високих и нових технологија.

Конфронтација са Кином

Најоштрије речи критике биле су упућене у правцу Кине. Трамп је оптужио Кину за нелојалну конкуренцију у светској трговини, за крађу интелектуалног власништва, посебно када

ЕРАЛИЗАМ

су у питању најмодерније технологије... Нова и потенцијално експлозивна оптужба коју је изнео Трамп је да се Кина меша и покушава да утиче на предстојеће америчке изборе за Конгрес. Недељу дана после Трампа, у говору посвећеном искључиво овом питању, потпредседник Пенс не само да је поновио оптужбе које је изнео Трамп, него и експлицитно тврдио да Кина покушава да промени председника и администрацију САД. Ове оптужбе добијају на посебном значају када се има у виду да је почетком септембра Трамп потписао извршну наредбу да се аутоматски уведу санкције свима који покушају да се мешају у америчке изборе. У моменту када је потписао овај акт сматрало се да се он првенствено односи на Русију. Међутим, сада је постало јасно да је он од почетка имао у виду Кину. Може се очекивати да ће брзо бити донете конкретне мере и санкције које ће овога пута погодити државне институције и функционере Кине, као и одређене државне и полудржавне кинеске корпорације.

Разорни потенцијал таквих санкција најбоље се види на примеру једне од највећих кинеских корпорација у мобилној технологији ZTE. Администрација је увела санкције против ZTE пре шест месеци због њиховог пословања са Ираном и кршења америчких санкција према тој земљи. У року од неколико сати након објављивања ове одлуке акције ZTE су практично постале безвредне и фирма је доведена на ивицу банкротства. Једини разлог зашто је америчка администрација накнадно отворила могућност да се направи нагодба са ZTE је то што би банкрот те компаније имао секундарне последице на све њихове добављаче, укључујући и највећу америчку корпорацију за производњу микрочипова „Куалком“ (Qualcomm).

Одмах по преузимању мандата председник САД почео је одлучно да примењује своју политику. То је изазвало бројне критике и отпор свих који су се нашли на удару, како традиционалних супарника тако и савезника Америке. Заједнички став је био да неће прихватити унилатералне мере и уцене САД, да ће се томе супротставити и одговорити истом мером... ЕУ, Кина, Канада и други покренули су арбитражне поступке унутар Светске трговинске организације за утврђивање правноснажности америчких претензионистичких мера у трговини. То, међутим, није поколебало Трампа и он је са својом администрацијом наставио још агресивније да спроводи политику повећања царина, увођења санкција и других про-

текционистичких мера, рачунајући да су САД толико моћне, њено тржиште највеће и најзначајније и улога долара незаменљива тако да друге државе неће имати избора него да прихвате њене унилатералне мере. Циљ је да се други међународни актери, без обзира на то колико били економски и финансијски моћни, приморају да уђу у билатералне трговинске аранжмане и договоре са САД. У том контексту Трамп је више пута критиковао и Светску трговинску организацију и претио да ће САД иступити из ње уколико се она не реформише у складу са америчким захтевима.

Изнуђена попуштања

Изгледа да је таква Трампова калкулација била у великој мери тачна и многе земље, посебно оне које су економски и финансијски највише везане за САД, почеле су да прихватају америчке услове и билатералне трговинске преговоре. Са Јужном Корејом је већ потписан билатерални трговински уговор. Недавно су Канада и Мексико прихватили радикалне америчке захтеве за ревизију НАФТА-е и потписале нови уговор. Канада и Мексико су прихватили одредбу по којој САД имају право вета на њихову трговину са такозваним недемократским земљама, што се јасно односи на Кину. Јапан, који је иницијално покушао да преузме америчку улогу и сачува Транспацифички споразум о партнерству, ипак је прихватио амерички ултиматум и започео билатералне преговоре са САД. Европска унија је под претњом знатног повећања царина на увоз аутомобила, аутомобилских делова и пољопривредних производа пристала да разговара о свеобухватном трговинском споразуму са Вашингтоном. Након разговора са председником Европске комисије Јункером, Трамп је изјавио да је Европска унија спремна да повећа увоз нафте и течног природног гаса из САД без обзира на то што они нису конкурентни са својом ценом у односу на друге добављаче, првенствено на Русију.

Може се закључити да америчка администрација постиже напредак да преко билатералних уговора створи и консолидује трговински и финансијски блок под америчким условима и патронатом. ■

* Аутор је високи службеник Уједињених нација

ОДГОВОРНИ САМО ПАПИ

Будом „Omne datum optimum” из марта 1139. папа Иноћентије Други доделио је темпларима бројне привилегије, па и право да буду ослобођени пореза, чиме су остварили изузетан положај у односу на друге средњовековне црквене редове и изазвали њихову завист, чак и мржњу

Врховна војна власт темпларског реда била је скупштина (која се дели на редовну, покрајинску и генералну скупштину). Постојала је хијерархија реда која је била слична официјерској, тј. постојали су различити степени и чинови. Најважнији су били високи официри, односно мајстор храма, велики заповедник, сенешал, маршал, заповедници покрајина (Триполи, Антиохија и Јерусалим), капелани и заповедници кућа. Храм је био суверена и екстеријорна сила, која није могла ни од кога да прима наређења осим од сопствених управних органа, односно од својих старешина.

Највећа овлашћења у структури реда витезова темплара имала је скупштина. Текућа питања и проблеми разматрани су на редовној скупштини, која се састајала сваке недеље и за чији сазив су била довољна само четири темпла-

ра. Приоратска комора или покрајинска скупштина састајала се у случају веће размирице која је у вези са деловањем темплара на нивоу покрајине (Триполи, Јерусалим,...).

Највећа овлашћења и ингеренције имала је Генерална скупштина, коју су сачињавали представници свих манастира. Окупљала је највише старешине реда темплара и то мајсторе (савет мајстора), као и краљеве заступнике. Генерална скупштина највише је утицала на унутрашњи поредак темплара јер је чак додавала и нове чланове Правилника, који је уређивао живот, рад и војничке али и верске обавезе темплара. На тој скупштини именовани су представници и службена (званична) лица реда, постављани високи официри, упућиване су духовне одлуке на потврду папи. Када је због војних операција или других неприлика било немогуће сазвати Генералну скупштину, спорове је могла решити и приоратска комора.

Занимљиво је размотрити највиша почасна и управно-командна звања која су постојала у реду темплара, који је био устројен као војничко-монашка организација. Мајстора храма

бирала је сужена скупштина састављена од витезова, браће наредника и капелана. Темплари су били ред који је прихватао и глас наредника код права избора мајстора, што се у средњем веку сматрало веома демократичним приступом. Када би умро мајстор, непосредно би га заменио маршал, који је у хијерархијској лествици одмах испод њега и који би обављао ту дужност до тренутка када се сакупе покрајински заповедници, изасланици краља и самостана у скупштини. Примарни задатак скупштина био је да изабере великог заповедника који ће завршити започете радове и решити текуће проблеме и сазвати Генералну скупштину за избор мајстора храма. Велики заповедник, сенешал, маршал и заповедници покрајина бирали би брата који је непосредни заповедник избора. Изборни заповедник и маршал бирају дванаесторицу витезова и једног капелана, чиме се религиозном симболиком од 12 апостола и Исуса Христа бира мајстор реда. Интересантан је податак да темплари који су живели и ратовали ван Свете земље нису имали право да учествују у овим изборима. Мајстор реда бирао се од заповедника источних земаља, а након избора полагао је свечану, ритуалну заклетву о покорности. Пошто се то обави, изборни заповедник саопштава име новог мајстора свој браћи, која тада запевају „Те Деум“, верску песму католичке цркве коју су у свечаним приликама певали.

Хијерархија реда

Занимљива је чињеница да мајстор (или велики мајстор реда темплара) заправо није имао значајнија овлашћења, што се види и из Правилника који му изричито забрањује да сам именује неког достојанственика (нпр. покрајинског заповедника) којег није могао ни да опозове. Једина његова овлашћења огледају се у именовању нижих службеника, док је више могао само да предложи, а скупштина их је бирала.

Прописи или статuti о мајстору завршавали су се веома значајном реченицом: „Сва браћа треба да буду послушна мајстору, а и мајстор треба да слуша своју скупштину“. Мајстор је контролисао финансије реда и имао право да располаже личном сумом новца, која је како се ред развијао била веома значајна и велика. Заповедници Триполија, Антиохије као и француских провинција Поату, Арагона, Португалије, Енглеске, Угарске располагали су влашћу једнакој оној великог мајстора у сектору којим управљају кад овај није присутан.

Друга личност по важности у темпларској хијерархији био је сенешал, који је често замењивао мајстора када би био одсутан и неретко је био изабран на место покојног мајстора, што је логично с обзиром на његов положај и познавања правила и прилика у реду. Управо се на сенешаловом

НЕУСПЕЛО РАЖАЛОВАЊЕ

Папа Урбан IV позвао је септембра 1263. године темплара Етјена од Сисија у Рим и прогласио га недостојним звања темплара, те је ражалован. Увређени Етјен одбио је да преда дужност маршала, јер га „није папа поставио него скупштина и мајстор“. Поступајући тако, он се само држао Правилника реда, који је управо тада ступио на снагу. Додао је да никада није чуо да се неки папа умешао у унутрашње ствари реда и зашто би се то догодило у његовом случају. Што се њега тиче, додао је, одувек је служио мајстору и скупштини онако ревносно како су статuti предвиђали. Урбан IV га је, затим, изопштио на лицу места, „па се он вратио у свој самостан у стању контумације“. Био је то један од ретких пораза папе Урбана IV, човека живописне биографије. Пореклом је био из вароши Троа и био је бискуп Верденски (град чувен по Првом светском рату) од 1252, а од 7. децембра 1255. био је патријарх Јерусалимски, да би на крају, 29. априла 1261, постао папа римски. Световно име било му је Јаков Пантелеон, а на престолу папе заменио га је Гиј Фулк – Климент IV.

шатору вијорио темпларски црно-бели барјак, такозвани Гонфанов барјак или „Босан“. Најпознатији сенешал реда темплара био је Андре од Монтбара, ујак Светог Бернара. Према регистрима Светог гроба и Светог Лазара, он је био сенешал реда од 1148. до 1151. године. Први пут се појављује као мајстор храма 27. маја 1155. у документу јерусалимског краља Бодуена Трећег, као и у истоветном документу од 27. јуна 1155, којим се потврђује нека размена са краљицом Мелисандом. Такође, помиње се 3. јула 1155. у документу аскалонског грофа Армориле. Попис мртвих у Бонлијеу наводи 17. октобар 1156. године као датум његове смрти.

Маршал који се старао о војничкој дисциплини имао је бројна овлашћења и задужења – позивао је у борбу, утицао на оперативне планове, правце дејства темпларских снага, а

имао је уплив и на верска питања. Само име маршал наглашава и његов задатак да се стара о коњима и осталим товарним животињама које је ред користио, јер маршал је првобитно значило коњушар, надзорник штале, а тек касније врховни заповедник војске или двора неког владара. Био је под врховним надзором мајстора, али је у његовом присуству издавао и наређења, а у рату је чак управљао по потреби самостално, тј. његове наредбе биле су извршне. Могао је и да одржи скупштину, ако су били спречени мајстор и сенешал. У провинцијама маршал је био руководећа личност и имао је команду над темпларским трупам, што му је давало стварну моћ.

Капелан је имао овлашћења само у манастиру ком је додељен на службу, а значајан је и због учешћа на скупштини. Његов основни задатак је Божија служба, а у већим темпларским кућама јутрење су служили појањем, док су у мањим кућама служили само говором без певања. Капелани су раздељени на различите степене, од којих су неки бискупски. Имали су привилегију да обедују за столом мајстора, да носе рукавице и да кроје своја одела од првокласног материјала. Була папе Иноћентија Другог „*Omne datum optimum*“ из марта 1139. доделила је храму један број привилегија, међу којима и да имају своје сопствене свештенике и капелане. Тај исти документ установљава право темплара, до тада јединствено, осим код цистерцијанаца, да буду ослобођени пореза и да могу зидати своје сопствене ораторијуме и сахрањивати се у њима. Тиме је ред темплара добио велику почаст и изузетан положај у односу на друге редове у средњовековној црквеној организацији, што је знатно подстакло завист па и мржњу према њима.

Заповедник куће (братства – манастира), или замка – тврђаве, у свему је одговарао мајстору. Имао је дозволу да поправља или обнавља постојеће замкове, док нове није могао да зида без одобрења мајстора, односно његовог савета и заповести. Заповедник куће имао је војну команду над кућом тј. витезовима у његовој надлежности, за које је он одговарао, старао с о њиховом снабдевању, војничкој обуци, набавци оружја и бојне опреме..

Домоуправитељ је био надзорник трпезарије и пазио је да послуга (штитионоше) обавља ревностно послове, те да следовања буду једнака за све витезове ратнике. Браћа која су кажњена јела су на поду и често су добијали већу милостињу и боље су обедовали од оних за трпезом. Само је мајстор или онај ко га је замењивао могао да нуди јело коме је желео, па чак и браћи која су јела са пода.

Маршал јачи од папе

Сваки од наведених витезова са функцијом био је обавезан да ревностно врши дужност до краја живота. Према Правилнику, који су темплари строго поштовали, напуштање положаја аутоматски је повлачило искључивање из реда. Независност реда, чак и у односу на самог папу, огледа се у случају темпларског маршала Етијена од Сисија, кога је папа ражаловао, али је он одбио да преда дужност, пошто га је „поставила скупштина“, а не папа Урбан IV!

Витезови монаси били су подељени у три класе. Прву класу су чинили „пуна“ браћа (витезови), који су морали бити слободни људи и обавезно племенитог порекла. Одећа по којој су се препознавали била је бела мантија, којој је касније додат црвени крст са осам шпицева. Крст црвене боје темпларима је 1147. године доделио папа Еуген III у кући париског храма, који је том приликом рекао: „Нека вам служи као штит и нека вам помогне да никад не побегнете испред неверника.“ Мантија је означавала нов бели живот монашке чистоте у који је ушао витез.

Другу класу, звану водници, попуњавали су припадници слободних људи разних занимања, углавном они који су долазили из градова, али нису имали племићку титулу. Водници су служили као стражари, војници, коњушари, послужитељи и томе слично. Носили су црвени крст реда на црној или тамнобраон мантији.

Трећу класу чинили су клерици свештеници, који су служили као капелани реда и, пошто су били једини писмени, често су вршили дужност писара, водили су пословне књиге и били одговорни за друге дужности невојничког карактера.

Клерици су на зеленој мантији носили црвени крст темплара и све време су обавезно били у рукавицама да би руке сачували чистим, „јер додирују Бога“ приликом служења мисе. Били су глатко избријани према обичају тога доба, док су витезови морали косу да подрезују, али су браде пуштали да расту.

Темплари се међусобно нису ослављавали са „витеже“ или са „сер“, већ скромно еклезијастички „брате“ (*frater* или *frere*). У реду храма они су били официрска класа и учествовали су у војним походима и биткама. Иза њих је стајала армија администратора, локалних трупа и службеника која их је надмашивала у односу 50 : 1. Како је Света земља постала мешавина европске и локалне крви неколико генерација, младићи које су темплари регрутовали и обучавали, познати као туркополи, постали су значајна снага у њиховим редовима. Командовао им је темпларски официр, који је носио титулу брата туркопола (*frere Turcopoliere*). ■

(Насићавак у следећем броју)

Doncaine
rpeso Adonia
La retraite
par l'Adonia
Retreat
through Adonia

ИЗЛОЖБА РАТНИХ ФОТОГРАФИЈА
РИСТЕ МАРЈАНОВИЋА

СВЕТЛОПИС БОЛА И ХЕРОЈСТВА

У Галерији РТС приређена је изложба
фотографија из Првог светског рата

Поводом стогодишњице пробоја Солунског фронта и завршетка Првог светског рата, у Галерији Радио-телевизије Србије отворена је изложба фотографија „Ратни фото-репортер Риста Марјановић“, коју је реализовао Завод за заштиту споменика културе Града Београда. Сви којима је фотографија у срцу, а посебно они којима је блиска ратна фотографија, добро знају ко је био Риста Марјановић. Ратни репортер српске Врховне команде био је сведок и учесник балканских ратова и Првог светског рата о чијој трагедији и херојству је оставио непобитне доказе. Његове фотографије данас су историјски извори првог реда које ни један историчар не може да доведе у сумњу. Као ни бол који се огледа на лицима јунака српских ратова за ослобођење земље, најпре од Турака, а затим и од аустроугарског завојевача. Албанска епопеја српске војске и народа без фотографија Ристе Марјановића остала би само реч и слово на папиру, ма колико болно, ипак, само слово. Не кажу узалуд да слика говори више од хиљаду речи.

Слике Ристе Марјановића болно сведоче о страховитој глади српског војника, који после убиствене албанске голго-

те, која је однела на стотине и хиљаде жртава, више међу избеглим народом, него међу војницима, на Крф стиже са свега двадесетак килограма, жив и изнемогао да би данима касније умирао на острву Виду. Сведоче о невероватним напорима српских и француских лекара да оживе полумртве, да врате снагу занемоћалима и живот у вене изнемоглих, да врате светлост у болом угашене погледе... Сведочи Марјановић о веома брзој и ефикасној реорганизацији уморне и исцрпљене српске војске и о њеном победоносном јуришу у Србију, онда кад је дошло време за победу и повратак.

Ратни фото-репортер Риста Марјановић осликао је објективом свог фотографског апарата време између 1910. и 1960. године. Пет деценија 20. века, за српски народ можда и најсудбоноснијег периода, остало је упамћено захваљујући између осталог и његовим фотографијама. Њихова вредност оцењена је још 1958. године као изузетна за српски народ и стављена под заштиту државе. Тада почиње и научно проучавање збирке његових фотографских негатива да би 1973. године историчар уметности Милојко Гордић урадио и Каталог фото-негатива Ристе Марјановића.

Изложба „Ратни фото-репортер Риста Марјановић“ обухвата 180 фотографија и предмета породице Марјановић из Првог светског рата. Међу више од 8.500 репродукованих снимака у Фототеци Ристе Марјановића, око 500 је везано за Велики рат. На изложби у Галерији РТС приказан је део који нам својом експресијом враћа време препуно бола и херојства, трагедије и јунаштва, сведочећи о непопорецивој истини да човек вођен идејом о слободи, ма колико патио, не може бити побеђен. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимила У. ШКАНДРО

ДАН УМЕТНИЧКОГ АНСАМБЛА
„СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ”

СТОЖЕР СРПСКЕ КУЛТУРЕ

Током неколико деценија „Бинички” је прешао десетине хиљада километара и извео око 7.500 музичких програма, пред више од 5.000.000 посетилаца

Кад су 1901. године Бранислав Нушић, тадашњи управник Народног позоришта, и Љуба Марковић, командир тек две године старог Београдског војног оркестра, потписали уговор о сарадњи, тим чином стављен је и потпис на једну много важнију и далекосезнију одлуку – да ће то мало установа културе које су настајале у тада још младој земљи међусобно сарађивати, без обзира на то да ли су цивилне или војне. Овај оркестар с временом ће прерасти у Уметнички ансамбл „Станислав Бинички”, поносно носећи назив свог оснивача, диригента и композитора. А поменути уговор постаће само детаљ у пребогатој историји овог музичког састава, који је у септембру обележио 119. година трајања, крцатих великим уметничким дометима и прегорним радом на подизању културе у Србији, али и тешких искушења у којима је „Бинички” пратио судбину свог народа. Зато је начелник Уметничког ансамбла капетан фрегате Светозар Василески на обележавању дана ове куће, с пуним правом, рекао да је „бити репрезент своје земље част, а војни музичар привилегија којом се поносимо”.

Журним корацима ка Европи

Кад се ствара и гради нова држава, традиција постаје једна од оних обавезних тачака ослањања идентитета, а култура игра изузетно важну улогу. Српска војска је ту потребу препознала. Зато, кад се тада млади стипендиста Станислав Бинички (рођен у Јасики код Крушевца 1872. године), након свршетка студија музике у Минхену, 1899. године вратио у Србију, одмах је постављен за референта за музику при Министарству војном и војног капелника. У то време, разлог стварања војних оркестара није био само љубав европских војсковођа ка музици, већ и нешто друго –

Снимила У. ШКАНДРО

изградња идентитета. Те године Бинички ће створити први прави симфонијски оркестар у Србији – Београдски војни оркестар – и са њим ће одмах одржати први уметнички концерт, на коме ће, како бележе хроничари музичке историје, извести своју увертиру „Из мога краја”. Са Мокрањцем и Цветком Манојловићем основао је и прву музичку школу у Србији, данас чувени „Мокрањац. Ова снажна потреба да делује просветитељски кад је о музичкој култури реч, остаће видљива код Биничког до краја његовог живота – био је и композитор прве домаће опере „На уранку”, творац најчувенијег српског марша „Марша на Дрину”, страствени подржаватељ свега што је имало везе са културом, укључујући и оснивање опере. Уосталом, одмах је успоставио праксу сарадње војног оркестра са уметницима и уметничким кућама који са војском нису имали везе. Истовремено, показао се као човек новог доба у музици – концерти које је приређивао у башти ресторана „Коларац” били су место за класичну музику, али и за савремену и популарну. Многи од његових концерата, нарочито они у дворани „Коларца”, постали су нека врста прекретнице у развоју музичког укуса и културе на нашим просторима.

Историја даље каже да је Београдски војни оркестар расформиран 1904. године, а Бинички тад оснива Музичку краљеве гарде, нови оркестар који је већ 1907. добио назив Оркестар краљеве гарде. И овај оркестар ће се одмах показати као изузетно важан за развој музичке културе. Круна његових наступа била је, како је то посведочио композитор Стеван Христић, извођење Бетовенове Девете симфоније, 1909. године. Оркестар ће претрпети велике губитке током повлачења преко Албаније 1916. године – велики број музичара је страдао, а архива оркестра је изгубљена. Бинички ће одмах по доласку на Крф почети са обновом састава и набавком инструмената. Колико је то било важно баш за пропагандни рад Србије

Снимко Ј. МАМУЛА

према савезницима, видело се када је оркестар кренуо на турнеју по Француској. И након ослобођења Србије и стварања Краљевине СХС, војни оркестар представљао је културу нове државе широм Европе.

Биланс дужи од једног века

Набројати све догађаје из историје Уметничког ансамбла обиман је посао. Међутим, кратак резиме 119. година постојања и традиције бележи да је „Бинички“, који данас чине симфонијски и естрадни оркестар, током неколико деценија прешао десетине хиљада километара и извео око 7.500 музичких програма пред више од 5.000.000 посетилаца. Учествовао је на стотинама догађаја који су били мар-

кер наше историје, и у многобројним музичким свечаностима и на фестивалима попут БЕМУС-а БЕЛЕФ-а, Мокрањчевих дана, Дубровачких летњих игара, Нишких хорских свечаности, Охридског лета, Мермера и звука, Сплитског фестивала, у Великом школском часа у Крагујевцу... Ансамбл је гостовао у Белгији, Швајцарској, Аустрији, Бугарској, Чехословачкој, Пољској, Италији, Мађарској, Румунији, Немачкој и Русији, где је имао чак 80 концерата. Гостовали су и на Светосавском балу у Бечу, а по речима капетана фрегате Василеског, круна напора у последњих неколико година је свакако летошњи наступ у „Комбанк дворани“.

– Тада смо наступили у опери „Дон Ђовани“, заједно са солистима Метрополитен опере из Њујорка и кинеским уметницима – подсетио је Василески.

Оно што је можда најважније јесте сарадња са бројним врхунским уметницима, током свих тих деценија. Неки од њих су своју каријеру и почињали са „Биничким“. То је био случај, рецимо, са чувеним диригентом Ангелом Шуревим, који је од самих својих почетака наступао и са Симфонијским оркестром Уметничког ансамбла. Зато му је „Бинички“ пре неколико месеци узвратио сјајним омажом у „Коларцу“. А међу стотинама других уметника били су и Зафир Хаџиманов, Маја Оџаклијевска, Никола Рац-

ков, Јадранка Јовановић, Јасмина Трумбеташ Петровић, Оливер Њего, Бранкица Васић Василица, Војкан Борисављевић...

– Сваки наступ „Биничког“ је медијски догађај за пример који на најбољи начин слика Војску и Министарство одбране – рекао је капетан бојног брода Петар Бошковић на обележавању дана Уметничког ансамбла.

Концерти за сладокусце

Следећи своју традицију, „Бинички“ се и ове године одлучио да свој дан обележи не само пријемом, коме је присуствовао и нови начелник генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милан Мојсиловић и бројни уметници, већ и низом концерата. Први од неколико концерата био је „Наша деца 2018“, наступ талентоване деце припадника Министарства одбране и Војске Србије, уз гостовање хора „Хориславци“ и маистра на хармоници Бранимира Ђокића. Врхунац обележавања била су два концерта 28. и 29. септембра у атријуму Народног музеја и Галерији Матице српске, на којима су наступили академик и композитор Иван Јевтић, харфисткиња Нађа Дорник и један од највећих трубача Француске, Ерик Обијер. На програму су била дела самог Јевтића, али и Ђузепеа Тартинија и Франсоа Боалдијеа. Концерт Ерика Обијера има посебан значај, јер је то била својеврсна најава за Интернационални конкурс за трубу „Иван Јевтић“, који ће се одржати 2019. године, у нашој земљи. ■

Милена МИЛЕТИЋ

ПРВИ „КУП ВОЈСКЕ СРБИЈЕ” У БАЧКОЈ ПАЛАНЦИ

ОБНАВЉАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ

Након 12 година паузе војна ергела „Карађорђево” приредила је тродневни спектакл, изложбу коња, трку запрегама, пет касачких и четири галопске трке, и тиме се поново уписала на мапу спортских коњичких манифестација у Србији

Последњег викенда у септембру било је врло живо у ергели „Карађорђево”. Након вишегодишње паузе, од 28. до 30. септембра организован је први „Куп Војске Србије”, па су се у Бачку Паланку слили љубитељи коњичког спорта из целе земље како би на делу видели најбоља грла и цокеје.

Министар одбране Александар Вулин, који је присуствовао главном тркачком дану и дефилеу поново формираног коњичког вода Гарде Војске Србије, истакао је да се након више деценија планског и свесног занемаривања војске, она сада опрема, наоружава и улаже у животни стандард свих својих припадника, али и враћа традиције које су нас учиниле важним и великим.

– Вратити трку у Карађорђево и коњички вод у Гарду, све су то ствари које враћају војску у наш свакодневни живот. Свако улагање у Војску Србије је улагање у квалитет живота сваког грађанина наше земље – нагласио је министар Вулин и додао да је Војска Србије увек била део нас.

Подсетио је да је Војска део нашег свакодневног живота, а да је поновно оживљавање коњичких трка у ергели „Карађорђево” доказ да традиције које су нас учиниле великим нису умрле нити су заборављене.

Манифестацију „Куп Војске Србије” свечано је отворио председник Општине Бачка Паланка Бранислав Шушница, који је изразио задовољство што се обнавља дугогодишња традиција по којој су ергела и место у ком је смештена били познати не само у земљи већ и шире.

Директор Дирекције за услуге стандарда Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране пуковник Радмило Кравић подсетио је мештане на успехе те војне ергеле у другој половини 20. века када су грла из

Карађорђева била међу водећим на многим југословенским хиподромима.

НОВО РУХО

– Да би се наши амбициозни планови остварили, ове године реновирали су сви објекти у ергели „Карађорђево“, реконструисане стазе, обновљене инсталације и трибине, реновиран хиподром и ресторански објекат. Тиме су створени сви услови за одржавање сталне манифестације „Куп Војске Србије“, којом се у Војску и ове крајеве враћа популарност коњичког спорта – рекао је пуковник Кравић, додајући да ће грла војне ергеле поново учествовати на галопским тркама широм наше земље и потрудити се да понове некадашњу славу.

Први дан „Купа Војске Србије“ употпунила су локална културно-уметничка друштва „Коста Абрашевић“ и „Коре-

ни“, која су полчасовним програмом на централном градском тргу одушевила бројне Бачкопаланчане.

Ергела „Карађорђево“ освојила је прве пехаре на изложби пастува арапске и липицанерске расе, када су друго и треће место у конкуренцији липицанера освојили коњи Сиглави Зора 40 и Конверзано Драва 14. Ласкаву титулу најлепшег међу араберима понео је Ел Мачо, власника Дејана Констадиновића.

КОЊИЧКИ ВОД

На крају другог дана манифестације, односно првог такмичарског дана, многобројни посетиоци војне ергеле на северу земље могли су да прате и ревијална такмичења у категорији двопрега, четворопрега и двопрега деце. Реч је о надметањима у прецизности која је организовало Удружење за неговање липицанерских коња Србије.

Председник Скупштине општине Бачка Паланка Мита Лачански захвалио је свима који су допринели да се то удружење обнови, чиме је поново створена могућност да се ужива у коњичким тркама. Такође је нагласио да је Бачка Паланка „Купом Војске Србије“ добила још једну манифестацију која ће привући и домаће и иностране туристе.

Главни тркачки дан на манифестацији „Куп Војске Србије – Карађорђево 2018“ обележило је пет касачких и четири галопске трке. Овогодишњи победник у главној галопској трци за Куп Војске Србије „Српска коњичка дивизија“ на 2.000 метара је грло Атил Трлић, из штале „Трлић“ и јахач Ђорђе Перовић, а пехар му је уручио министар Вулин. Друго место заузео је Орнамент, јахача Кристијана Гнесија, а треће Самис Вариор, чији је јахач био Александар Шашић.

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милан Мојсиловић уручио је пехар победнику касачке трке „Кошаре“ на 2.200 метара, касачу Бранку Скендерићу за грло Пабло Јет. ■

Екипа магазина „Одбрана“
Снимио Јово МАМУЛА

ЖИРИ

Првог такмичарског дана, када је организована изложба коња, жири је радио у саставу: проф. др Драгиша Траиловић са Ветеринарског факултета у Београду, председник жирија, Ивица Богади, интернационални судија за коњички спорт из Осијека, Љубиша Алексић, национални судија из Ваљева, и Дража Макевић из Шапца. Они су оцењивали екстеријер коња са свим елементима, темперамент, послушност и ход.

БОГАТ КОЊИЧКИ ФОНД

Ергела „Карађорђево“ основана је крајем 19. века, а данас броји 105 коња раса нонијус, енглеске пунокрвне, липицанске и пони, уз двадесетак ждребади и 15 грла арапске и енглеске расе, донираних из Уједињених Арапских Емирата.

In memoriam

Пуковник проф. др Вујадин В. Татић (1941–2018)

Над Ситнешима у општини Србац, на падинама Мотајице у Републици Српској, у родном месту Вујадина Татића, 15. априла јецала су звона старе цркве Светог Илије и догоревале свеће. Обичај је у том крају да се обележи упокојење становника рођеног на том простору, без обзира на то где је завршио животни пут. У присуству породице, родбине и пријатеља, Вујадин је испраћен у „вечну кућу“ у Београду, на гробљу Орловача.

У пролеће, 5. марта 1941. године, када се буди природа, у породици Уроша и Кристине Татић на свет је дошао дечак Вујадин, осмо од тринаесторо деце колико су имали. Ово домаћинство сматрало се, у духовном смислу, једним од најбогатијих у околини. Сва деца стекла су факултетску диплому и били су угледни и поштени грађани.

Основну школу и нижу гимназију Вујадин је завршио у родним месту, а средњу школу и Медицински факултет 1968. године у Београду. Специјализирао је патологију на Војномедицинској академији, а докторирао 1986. из области кардиоваскуларне патологије. За редовног професора изабран је 1998. године. Током 1987. усавршавао се у Лондону и Глазгову.

Лекарску каријеру започео је на дужности у Бјеловару, а од 1972. године радио је на ВМА. Генерал проф. др Зоран Станковић, светски признат експерт судске медицине, један од ученика професора Татића, истиче: „За патохистолошку обраду срчаног мишића и срчаних залистака, као лекар специјалиста патологије, проф. др Вујадин

Татић је дуже од 30 година био један од најугледнијих лекара и водећих дијагностичара. Постигао је изузетне резултате у испитивању, дијагностици и увођењу нових хистохемијских метода крвних судова и осталих делова срца, због чега је и постао члан Одбора за кардиоваскуларну патологију САНУ и Одбора за дијагностичке методе и технике у медицини САНУ.

Посебне резултате остварио је у образовању лекара на специјализацији из патологије и судске медицине, па се с правом може рећи да је био учитељ многим данашњим водећим стручњацима из области патологије и судске медицине“.

Проф. др Вујадин Татић био је ментор или коментор у 48 докторских и магистарских радова, где је несебичним и стрпљивим радом преносио знање и методологију научног рада млађим лекарима. Ангажовао се као професор на Медицинском факултету у Бањалуци, Крагујевцу и Београду и на Високој медицинској школи у Земуну.

Аутор је око 350 научних и стручних радова и пет књига из области патологије, од којих је најзначајнија „Патологија срчаних валвула“, коју и данас, током образовања и практичног рада, користе лекари свих специјалности, посебно кардиолози, кардиохирурзи и интервентни радиолози. Радове је излагао на многобројним конгресима и стручним скуповима у земљи и иностранству. Низ година био је члан уређивачког одбора часописа „Војносанитетски преглед“. Добитник је грамате патријарха српског Павла.

Још као средњошколац и студент писао је песме. Године 2012. објавио је књигу „Корени мог стабла“, а 2013. године збирку песама „Ода завичају“. Члан је Удружења књижевника Србије.

Вујадин је, и поред великог залагања на послу, био привржен породици. Са супругом Љиљаном имао је двоје деце, Кристину и Зорана, и троје унучади. Највише ће недостајати својој породици и родбини, али и пријатељима и комшијама који су га неизмерно ценили. Заслужио је вечну славу и захвалност. ■

Генерал проф. др Спасоје МУЧИБАБИЋ
Пуковник проф. др Драган МИТРОВИЋ

ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

расписује

Јавни конкурс

за пријем лица у својству цивилних лица
на служби у Војсци Србије у радни однос на
неодређено време ради попуње формацијских
места у:

I. Ваздухопловном заводу „Мома Станојловић” – Батајница, Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Формацијска места која се попуњавају:

1. Начелник Одсека, С2С, један извршилац
2. Самостални програмер, С2С, два извршиоца
3. Начелник Групе, С2С, један извршилац
4. Референт за набавке, С2С, један извршилац
5. Контролор квалитета, С2С, један извршилац
6. Начелник Одељења, С2С, један извршилац
7. Метролог, С2С, један извршилац
8. Водећи технолог, С2С, један извршилац
9. Пословођа, С2С, један извршилац
10. Начелник Погона, С2С, један извршилац
11. Начелник Погона, С2С, један извршилац
12. Технолог, С1С, један извршилац
13. Референт за планирање материјала, С1С, један извршилац
14. Возач аутобуса, ВКВ, један извршилац
15. Руковалац парних котлова, ВКВ, један извршилац
16. Контролор ремонта, ВКВ, један извршилац
17. Контролор ремонта, ВКВ, један извршилац
18. Контролор ремонта, ВКВ, један извршилац
19. Авио-механичар, ВКВ, један извршилац
20. Металостругар, ВКВ, један извршилац
21. Авио-механичар, ВКВ, један извршилац
22. Авио-механичар, ВКВ, један извршилац
23. Електромеханичар, ВКВ, један извршилац
24. Механичар за радарско-рачунарска средства, ВКВ, један извршилац
25. Механичар за возила точкаше, ВКВ, два извршиоца
26. Ауто-лимар, ВКВ, један извршилац
27. Металофарбар, ВКВ, два извршиоца
28. Прецизни механичар, ВКВ, један извршилац
29. Деловођа-оператер, ССС, један извршилац
30. Чувар, ССС, један извршилац
31. Противпожарац, ССС, један извршилац
32. Руковалац ТМС и РР, ССС, један извршилац
33. Електромеханичар, ССС, један извршилац
34. Техничар, ССС, један извршилац
35. Техничар, ССС, један извршилац
36. Технички сарадник, ССС, један извршилац
37. Референт за планирање материјала, ССС, један извршилац
38. Техничар, ССС, два извршиоца
39. Техничар, ССС, два извршиоца
40. Техничар, ССС, један извршилац
41. Техничар, ССС, један извршилац
42. Техничар, ССС, два извршиоца
43. Техничар, ССС, један извршилац
44. Авио-радарски техничар, ССС, један извршилац
45. Авио-лимар, ССС, један извршилац
46. Техничар, ССС, два извршиоца

47. Техничар, ССС, један извршилац
48. Техничар, ССС, један извршилац
49. Авио-радарски техничар, ССС, један извршилац
50. Текстилни техничар, ССС, један извршилац
51. Техничар, ССС, један извршилац
52. Механичар за ТТ уређаје и системе, ССС, један извршилац
53. Механичар за возила точкаше, ССС, један извршилац
54. Механичар за возила точкаше, ССС, један извршилац
55. Референт за материјале, ССС, један извршилац
56. Техничар за аутоматику, ССС, два извршиоца
57. Техничар за аутоматику, ССС, један извршилац
58. Техничар за термичку обраду материјала, ССС, један извршилац
59. Вулканизер, ССС, један извршилац
60. Вулканизер-завршна обрада гумено-заптивног материјала, ССС, један извршилац
61. Вулканизер, ССС, три извршиоца
62. Грађевински бравар, КВ, један извршилац
63. Лимар, КВ, један извршилац
64. Металофарбар-пескирац, КВ, један извршилац
65. Помоћни радник, НКВ, један извршилац

Општи услови:

- да су кандидати пунолетни држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радно место за које конкуришу,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест (6) месеци,
- да су безбедносно проверени и да нема безбедносних сметњи за пријем на радна места на која конкуришу.

Посебни услови:

Радно место под редним бројем 1:

- Завршене студије организационих наука, поседовање стручног назива дипломирани инжењер организационих наука или специјалиста струковни инжењер организационих наука (240 ЕСПБ),
- познавање рада на рачунару,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски).

Радно место под редним бројем 2:

- Завршене студије организационих или рачунарских наука или електротехничког и рачунарског инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер електротехнике и рачунарства, специјалиста струковни инжењер електротехнике и рачунарства (240 ЕСПБ), дипломирани информатичар, специјалиста струковни информатичар (240 ЕСПБ), дипломирани инжењер организационих наука или специјалиста струковни инжењер организационих наука (240 ЕСПБ), смерови студија: информациони системи, математика и рачунарство,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски).

Радно место под редним бројем 3:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер машинства или специјалиста струковни инжењер машинства (240 ЕСПБ),
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 4:

- Завршене студије економских наука, поседовање стручног назива дипломирани економиста или специјалиста струковни економиста (240 ЕСПБ),
- положен стручни испит за службеника за јавне набавке,
- познавање једног страног језика,
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 5:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер машинства или специјалиста струковни инжењер машинства (240 ЕСПБ),
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 6:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер машинства или специјалиста струковни инжењер машинства (240 ЕСПБ),
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 7:

- Завршене студије електротехничког инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер електротехнике или специјалиста струковни инжењер електротехнике (240 ЕСПБ),
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 8:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер машинства или специјалиста струковни инжењер машинства (240 ЕСПБ), ваздухопловни смер,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 9:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер машинства или специјалиста струковни инжењер машинства (240 ЕСПБ),
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 10:

- Завршене студије технолошког инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер техно-

- логије или специјалиста струковни инжењер технологије (240 ЕСПБ), област хемијско инжењерство,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 11:

- Завршене студије технолошког инжењерства, поседовање стручног назива дипломирани инжењер технологије или специјалиста струковни инжењер технологије (240 ЕСПБ), област хемијско инжењерство,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 12:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива инжењер машинства или струковни инжењер машинства (180 ЕСПБ), ваздухопловни смер,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 13:

- Завршене студије машинског инжењерства, поседовање стручног назива инжењер машинства или струковни инжењер машинства (180 ЕСПБ), ваздухопловни смер,
- познавање једног страног језика (предност енглески и руски),
- познавање рада на рачунару.

Радно место под редним бројем 14:

- Завршена средња школа за саобраћајна занимања, поседовање 5. степена стручне спреме (ВКВ), односно специјализација,
- возачка дозвола „Д“ категорије.

Радно место под редним бројем 15:

- Завршена средња школа за машинска занимања, поседовање 5. степена стручне спреме (ВКВ), односно специјализација,
- положен специјалистички испит за руковаоца парних котлова са АТК.

Радно место под редним бројем 16:

- Завршена средња школа за ваздухопловнотехничка занимања, положен специјалистички испит за ВКВ авио-механичара.

Радно место под редним бројем 17:

- Завршена средња школа за занимања мототехничке струке, положен специјалистички испит за ВКВ ауто-механичара.

Радно место под редним бројем 18:

- Завршена средња школа за занимања металске струке, положен специјалистички испит за ВКВ за прецизног механичара.

Радно место под редним бројем 19:

- Завршена средња школа за ваздухопловнотехничка занимања, положен специјалистички испит за ВКВ авио-механичара.

Радно место под редним бројем 20:

- Завршена средња школа за занимања металске струке, положен специјалистички испит за ВКВ металостругара.

Радно место под редним бројем 21:

- Завршена средња школа за ваздухопловнотехничка занимања, положен специјалистички испит за ВКВ авио-механичара.

Радно место под редним бројем 22:

- Завршена средња школа за ваздухопловнотехничка занимања, положен специјалистички испит за ВКВ авио-механичара.

Радно место под редним бројем 23:

- Завршена средња школа за електротехничка занимања, поседовање одговарајућег 5. степена стручне спреме (ВКВ), односно специјализација.

Радно место под редним бројем 24:

- Завршена средња школа за електротехничка занимања, положен специјалистички испит за ВКВ електро-механичара.

Радно место под редним бројем 25:

- Завршена средња школа за занимања мототехничке струке, положен специјалистички испит за ВКВ ауто-механичара.

Радно место под редним бројем 26:

- Завршена средња школа за занимања металске струке, образовни профил ауто-лимар, поседовање одговарајућег 5. степена стручне спреме (ВКВ), односно специјализација.

Радно место под редним бројем 27:

- Завршена средња школа за занимања металске струке, образовни профил металофарбар, поседовање одговарајућег 5. степена стручне спреме (ВКВ), односно специјализација.

Радно место под редним бројем 28:

- Завршена средња школа за занимања металске струке, положен специјалистички испит за ВКВ за прецизног механичара.

Радно место под редним бројем 29:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил биротехничар или правни техничар или пословни администратор,
- да поседује ECDL сертификат.

Радно место под редним бројем 30:

- Завршена средња школа у трајању од четири године.

Радно место под редним бројем 31:

- Завршена средња школа у трајању од четири године,
- положен стручни испит за раднике који раде на пословима заштите од пожара.

Радно место под редним бројем 32:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил електротехничар.

Радно место под редним бројем 33:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил електротехничар.

Радно место под редним бројем 34:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил хемијско-технолошки техничар.

Радно место под редним бројем 35:

- Завршена средња школа за занимања металске струке, образовни профил: прецизни механичар.

Радно место под редним бројем 36:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, за ваздухопловнотехничка занимања.

Радно место под редним бројем 37:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил електротехничар радио и видео-технике, авио-техничар за електронску опрему или мехатроничар за радарске системе.

Радно место под редним бројем 38:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за ваздухоплове и моторе.

Радно место под редним бројем 39:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за ваздухоплове и моторе.

Радно место под редним бројем 40:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за ваздухоплове и моторе.

Радно место под редним бројем 41:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил машински техничар.

Радно место под редним бројем 42:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за ваздухоплове и моторе.

Радно место под редним бројем 43:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за електронску опрему ваздухоплова.

Радно место под редним бројем 44:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил електротехничар радио и видео-технике, авио-техничар за електронску опрему или мехатроничар за радарске системе.

Радно место под редним бројем 45:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-лимар.

Радно место под редним бројем 46:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за ваздухоплове и моторе.

Радно место под редним бројем 47:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, за ваздухопловнотехничка занимања.

Радно место под редним бројем 48:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил машински техничар.

Радно место под редним бројем 49:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил електротехничар радио и видео-технике, авио-техничар за електронску опрему или мехатроничар за радарске системе.

Радно место под редним бројем 50:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил текстилни техничар.

Радно место под редним бројем 51:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил авио-техничар за ваздухоплове и моторе.

Радно место под редним бројем 52:

- Завршена средња школа у трајању од четири године, образовни профил електротехничар комуникација.

Радно место под редним бројем 53:

- Завршена средња школа у трајању од четири године мототехничке струке, образовни профил ауто-механичар.

Радно место под редним бројем 54:

- Завршена средња школа у трајању од четири године мототехничке струке, образовни профил ауто-механичар.

Радно место под редним бројем 55:

- Завршена средња школа у трајању од четири године машинске струке, образовни профил машински техничар.

Радно место под редним бројем 56:

- Завршена средња школа у трајању од четири године машинске струке, образовни профил машински техничар.

Радно место под редним бројем 57:

- Завршена средња школа у трајању од четири године машинске струке, образовни профил машински техничар.

Радно место под редним бројем 58:

- Завршена средња школа у трајању од четири године машинске струке, образовни профил машински техничар.

Радно место под редним бројем 59:

- Завршена средња школа у трајању од четири године хемијске струке, образовни профил вулканизер.

Радно место под редним бројем 60:

- Завршена средња школа у трајању од четири године хемијске струке, образовни профил вулканизер.

Радно место под редним бројем 61:

- Завршена средња школа у трајању од четири године хемијске струке, образовни профил вулканизер.

Радно место под редним бројем 62:

- Завршена средња школа у трајању од три године, образовни профил грађевински бравар.

Радно место под редним бројем 63:

- Завршена средња школа у трајању од три године, образовни профил лимар.

Радно место под редним бројем 64:

- Завршена средња школа у трајању од три године, образовни профил металофарбар.

Радно место под редним бројем 65:

- Завршена основна школа.

II. Заједничко за сва формацијска места:

– Изборни поступак:

У изборном поступку биће примењени Критеријуми прописани Одлуком о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији у Министарству одбране и Војсци Србије, а који обухватају:

- просек оцена са последњег нивоа школовања (40% од укупног броја бодова),
- психолошка процена кандидата (40% од укупног броја бодова),
- разговор са кандидатом (20% од укупног броја бодова),
- медицинско-здравствена процена и
- безбедносна провера.

– Место, дан и време када ће се спровести изборни поступак:

Кандидати чије су пријаве благовремене, допуштене, разумљиве, потпуне и уз које су приложени сви докази и који испуњавају све услове за запослење на формацијским местима за која конкуришу биће упућени на процену психолошких капацитета у надлежне војноздравствене установе. Наведена процена врши се помоћу стандардизованих тестова. О датуму, времену и месту обављања процене психолошких капацитета, и разговора са кандидатом, кандидати ће бити обавештени писаним путем или путем електронске поште на e-mail адресу наведену у пријави.

Кандидати који не задовоље на психолошкој процени или који се не одазову позиву да учествују у овој фази изборног поступка губе право на даље учешће у изборном поступку.

Са кандидатима који задовоље психолошку процену, конкурсна комисија обавиће разговор, који ће се бодовати са 20% од укупног броја бодова, у складу са Одлуком о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији у Министарству одбране и Војсци Србије.

За кандидате који уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност биће извршена безбедносна провера у складу са Правилником о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција.

Изабрани кандидати пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о општој здравственој способности за рад на формацијском месту на које су конкурисали.

III. Место рада: Батајница.

IV. Рок за подношење пријава на јавни конкурс:

15 (петнаест) дана. Почиње да тече наредног дана од дана када је јавни конкурс оглашен у магазину „Одбрана”.

V. Лице задужено за давање обавештења о јавном конкурс:

потпуковник, мр Звонимир Левић, дипл. инж., телефон 011/3716-012.

VI. Адреса на коју се подноси пријава за јавни конкурс:

Поштом препоручено на адресу: ВЗ „Мома Станојловић” – Батајница, улица „Пуковника Миленка Павловића” 160, 11273 Батајница, са назнаком „за јавни конкурс”.

VII. Докази који се прилажу уз пријаву на јавни конкурс:

Уз пријаву у којој се наводе основни лични подаци, адреса становања, контакт-телефон, меил адреса, редни број формацијског места на које се конкурише, кандидати поред кратке биографије прилажу и следеће:

1. За формацијска места под редним бројем 1 до 13: оригинал или оверена фотокопија дипломе којом се потврђује стручна спрема, односно стечено прописано звање; уверење о држављанству (не старије од шест месеци); извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац – не старије од шест месеци); оригинал или оверена фотокопија доказа о познавању рада на рачунару; оригинал или оверена фотокопија доказа о познавању страног језика; оригинал или оверене фотокопије исправа којима се доказује радно искуство (ре-

шења, потврде послодавца и други акти из којих се види на којим пословима и у ком периоду је стечено радно искуство); уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању од најмање шест (6) месеци; уверење надлежног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа.

2. За формацијска места под редним бројем 14 до 28: оригинал или оверена фотокопија дипломе којом се потврђује захтевана стручна спрема, односно стечено прописано звање; оригинал или оверена фотокопија сведочанства за сваки завршен разред средње школе; уверење о држављанству (не старије од шест месеци); извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац – не старије од шест месеци); оригинал или оверене фотокопије исправа којима се доказује радно искуство (решења, потврде послодавца и други акти из којих се види на којим пословима и у ком периоду је стечено радно искуство); уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању од најмање шест (6) месеци; уверење надлежног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа.

3. За формацијска места под редним бројем 29 до 64: оригинал или оверена фотокопија дипломе којом се потврђује захтевана стручна спрема, односно стечено прописано звање; оригинал или оверена фотокопија сведочанства за сваки завршен разред средње школе; уверење о држављанству (не старије од шест месеци); извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац – не старије од шест месеци); оригинал или оверене фотокопије исправа којима се доказује радно искуство (решења, потврде послодавца и други акти из којих се види на којим пословима и у ком периоду је стечено радно искуство); уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању од најмање шест (6) месеци; уверење надлежног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа.

За формацијско место под редним бројем 29 потребно је доставити и оригинал или оверену фотокопију сертификата ECDL, а за формацијско место под редним бројем 31 потребан је оригинал или оверена фотокопија доказа о положеном стручном испиту за послове заштите од пожара.

4. За формацијско место под редним бројем 65: оригинал или оверена фотокопија сведочанства основне школе којом се потврђује захтевана стручна спрема; уверење о држављанству (не старије од шест месеци); извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац – не старије од шест месеци); оригинал или оверене фотокопије исправа којима се доказује радно искуство (решења, потврде послодавца и други акти из којих се види на којим пословима и у ком периоду је стечено радно искуство); уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању од најмање шест (6) месеци; уверење надлежног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа.

Сви докази се прилажу у оригиналу или у фотокопији, која је оверена у општини, суду или код јавног бележника.

Напомена:

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника биће одбачене закључком.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, при избору за пријем у службу у својству цивилног лица на служби у Војсци Србије додатно се вреднује чињеница да је кандидат супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије, дете палог борца, супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања и супружник, односно члан породице професионалног војног лица. Након реализације свих активности у селекцији, а пре формирања листе за избор, наведеним кандидатима који испуњавају услове члана 125. Закона о Војсци Србије, укупно остварен број бодова увећава се за 5%.

Пробни рад обавезан је за све оне кандидате који први пут заснивају радни однос у државном органу. Пробни рад за радни однос заснован на неодређено време траје 6 месеци. Запосленом који не задовољи на пробном раду отказује се радни однос без права на новчану накнаду због отказа.

Јавни конкурс спроводи Конкурсна комисија коју именује министар одбране.

Одредбом члана 9. и члана 103. Закона о општем управном пословању („Службени гласник РС”, број 18/16) прописано је, поред осталог, да у поступку који се покреће по захтеву странке орган може да врши увид, прибавља и обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција када је то неопходно за одлучивање, осим ако странка изричито изјави да ће податке прибавити сама.

Потребно је да кандидат попуни изјаву којом се одређује за једну од две могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција или да ће то кандидат учинити сам. Наведену изјаву могуће је преузети у ВЗ „Мома Станојловић” – Батајница. Потписану изјаву неопходно је доставити уз напред наведене доказе, како би орган могао даље да поступа.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: уверење о држављанству; извод из матичне књиге рођених; уверење из МУП-а да лице није осуђивано на казну затвора у трајању од најмање 6 месеци; уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа.

Кандидати који конкуришу на више формацијских места подносе појединачне пријаве за свако формацијско место на које конкуришу, у којима наводе уз коју од пријава су приложили тражене доказе.

Лице које је већ запослено у Министарству одбране и Војсци Србије, а које се пријављује на јавни конкурс, уместо уверења о држављанству и извода из матичне књиге рођених подноси решење о распоређивању на радно место, односно на формацијско место у органу у којем ради или решење да је нераспоређено.

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

расписује

Јавни конкурс

за избор и поновни избор у звање наставника у образовно-научном пољу
техничко-технолошких наука, и то:

1. Избор једног наставника за ужу научну област Војно ваздухопловство у звање доцента.
2. Избор једног наставника за ужу научну област Опасне материје у звање ванредног професора.
3. Поновни избор једног наставника за ужу научну област Опасне материје у звање доцента.
4. Избор једног наставника за ужу научну област Опасне материје у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1. да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира,
2. да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи и
3. да је кандидат професионално војно лице за р. бр. 1. и 2. и војни службеник за р. бр. 3. и 4.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1. да испуњава услове за избор и поновни избор у звање доцента и ванредног професора из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист” број 21/16).
2. Кандидати за избор у звање доцента приступно предавање ће одржати пред комисијом за приступна предавања, дана 23. 10. 2018. године, у трајању најдуже

20 минута. Тему бира кандидат, с тим да она мора да буде из уже научне области за коју конкурише за избор у звање доцента.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

1. Документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за избор и поновни избор у звање наставника (Одлука Сената број 7/56 од 20. октобра 2016. године) које је објављено на интернет страници Универзитета (Војне академије).
2. Попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима за избор и поновни избор у звање наставника (CD).
3. Уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.
4. Сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у оквиру студијских програма Војне академије.

Правилник о начину, поступку и ближим условима стицања звања наставника и Упутство за припрему конкурсне документације и израду извештаја комисије за избор у звање наставника налази се на интернет страници Војне академије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор и поновни избор у звање наставника подnose се на адресу: **Војна академија, Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за избор у звање наставника”.**

У пријави обавезно навести адресу и број телефона, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидати који буду изабрани у звања наставника неће бити постављани на формацијска места наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на које су већ постављени, а у складу са чланом 88. Закона о високом образовању („Сл. гласник РС”, бр. 88/2017).

НАРУЧБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Жиро рачун: 840-312849-56

Наручујем следећа издања (навести шифру/количину) _____

у укупној вредности од _____ динара.

Издања ћу платити (заокружи број):

1. одједном (плаћање унапред)

2. на кредит у _____ месечних рата (највише 18) по _____ динара.
(минимална рата 1.000,00 дин.), путем административне забране.

Код плаћања унапред послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо књиге. Купци на кредит достављају попуњен и оверен образац административне забране. **Купљена издања биће достављена путем пост експреса, на терет купца.**

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

издате у МУП _____

Адреса становања (улица и број) _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА

о пословној сарадњи са „Палисадом“, Златибор

На основу уговора о пословној сарадњи са „Палисадом“, Златибор, који је потписан 04. октобра 2018. године, за запослене у Министарству одбране и Војсци Србије и чланове њихових породица омогућено је коришћење услуга Хотела „Палисад“ Златибор по повољнијим условима, и то:

- 1) Плаћање на максимално 6 месечних рата путем административне забране;
- 2) Попуст од 25% у односу на важећи ценовник услуга, за боравак у хотелу у периоду од фебруара до маја и од септембра до децембра календарске године;
- 3) Попуст од 20% у односу на важећи ценовник услуга, за боравак у хотелу у периоду од јуна до августа, као и током јануара календарске године.

Попуст се односи на период боравка од минимум два ноћења и обрачунава се за све начине плаћања услуга.

Попуст се не односи на плаћање аранжмана за новогодишње празнике.

Запослени у Министарству одбране и Војсци Србије су у обавези да приликом плаћања покажу на увид војну легитимацију/идентификациону картицу и два примерка оверене и потписане административне забране.

Чланови уже породице, уколико услуге користе без пратње запосленог у Министарству одбране и Војсци Србије, дужни су да доставе потписану и оверену потврду запосленог члана породице који је имаоца војне легитимације/идентификационе картице и њену копију, као и унапред потписану и оверену административну забрану.

Прва рата по административној забрани доспева у наредном месецу у односу на месец у коме је оверена од стране надлежне организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије.

Изузетно, прва рата по административној забрани доспева у месецу у коме је оверена од надлежне организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије, под условом да буде примљена у Рачуноводственом центру Сектора за буџет и финансије Министарства одбране најкасније до 10. у месецу. Уплату рате по административној забрани Рачуноводствени центар Сектора за буџет и финансије Министарства одбране врши на рачун даваоца услуга број: 160-181803-98 код Banca Intesa AD на дан исплате другог дела плате за запослене у Министарству одбране и Војсци Србије (коначни обрачун).

Корисник услуга (надлежни старешина приликом овере обрасца административне забране) у обавези је да крајњег корисника – запосленог на одређено време, који услуге користи путем административне забране, на рате, обавести да последња рата по административној забрани доспева у месецу који претходи месецу престанка радног односа на одређено време и да му на тај начин попуни и овери образац административне забране.

Крајњи корисници који услугу плаћају на рате дужни су да приликом резервације услуге доставе оверено Решење о административној забрани на примања издато од надлежне организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије, а која покрива целокупни износ, у два примерка.

Уколико запосленом, као крајњем кориснику услуге, престане радни однос у Министарству одбране и Војсци Србије, организациона јединица Министарства одбране и Војске Србије у чијем саставу се наведено лице налазило дужна је да о томе писаним путем обавести даваоца услуга у ком случају давалац услуга непосредно са крајњим корисником уређује обавезу измирења преосталог дуговања.

Образац административне забране може се преузети са сајта Министарства одбране, поље СТАНДАРД, или са РАМ-КО сајта Управе за традицију, стандард и ветеране. ■

Београд, 5. октобар 2018. године.

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 112

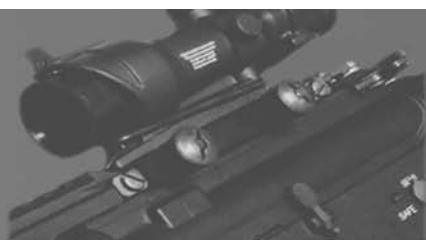
МОДЕРНИЗОВАНО ВОЗИЛО БМП-2М

КВАЛИТАТИВАН СКОК У НАОРУЖАЊУ

МОНИТОР САВА/БОДРОГ

БРОД РАТА И МИРА

САДРЖАЈ

Модернизовано возило БМП-2М
КВАЛИТАТИВАН СКОК
У НАОРУЖАЊУ 2

Вести

НЕСМРТОНОСНО ОРУЖЈЕ
ЗА АМЕРИЧКУ КОПНЕНУ
ВОЈСКУ 7

ИЗРАЕЛ ТЕСТИРА
МАСКИРНУ УНИФОРМУ 7

Конструкторске легенде
Анастас Палигорић

ДОПРИНОС РАЗВОЈУ
АРТИЉЕРИЈЕ 8

Монитор *Сава/Бодрог*

БРОД РАТА И МИРА 11

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Ликовно-технички уредник
Енес МЕЋЕДОВИЋ

Оружане снаге Русије определиле су се да изврше велику модернизацију, не само квалитативно већ и квантитативно, те да максимално искористе постојеће ресурсе, обнове их и модернизују у ишчекивању нових средстава. Поред осталог започеће и модернизација већег броја борбених возила пешадије БМП-2 и БМД-2.

МОДЕРНИЗОВАНО ВОЗИЛО БМП-2М

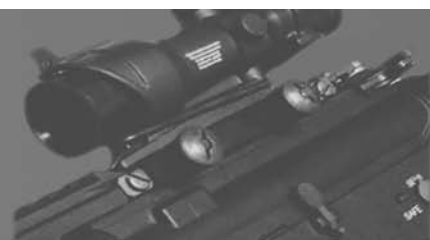
КВАЛИТАТИВАН СКОК У НАОРУЖАЊУ

Протекли период означио је јачање и осавремењавање руских копнених снага. Предвиђа се скоро увођење у употребу савременог тенка Т-14 „армата“, као и серије оклопних возила. То је квалитативан скок у наоружању руске војске, у односу на оно с чим распо-

лаже НАТО и остале земље у свету.

Скорашње анализе борбених ефектива западних, односно НАТО земаља дале су поразне резултате. Борбена готовост копнене компоненте земаља НАТО, чак и великих попут Немачке, показала је неспремност копнених снага за дејство, посебно техничких видова

попут оклопних јединица. Велики број оклопних средстава није оперативан, што због неодржавања, што због недостатака резервних делова. Када су због предстојеће појаве нове генерације руских борбених возила и тенкова те анализе урађене, показало се да Запад нема ни квалитет ни квантитет одговара-

јућих средстава. Бригу је повећала и чињеница да основни борбени тенкови Запада, немачки „леопард-2“ и амерички М1 „абрамс“ имају лоше резултате у локалним сукобима.

Забринутост је појачала вест да је Русија одлучила да осавремени ускладиштене тенкове и оклопна возила који се налазе на њеној територији, а, чији се број мери хиљадама примерака. Тако је као бомба одјекнуло да Русија планира модернизацију не само већ савремених Т-90, него и Т-80 тенкова совјетске конструкције, која је имала гасни мотор и била веома софистицирана у то време. Поред тога, Русија је одлучила да

су постојали само класични оклопни транспортери – гусенична или точкашка возила са оклопом ради заштите, наоружана лаким наоружањем, искључиво митраљезима 7,62 или 12,7 mm. Десантно одељење било је заштићено од пешадијске ватре, имало је и пушкарнице са стране, а наоружање је било изузетно – аутоматски топ 73 mm, спрегнут с митрељезом 7,62 mm и ПОВР „маљутка“ на крову куполе. Са таквим наоружањем возило је могло да уништи било који постојећи НАТО тенк и транспортер. Уз све наведено, то возило је било и амфибија, међу реткима у свету, које је могло, уз мање припреме, да се

ла, нису били амфибије, и имали су у отвореној турели један митраљез 12,7 или 7,62 mm, често без колективне АБХ заштите.

Појавом возила БМП-2 уклоњени су недостаци који су се временом појављивали. Крајем седамдесетих година нова верзија донела је ново наоружање – аутоматски топ 30 mm, као и савремене ПОВР „фагот/конкурс“ са полуаутоматским вођењем. Ојачан је и оклоп, направљен бољи распоред посаде, возач је добио више простора, а и оклопно седиште. Услед повећане тежине додат је и јачи мотор. Таква возила извозила су се у многе земље и

БМП-1 грчких оружаних снага љуца из топа 73 mm

крене и у модернизацију већег броја борбених возила пешадије БМП-2 и БМД-2. Ова задња је верзија БМП-2, намењена за потребе припадника ваздухопловнодесантних снага.

То значи да ће много већи број од очекиваног броја оклопних средстава у догледно време бити на располагању снагама Руске Федерације.

Револуционаран концепт

Борбена возила пешадије БМП зачетници су свих савремених борбених возила пешадије. Прво борбено возило, БМП-1, појавило се 1966. године и изазвало неверицу на Западу. До тада

користи и за несметан прелазак водених површина.

Сам концепт и идеја возила били су револуционарни. Посада од 7 до 8 чланова била је заштићена од АБХ дејства, као и пушчане ватре. Могла је да дејствује кроз пушкарнице док је возило било у покрету. Приликом искрцавања, само возило својим топом 73 mm и ПКТ митраљезом давало би искрцајој пешадији ватрену подршку. Уз то, мотор је радио на дизел гориво и био мање запаљив од бензинског мотора, који су били уграђени у већину западних возила. Стандардни западни транспортери били су бензинци, као класична оклопна вози-

учествовала у скоро свим локалним ратовима.

Најновија искуства у рату у Сирији (урбани услови рата, борба из непосредне близине) показала су рањивост возила пешадије, посебно на савремена ПО средства, али и на класичне системе противоклопне борбе, па су побољшање система одбране и комуникација били неопходни.

Како је БМП-2 изузетно добра концепција, коју уосталом следе сва савремена возила пешадије те класе, Министарство одбране Русије започело модернизацију већег броја возила БМП-2 на стандард БМП-2М. Модернизацију

МОДЕРНИЗАЦИЈА

Возило БМП-2 је друга генерација амфибијског борбеног возила пешадије, које је током 1980. године уведено у оперативну употребу у Совјетском Савезу, као наследник БМП-1. Како је БМП-2 изузетно добра концепција, коју следе сва савремена возила пешадије те класе, Министарство одбране Русије започеће модернизацију већег броја возила БМП-2 на стандард БМП-2М. Модернизацију су прихватиле Индија и Алжир, које поседују велики број тих возила. Русија планира да модернизује чак 540 возила БМП и БМД-2.

БМП-2М „шенковске верзије“ савлађује реку

су прихватиле Индија и Алжир, земље које поседују велики број тих возила. Русија планира да модернизује чак 540 возила БМП и БМД-2.

Две варијанте

Постоје две основне варијанте модернизације у оквиру верзије БМП-2М: прва је „пешадијска“ – СБ4-2, а друга „тенковска“ – СБ4-3. Прва верзија има нешто слабије наоружање и представља класично борбено возило пешадије, а друга је намењена јединицама чији је задатак да директно прате тенкове и пружају подршку са јачим ПО наоружањем.

Примарни задатак „пешадијске“ верзије је борба против непријатељске пешадије. Она има појачано основно наоружање са додавањем аутоматског бацача граната АГ-17 калибра 30 mm у мо-

дулу на крову кополе. Њиме се управља из унутрашњости возила са нишанском справом командира и има домет до 1.700 m. Побољшане су и осматрачке и нишанске справе, тако да сада возило поседује и ласерски обележивач циља, који се користи за навођење сопствених ПОВР са возила и за обележавање циља за ласерске бомбе и ракете испаљене са авиона и хеликоптера. Као ракетно наоружање задржана је ракета „конкурс“, која се показала као прилично успешна, а ту је и стандардни топ 30 милиметара.

Ојачани оклоп се „спушта“ на страну возила. Наиме, већина совјетских/руских оклопних возила није имала кумулативну заштиту или оклоп преко стране ходног дела, који би штитио гусенице, точкове и тело возила, које се налазило иза ходног дела, па се у рату дешавало да противоклопно зрно или пројек-

тил промаши гусенице, али пролази иза и удара директно у тело борбеног возила. Зато су са стране убачени оклопни модули додатног оклопа. Тиме је ходни део много боље заштићен и више не прети таква опасност. Уз додатни оклоп постављене су и завесе од решеткастих елемената са стране и посебно на куполи возила за заустављање пројектила из ручних ракетних бацача, што је резултат праксе заштите возила на терену у условима герилске борбе, са искуством из Ирака и Сирије.

Недостатак кумулативних завеса са стране возила или оклопа постављеног преко ходног дела била је велика мана совјетских/руских конструкција, које су касније исправљене, али велики број страних купаца није спровео те модификације, најчешће због економских разлога.

С друге стране, „тенковска“ верзија БМП-2М модификације наоружана је комплексним модулом-куполом „бережок“ који карактерише нови аутоматизовани систем управљања ватром и има знатно појачано наоружање, а реч је о изузетно убојитој ракети „атака“ са дометом од 6.000 m и способношћу да пробије и уништи сваки постојећи тенк. Свако возило опремљено је са две ракете спремне за дејство. Основна намена те варијанте јесте подршка оклопним јединицама у наступању и борба против непријатељевих тенкова.

Иначе, „атака“ је суперсонична ракета са ласерским вођењем, што значи да до циља стигне за врло кратко време. Даљину од 6 km прелази за готово невероватних 14 секунди, што даје малу шан-

Посебно ојачани додашњи оклоп на задњим верзијама БМП-2М „шенковске варијанте“

ИЗВОЗ

Веома много возила БМП-1 и БМП-2 је извожено. У својој основној верзији и даље се користе у бројним земљама, па и у неким земљама НАТО-а – највише у онима које су некада били совјетски сателити, попут Пољске и Бугарске. Али, БМП-1 је купила и Грчка, која их је узела са стокова бивше ДДР.

Идеја водила у модернизацији била је опремање БВП возила снажним ПО средствима, способним да униште сваки тенк на бојишту, а уједно је и компромис између стандардног БВП-а и система попут „терминатора“, који је много компликованији и скупљи.

Модификовано возило БМП-2М стога може служити и као ловац тенкова. Ракета „конкурс“ је изузетно моћна и представља убојито оружје, док је топ 30 mm средство за уништење непријатељске пешадије.

Разлог постојања две верзије модификације БМП-2 јесте у редукцији трошкова опреме и возила, захваљујући којој ће моћи да се модернизује већи број возила.

У ишчекивању нових средстава

У наредних десет година руска војска добиће нове дивизије опремљене овим средством, што би требало да траје до 2028. године, када би већ требало да се производи возило „курганец-25“ (са којим дели и основну филозофију постојања две врсте возила – и „курганец-25“ постоји у истим верзијама као и модификација БМП-2М).

Имајући то у виду, јасно је да су се оружане снаге Русије определиле да изврше велику модернизацију, не само квалитативно већ и квантитативно, те да максимално искористе постојеће ресурсе, обнове их и модернизују у ишчекивању нових средстава.

Возила БМП-2М и Т-80БВМ, као и Т-90, у наредних 10 година попуњаваће бројно стање до појаве серијске производње у значајном обиму Т-14 тенкова и транспортера те серије – Т-15, „курганец-25“ и „бумеранг“. ■

Александар КИШ

Такозвана пешадијска варијанта БМП-2М намењена првенствено транспорту и подршци пешадије

су да се на време уочи испалење ракете и покуша маневар избегавања. Пробојност оклопа иза реактивног оклопа је минимално 800 милиметара. По две ракете су у бојевој готовости за испалење са обе стране возила, а време реакције је 1,5 секунди. Могу се испалити и једна за другом.

Постоје две основне верзије ракете, са кумулативном бојевом главом, намењеном за борбу против тенкова и високоексплозивном за борбу против стационарних циљева и утврђења. Процена је да је у овој варијанти ефикасност до 85% на циљу типа тенк на домету до 5.000 метара. Иначе, ту ракету користе и борбени хеликоптери руске производње.

Додатна опрема

Нова опрема за ову верзију укључује балистички рачунар и нов вишеканални систем са додатком ласерског даљиномера, омогућава ефикасну употребу ракета „атака“, а термални систем осматрања и детекције олакшава откривања и идентификације циља на даљинама до 3.000 метара.

„Бережок“ се поставља на куполу возила, има поље дејства од 360 степени, и независно се окреће у односу на куполу, што значи да се може аутономно користити против циља, док је глав-

но оружје, топ 30 милиметара, усмерен у сасвим другом правцу. Систем је вишенаменски и може да уништава и циљеве који лете и до 400 km/h.

Погонска група на БМП-2М је знатно ојачана и има побољшани мотор УТД-23, шестоцилиндрични четвортактни мотор који даје снагу од 294 kW, што је знатно повећање у односу на стандардну варијанту код БМП-2, која је била 225 kW. Возило постиже брзину од 65 km/h по аутопуту и 37 km/h по терену, а водене препреке савладава брзином од 7 km/h.

Оклопна заштита је на много већем нивоу. Интересантно је да су руски конструктори предвидели и заштиту задњег дела возила, посебно врата за улаз/излаз припадника десанта. Не само да су она заштићена мрежастом заштитом од противкумулативног млаза, већ се по снимцима и сликама може закључити да је извршена и додатна заштита и на тај начин је ојачан тај део возила, који је код свих БВП био „Ахилова пета“.

Посебно треба имати у виду чињеницу која је и куриозитет конструкције БМП-1 и БМП-2: врата су на први поглед дебља него код страних борбених возила пешадије. Наиме, унутар њих налазе се резервни танкови за дизел гориво, који би се пре борбе истакли, што је било јединствено решење. Руси су одлучили да тај део знатно ојачају.

НЕСМРТОНОСНО ОРУЖЈЕ ЗА АМЕРИЧКУ КОПНЕНУ ВОЈСКУ

Америчка компанија „Pepperball“ испоручиће Копненој војсци ОС САД (US Army) пнеуматске лансере VKS (енг. Variable Kinetic System) у вредности од 650.000 долара. Реч је о несмртоносном оружју, односно класичном Paintball маркеру, који под притиском CO₂ или азота испаљује куглице пуњене хемијским надражљивцима (сузавац, загушљивац и сл.). Маркер VKS има исту ергономију и команде попут оружја AP15/M4 платформе (рукохват, ручица за пуњење, нишани), што ће олакшати обуку америчких војника. Има ефикасан домет до 50 метара, а може се пунити оквиром (10–15 куглица) или из посуде-хопера (капацитета до 180 куглица).

Америчка искуства из Ирака и Авганистана показала су неопходност поседовања таквог типа оружја приликом сузбијања нереда и демонстрација. Испалена куглица уместо боје има специјални прах који се приликом удара у тело распршује (нишани се у груди или главу) и изазива иритацију слузокоже носа и очију као сузавац. Осим тога, ударац куглице у тело је болан и непријатан, што одвраћа демонстранте. Компанија нуди кулице пуњене CS-ом, капсаицином (компонента љуте паприке), водом (за обуку) и специјалне (за обележавање, разбијање стакла и сл.). Пнеуматски лансер VKS функционише на полуаутоматском принципу, има масу од 3,8 kg и дужину 780 милиметара. ■

ИЗРАЕЛ ТЕСТИРА МАСКИРНУ УНИФОРМУ

Израелске одбрамбене снаге започеле су једномесечно трупно опитовање комплета нове борбене униформе која би требало да замени досадашњу сивомаслинасте боје. Униформа новог кроја, у два маскирна дезена, пустињски tiger stripe и варијанта multicam, израђена је од најквалитетнијих материјала на тржишту. Војници и старешине из пешадијских, падобранских, специјалних и јединица ПВО тестираће њену функционалност, удобност и маскирни ефекат на различитим теренима. Осим униформе, јединице ће тестирати нови борбени балистички прслук, шлем, транспортне ранчеве и комплете за индивидуално маскирање извиђача.

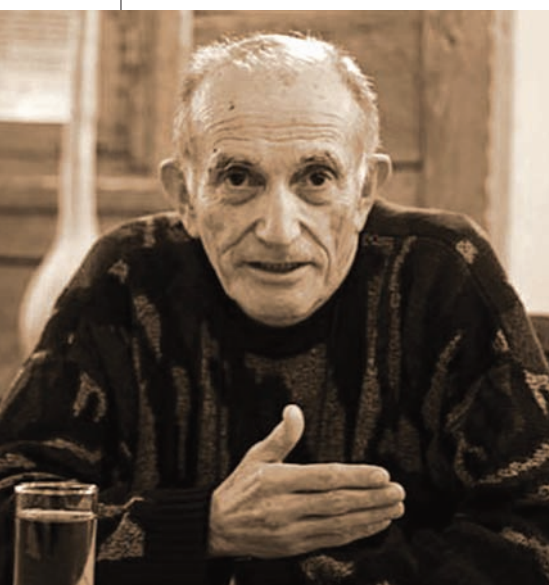
За војнике женског пола предвиђена је униформа другачијег кроја, борбени прслук који је прилагођен женском телу, мањи шлем, чизме и штитници за колена. Осим тога, према наређењу генералштаба, жене ће уместо јуришне пушке Tavor убудуће дужити лакше пушке M-16A2.

Ако се нова униформа усвоји, сваки војник ће имати два комплета униформе, а користиће се само приликом извршења борбених операција и то све док се не потроше ресурси и резерве садашње СМБ униформе. ■

Приредио Б. РАЈИЋ

КОНСТРУКТОРСКЕ
ЛЕГЕНДЕ
— АНАСТАС
ПАЛИГОРИЋ

ДОПРИНОС РАЗВОЈУ АРТИЉЕРИЈЕ

Још за живота Анастас Палигорић постао је легенда наше артиљерије, човек који је достојно наследио и превазишао свог учитеља проф. Бошка Станисављевића. Као главни конструктор, први је у свету применио концепт TMG (Truck Mounted Gun) који је данас усвојен у десетак земаља света и прихваћен као оптимална варијанта за опремање механизованих артиљеријских јединица.

Неки људи оставе за собом блистав траг. Један од њих је Анастас Палигорић који је још за живота постао легенда наше артиљерије, човек који је достојно наследио и превазишао свог учитеља проф. Бошка Станисављевића и наставио његовим путем унапређујући методе пројектовања и развоја артиљеријских система. Он је објединио искуства крагујевачких оружара са производњом у предузећу „Братство“ – Нови Травник, где је сазревао од инжењера почетника у врсног конструктора. Своја инжењерска знања обогатио је у Високој националној школи наоружања у Париз, где је завршио специјалистичке студије. Даљи рад наставља у Војнотехничком институту, где је достигао блиставе тренутке у каријери, након чега одлази у и предузеће „Југоимпорт-САДПР“, где наставља са реализацијом започетих пројеката, кроз реализацију извозних уговора.

Вредан, способан и надасве скроман, праведан, принципијелан и несебичан био је особа од ауторитета – уважавали су га сви са којима је сарађивао. Његови успеси били су значајни, а опус ангажовања импресиван.

Био је врло образован; говорио је француски, руски и енглески језик. Увек спреман да са сарадницима размотри и реши проблем било које врсте, несебично је

своје знање преносио другима, олакшавајући им многе ситуације у трновитој инжењерској пракси. Захтевао је од сарадника непрекидно усавршавање и инсистирао да се сви резултати инжењерског рада педантно документују писаним трагом. Оставио је хиљаде страница елебората, анализа, студија, извештаја, стручних и научних текстова, а често је био ментор и рецензент многобројних радова.

Модернизације и модификације

Сјајну каријеру пројектанта и конструктора артиљеријских оруђа започео је у Институту наоружања (касније ВТИ). Пажњу надлежних скренуо је учешћем у пословима модернизације хаубице 105 mm M56 и развоју бродског топа 85 mm за речни оклопни чамац. Постаје руководилац радног тима за развој минобацача 120 mm, по ТТ захтевима који су дефинисали потребу за опремање војске двома варијантама оруђа: пешадијском (М75) и партизанском (М74). Оптимизацијом и ојачавањем ашова

Вучна хаубица 122 mm Д-30

Обалски шой 100 mm ТОН

створено је светски уникатно решење минобацача 120 mm за који практично не постоје ограничења у избору терена на ватреном положају.

За допринос у реализацији минобацачких оруђа високих перформанси Анастас Палигорић је, као руководилац радног тима, добио награду „22. децембар”.

Активно је учествовао у Програму модернизације артиљерије ЈНА, који је усвојен 1975. године. Тим програмом било је предвиђено да се јединице опреме новим средствима, тако да се избором и структуром калибра повећа ватрена моћ, да се смањи број калибра у систему ватрене подршке и да се у састав механизованих јединица уведу самоходна оруђа 122 mm и 152 милиметара. Куповином лиценце за сопствену производњу хаубице 122 mm Δ -30 и њене муниције, те набавком извесне количине самоходних хаубица 122 mm 2С1 („гвоздика”) и вучених топова 152 mm Δ -20, почела је реализација наведеног програма. У поступку освајања производње хаубице Δ -30, уз одговарајућа усаглашавања

Минобацач 120 mm M-75

са домаћим стандардима и расположивим технолошким нивоом, спроведена су и побољшања. Тако је, на пример, место вишекоморне гасне кочнице, која је узроковала жестоки ударни талас и натпритисак на местима послуге, пројектована и развијена двокоморна ливена гасна кочница високе ефикасности, са знатно мањим негативним утицајем на послужиоце. Такође, постојећа дизалица са завојним вретеном за ослањање на ватреном положају замењена је хидрауличким склопом, чиме је убрзан поступак постављања на ватрени положај. Домаће решење је усвојено под ознаком Δ -30J.

Палигорић је покренуо и развој два нова оруђа која су, као основу, користила делове лафета хаубице 122 mm Δ -30J – вученог противоклопног топа 100 mm „топаз” и стационарног обалског топа 100 милиметара ТОН.

Идејни творац система НОРА

Златне године и период интензивног развоја артиљеријских система у ВТИ-у, чији је покретач и идејни творац био управо Анастас Палигорић, настављају се радом на систему оруђа НОРА (скраћеница од Ново Оруђе Артиљерије). Правилно сагледавши улогу цевне (класичне) артиљерије у систему ватрене подршке Копнене војске, и проценивши тенденције њеног развоја, Палигорић је 1976. године иници-

Прошлогорју са самосталним погоном 152 mm НОРА-Ц2

Прошивоклопни шой 100 mm „шойаз”

рао модернизацију претходно набављеног руског топа 152 mm Δ -20. При томе, имао је у виду два основна циља: да се дomet са 17 km повећа на 24 km и да се повећањем поља дејства по елевацији (са 450 на 630) побољша маневар ватром и омогући хаубицама извршавање задатака. Под његовим руководством пројектована је и на базно решење уграђена цев дужине 40 калибра (са барутном комором од 18 dm³), развијен нови пројектил са оптимизованим оживалом и упуштеним дном и освојена производња нове организације барутних пуњења у продуженој месинганој чаури. Сви пројектни захтеви су реализовани и систем је усвојен у наоружање као топ-хаубица 152 mm М84.

Систем је био на нивоу најбољих светских решења – америчке морнаричке

хаубице 155 mm М198 и руског оруђа 152 mm МСТА-Б, а Палигорић је за свој допринос успешно реализованом развоју поново добио награду „22. децембар”.

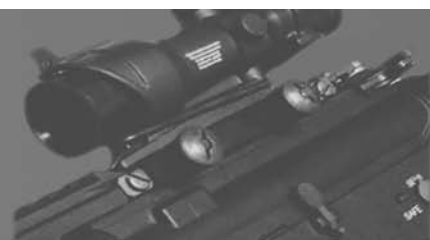
Током 1983. године почиње сарадња са једном иностраном фирмом, чији је иницијатор такође био Анастас Палигорић. Схвативши да је будућност артиљерије у системима велике ватрене моћи на дometима до 40 km, водио је и успешно завршио преговоре који су довели до квалитативног скока у домаћем развоју и значајног напретка у многим доменима везаним за оруђа, пројектиле и барутна пуњења.

У оквиру сарадње са страним партнером развијен је конвертовани топ 155 mm М46/84, уградњом цеви дужине 45 калибра на руски топ 130 mm М46. Коришћењем пројектила типа ERFB-BB постигнут је дomet од 39 km, односно 45% више него из топа М46. Уз по-

већање ефикасности дејства на циљу за више од три пута добијен је производ који ће дуго задржати своју атрактивност за многе кориснике у свету.

Убрзо после тога развијена је и варијанта у калибру 152 mm (конвертовани топ 152 mm М46/86) кроз пројекат којим је руководио Миомир Калезић, у сарадњи са Палигорићем. Тако смо међу првима у свету овладали балистичким системом са цеви дужине 45 калибра и барутном комором запремине 23 dm³ и први у свету понудили страном тржишту конверзију топа 130 mm М46 у калибре 152 и 155 mm.

Тај балистички систем је, касније, био основа за наставак радова на систему НОРА у оквиру усвојеног програма модернизације артиљерије за подршку. Наиме,

пројекат развоја артиљеријског система НОРА обухватао је три варијанте оруђа: вучену (НОРА-А), самоходну (НОРА-Б) и са самосталним погоном (НОРА-Ц).

Верзија НОРА-Ц

Следећи потпуно оправдану логику да се развој сложених система обавља истраживањем и постепеним развојем његових кључних подсистема, Палигорић покреће развој оруђа са самосталним погоном НОРА-Ц, користећи прототип вучене варијанте НОРА-А. Задатак поверава свом сараднику Миомиру Калезићу и ангажује домаће институте за развој погона и електрохидрауличких серво система за аутоматизацију функција на ватреном положају. Током 1987. године почиње израда прототипа оруђа са самосталним погоном (НОРА-Ц2). На лафет, који је био пројектован тако да може да прихвати и наоружање већег калибра (разматран је и развој оруђа калибра 203 mm за домете до 50 km), уграђена је цев 152 милиметра, дужине 46 калибара, која се окретала за 180°, а у транспортном положају и при самосталном кретању везивала изнад кракова лафета. Због недостатка финансијских средстава у војном буџету, развој оруђа НОРА-Ц прекинут је 1989. године.

У полазном планском документу за развој самоходне топ-хаубице разматране су три могуће концепције: куполна уградња на шасији тенка М84, куполна уградња на новој точкашкој шасији формуле 8x8 и отворена уградња на платформи теренског возила формуле 8x8. Техно-економска анализа показала је да би варијанта отворене уградње на камионској шасији била најприхватљивија са становишта односа цене и ефикасности. Визионарски сагледавајући трендове могућег развоја артиљерије за подршку, Палигорић предлаже покретање развоја израдом функционалног модела оруђа НОРА-Б отвореном уградњом наоружања прототипа варијанте НОРА-Ц (укључујући полуаутоматски потискивач пројектила, горњи лафет, механизме за покретање цеви и хидропнеуматске акумулаторе) на шасију камиона ФАП 2832 (8x8) са четири крака за ослањање на ватреном положају и сектором дејства уназад у односу на кабину и смер кретања камиона. Тако је, као главни конструктор, први у свету применио концепт ТМГ (Truck Mounted Gun) који је данас усвојен у десетак зема-

Прототип оруђа 155 mm НБ-52 у маршевском положају

ља света и прихваћен као оптимална варијанта за опремање механизованих артиљеријских јединица. Руковођење овим задатком поверио је свом сараднику Новаку Митровићу.

Функционални модел оруђа конструкторски је испитан крајем 1990. године, а током 1991. отклоњени су недостаци уочени на претходном испитивању и проверена прва варијанта система заптивања барутне коморе за муницију без металне чауре. Нажалост, као и у случају варијанте НОРА-Ц, због недостатка финансијских средстава убрзо је обустављен и даљи рад на развоју оруђа НОРА-Б.

Концепт самоходног оруђа – НОРА Б

Током 1990. године, тада већ увелико у чину пуковника, Анастас Палигорић одлази из Војнотехничког института и своју даљу каријеру наставља у јавном предузећу „Југоимпорт-САПР“.

Како је концепт самоходног оруђа са отвореном уградњом наоружања (без куполе) почео да заузима заслужено место на светском тржишту наоружања, као и због појаве потенцијалних купаца, развој система НОРА-Б настављен је у „Југоимпорту“ 2003. године, а Палигорић је ангажован за руководиоца пројекта. Постојећи функционални модел реализован у ВТИ послужио је као основа за спровођење дорада потребних за приказ система страном купцу, а онда се прешло на израду прототипа са цеви дужине 52 калибра. Развој и испорука прве количине оруђа

155 mm НОРА-Б52 (нашег првог оруђа четврте генерације артиљеријских система) завршени су у року од пет година, захваљујући стручним и организационим способностима Анастаса Палигорића.

Направивши значајне конструкционе измене, уз потпуно задржавање концепта решења примењеног на функционалном моделу оруђа, пројектован је нови, моћнији систем који има домет већи од 41 km (са највећим барутним пуњењем и пројектилом типа ERFB-BB).

Процењујући варијанте и правећи компромисе између сложених решења (високе аутоматизације и велике масе) и једноставнијих, концепцијски потпуно прихватљивих варијанти, Палигорић је успешно реализовао развој система који је вишеструко повољнији са становишта цена/ефикасност у односу на сва позната светска оруђа у класи ТМГ. Најбоља потврда и признање таквом приступу било је склапање нових уговора за извоз и испоруке већих количина артиљеријских система 155 mm НОРА-Б52.

Упоредо са развојем система НОРА-Б52, Палигорић је покренуо и успешно реализовао модернизацију вучених хаубица 105 mm М56 и 105 mm М101, уградњом цеви дужине 33 калибра (уместо постојеће цеви дужине 23 калибра).

Знање, стручност и организационе способности Анастаса Палигорића кључно су допринели да сви системи НВО на којима је радио буду по тактичким перформансама и борбено-експлоатационим карактеристикама у светском врху. ■

Др Миомир КАЛЕЗИЋ

МОНИТОР „САВА”/„БОДРОГ”

Монитор се као бродови појављују у исто време када и прве оклопњаче (бродови са трупом од гвожђа и челика). Били су релативно мањи у односу на стандардне, чак и спорији, али са парним погоном, што је указивало на њихову издржљивост, и са изузетно јаким наоружањем, какво дрвени бродови нису могли да понесу. Још један адут био је оклоп њиховог трупа. Речју, били су идеални за разрачунавање са противничким бродовљем, али и снагама на обали.

Иако се данас реч „монитор” везује само за речне бродове, треба напоменути да су монитори и речни, али и приобални бродови. У овом другом случају поменимо само британске обалске мониторе класе „Маршал Хеј”, који су били исто малих димензија, али су носили по једну топовску кулу са два топа гигантског калибра – 380 милиметара.

Монитори су на рекама били неприкосновени владари, од Првог и Другог светског рата, преко Вијетнама до данашњих дана. И сада их, на пример, имају Румуни, и то као савремена пловила.

Технолошко чудо

Али како је почело? Када је избио амерички грађански рат, обе стране трудиле су се да технолошки надјачају једна другу – Југ се, иако са врло мало ресурса, показао инвентивнији. Узели су незавршени труп дрвеног брода и почели од њега да праве оклопњачу. Север се одлучио да прихвати револуционарни концепт Џона Ериксона: релативно мало пловило са погоном на пару, потпуно металног трупа, који је једва вирио из воде и са тим карактеристикама знатно отежавао непријатељу гађање и апсорбовао поготке. Али је имао још једну новину – највећу куполу са топом у њој, која се окретала пун круг, 360 степени. Те карактеристике задржаће сви наредни монитори, а део ће се пренети и на будуће дредноте и бојне бродове.

Међутим, на те револуционарне новине (на броду који су назвали УСС „Монитор” – „Контролор”) гледало се у почетку са подсмехом и исмејавањем. Чак и наредне деценије неке поморске силе неће

БРОД РАТА И МИРА

Поринут је у воду код Нопешта 1903. године као монитор „Бодрог”. Био је брод који је започео Први светски рат, када је у ноћи 28. јула 1914. отворио ватру по Београду. Потом је модернизован служио у Речној ратној флотили Краљевине СХС, а касније и Краљевине Југославије као монитор „Сава”. Током Другог светског рата запленили су га усташе, а после рата је пренаоружан ушао у састав Речне ратне флотиле СФРЈ и био у наоружању све до 1962. године. Два пута је потапан и вађен, а данас је заштићен као културно добро Србије и преуређењем ће постати брод музеј.

прихватити идеју централне бродске батерије са топом у куполи. Француска је, на пример, у Први светски рат ушла са бојним бродовима и масом топова у бочним барбетама (врсти купола са пољем дејства само на страни брода на којој се налазе). Али, темељ је ударен – УСС „Монитор” био је технолошко чудо које је заинтересовало свет. По том броду названа је цела линија тих бродова.

Аустроугарски „Бодрог”

На нашем поднебљу идеја о бродовима класе монитор долази врло брзо, још за време поменутог америчког грађанског рата. Две велике силе на Дунаву – Аустрија и Турска – почињу да граде мониторе. Обе се ослањају на иностране нацрте.

Аустријски адмирал Вилхелм Тегетоф наређује да се на Дунаву, једној од стратешки важних саобраћајница Европе, изграде бродови по узору на УСС „Монитор”. Међутим, иако Аустријанци и Мађари данас воле да се хвале како су први саградили мониторе, ипак су Турци били ти који су их први направили. Њихова класа „Фет ул ислам” била је прва, наручена и саграђена у Француској, а бродови су но-

Поринуће монитора „Бодрог“

ОКЛОП

„Бодрог“ је имао оклоп од 40 mm челика на боковима и кулама, на палу-би 25 mm, а командни мост од чак 75 милиметара. Напоменимо да је британ-ски тенк из периода Првог светског ра-та имао максимални оклоп од 16 mm и то на челу тенка, док су бокови имали свега 8 mm оклопне заштите. Стан-дардним пољским оруђима није се мо-гао пробити оклоп монитора. Једно-ставно, од њих није било никакве од-бране у директној борби.

сили имена „Фет ул ислам“, „Скадар“, „Богуртлен“, али и „Подгорица“ и „Смедерево“. Те 1865. године и Србија и Црна Гора биле су бар званично део Турске, те је то био део турске пропаганде.

С друге стране, Аустроугарска је с подозрењем гледала на руске намере на Балкану и желела је да градњом монито-ра постигне престиж. И успела је у томе. Њихова прва класа монитора била је „Леј-та“, са бродовима „Лејта“ и „Марош“. Би-ли су то класични бродови (по угледу на УСС „Монитор“), тада најмодернији на Дунаву, са оклопом који ниједан пољски топ копнених снага није могао да иоле озбиљније оштети.

Аустроугарска је мудро водила по-литику демилитаризације Дунава у своју корист и тада њеним мониторима није имао ко да се супротстави. Када су кнезу Михаилу „предати градови“, односно ја-ке турске тврђаве на Дунаву, Аустроуга-ри су изричито тражили да се оне не сме-ју наоружавати, па је Калемегдан постао само касарна и, лишен топова, није био значајно војно упориште.

Напретком бродоградње Аустроуга-ри граде увек по два монитора у класи, а оне су: „Лејта“ (1871), „Кереш“ (1892), „Темеш“ (1904), „Енс“ (1914) и „Сава“ (1915). Класу „Сава“ не треба ме-шати са јунаком овог чланка, ни са њена два брода „Сава“ и „Босна“. Румунима је после Првог светског рата предат брод „Сава“ и он је преименован у „Букови-на“, а „Босну“ је добила Краљевина СХС (Југославија) и он преименован је у „Вар-дар“. Монитор „Сава“ из наше приче припадао је класи „Темеш“, у којој су били бродови „Темеш“ и „Бодрог“, који је касније преименован „Саву“. И о ње-му је наша прича.

„Бодрог“ у Бечу испред моста Крунског принца Рудолфа, 1905. године

Неосвојиви у директној борби

Монитор „Бодрог“ конструисао је по-морски инжењер Јозеф Тил, а поринут је у воду код Нојпешта 1903. године. Био је дуг 56,2 m, а широк 9,5 метара. Имао је запре-мину од 440 t и изванредно мали газ – само 1,2 m, што значи да је могао да плови река-ма којима чак ни путнички бродови нису.

Конструкцију је одликовао несваки-дашњи распоред наоружања за монито-ре. Наиме, уместо централне бродске ба-терије, која је тада у свету била већ у упо-треби, „Бодрог“ је имао две одвојене то-повске куле – на левој и десној предњој страни на прамчаном делу брода. Такав распоред умањивао је ударну моћ два то-па 120 mm, која би нормално била у једној

ДИМЕНЗИЈЕ

Био је дуг 56,2 m, а широк 9,5 ме-тара. Имао је запремину од 440 t и из-ванредно мали газ – само 1,2 m, што значи да је могао да плови рекама који-ма чак ни путнички бродови нису. По-гонска група састојала се од две парне машине са троструком експанзијом, снаге 1.000 киловата, које су погониле брод до максималне брзине од 13 чво-рова, то јест 24 km/h, што је за оно време било веома респектабилно.

куполи и гађала истовремено, али су кон-структори имали другу замисао – да класа којој је он припадао служи за дубоки про-дор у унутрашње пловне путеве неприја-теља и да при том две топовске куле могу независно једна од друге да гађају циље-

ве и на левој и на десној обали реке. Крупови топови 120 mm, дужине 35 калибра, имали су за оно време изузетно перспективни домет од 10 километара. За рушење непријатељских препрека и утврђења брод је на прамцу имао једну хаубицу од 120 mm, дужине 10 калибра и домета од 6,2 километара. Допунско наоружање чинила су два топа 37 милиметара.

Погонска група састојала се од две парне машине са троструком експанзијом, снаге 1.000 киловата, које су погониле брод до максималне брзине од 13 чворова, то јест 24 km/h, што је опет за оно време било веома респектабилно (С тим да од

те брзине треба додавати и одузимати брзину тока реке на којој је. Тако, на пример, Дунав има просечну брзину од 5 km/h, па би брзина брода на њему била 29 km/h низводно и 21 km/h узводно од тока реке).

„Бодрог” је имао оклоп од 40 mm челика на боковима и кулама, на палуби 25 mm, а командни мост од чак 75 mm челика. То је било изузетно. Напоменимо да је британски тенк из периода Првог светског рата имао максимални оклоп од 16 mm и то на челу тенка, док су бокови имали свега 8 mm оклопне заштите.

Стандардним пољским оруђима није могао да се пробије оклоп монитора. Јед-

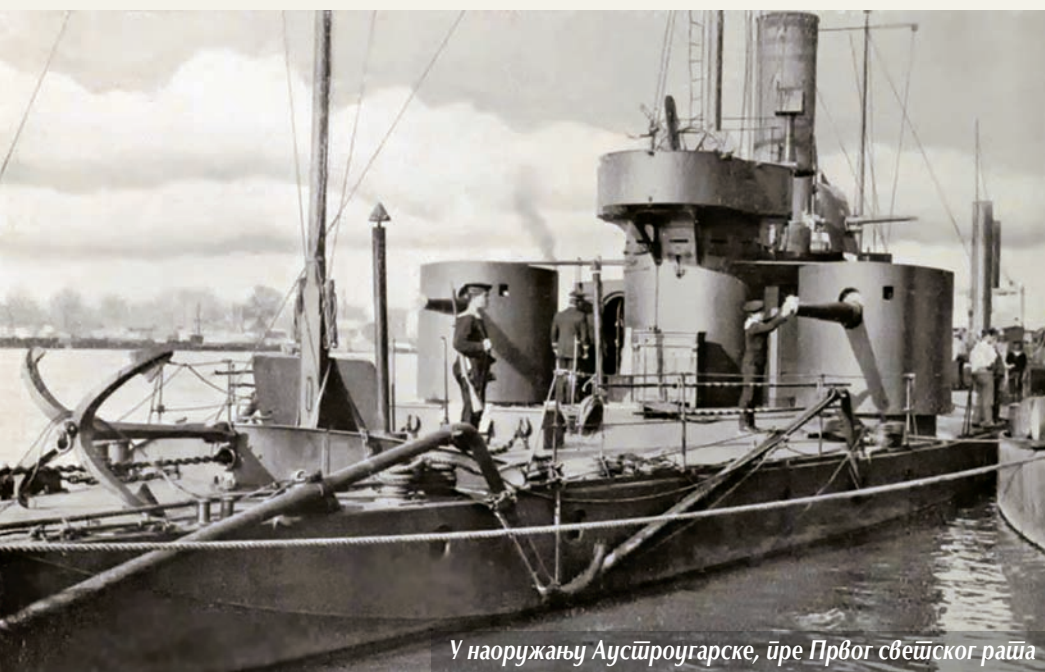
ви и Топчидерско брдо. Међутим, град Београд, разоружан и практично демилитаризован по ранијим аустријским захтевима, страшно је страдао, чак је гађан и Калемегдан. Српска одбрана није могла да се носи са мониторима, али убрзо стижу артиљеријске батерије снажних калибра из Француске, мине и препреке из Русије и торпедни чамци из Британије.

Аустроугари су били принуђени да „Бодрог” повуку на безбедније место услед српских победа на Церу и Дрини. Како су реке биле запречене минским пољима и препрекама, а и утврђеним батеријама, дејства монитора била су изузетно ограничена. Они су могли да прођу некако поред Београда, али би их на доњем току Дунава чекале батерије, па је дотур муниције њиховим јединицама био отежан. Покушавали су да доставе муницију Турској преко Дунава током операције савезника код Дарданела, али је то ишло тешко. „Бодрог” и монитор „Кереш” покушали су да заштите транспорт муниције у ноћи 1. марта 1915, али су услед јаке артиљеријске ватре морали да се врате. Осим тога, један брод конвоја налетео је на мину, запалио се и експлодирао.

Када је Бугарска ушла у рат на старни Централних сила и отпочела Макензенова офанзива на Србију, „Бодрог” је жестоко тукао српске положаје на потезу Аде Циганлије и подржавао прелазак аустро-немачких јединица. Након слома одбране и повлачења наше војске ка Албанији, немачки генерали су ликовали, сматрајући да су уништили српску војску.

Убеђене у своју победу аустро-немачке снаге настављају да дају подршку Бугарима и Турцима. Бугарска је била изузетно важан елемент у транспорту оружја и муниције Турској. Иако није никада имала јаке речне снаге на Дунаву, аустроугарски монитори, а међу њима и „Бодрог”, помагали су Бугарима у обезбеђењу тока реке на граници са Румунијом, која је тада била још неутрална.

Аустро-немачке снаге успевају 30. октобра 1915. да очисте Дунав од препрека и минских поља и да наставе транспорт оружја и муниције ка Турској. После искустава у борбом против српских и савезничких снага на Дунаву, Аустроугари мењају наоружање на „Бодрогу”. Током боравка тог монитора у Бугарској, у Белену, уклањају се топови 37 mm, који се нису најбоље показали, и уместо њих поставља се један топ 66 mm дужине 18 калибра, иако

У наоружању Аустроугарске, пре Првог светског рата

Монитор „Бодрог” у одеској луци, 1918. године

ноставно, од њих није било никакве одбране у директној борби. Могли су прићи обали сасвим близу и уништити сваку артиљеријску батерију која би им се супроставила.

Брод који је започео Први светски рат

Речни монитор „Сава” имао је веома интересантну историју. Био је то брод који је буквално започео Први светски рат, када је 28. јула 1914. у 23 часа монитор под тадашњим именом „Бодрог” отворио ватру по Београду, а убрзо за њиме и други монитори. Циљ Аустроугара били су мосто-

*Разгледница између два свешјска рајћа
– монитори „Вардар” и „Сава”
код Пејироварадина*

се званично водио као топ „школа” 7 см. Додата су и три митраљеца. Истовремено, поправља се и погон.

Када је Румунија ушла у рат на страни Антанте, 27. августа 1916, монитори су одмах отпочели да нападају њихове положаје. „Бодрог” је био успешан и потопио је неколико румунских патролних чамаца. Већ 29. септембра, монитори „Бодрог” и „Кереш” одиграли су изузетно значајну улогу у рату против Румуније.

Иако су Румуни напали главнином снага Трансилванију, са две дивизије су 29. септембра 1916. извршили десант преко Дунава на Бугарску. О тој епизоди, која је могла да има пресудан утицај на рат на Балкану, зна се врло мало. Румунске снаге искрцале су две дивизије и направиле понтонски мост, и тако започеле офанзиву код Фламанде, на Дунаву, јужно од Букурешта. Понтонски мост напали су аустроугарски патролни чамци, али су убрзо одбијени. У помоћ су им дошли и монитори. Понтонски мост је издржао паљбу два монитора, а ускоро је румунска обалска батерије отворила изузетно јаку и прецизну ватру. „Бодрог” добија пет директних погодака и бива приморан да се повуче из битке, а убрзо је и „Кереш”, са чак 12 погодака, потпуно онеспособљен. Насукао се након што су му покидани пароводи од котла ка турбинама. Оштећен је и трећи монитор, „Самош”, којем је уништен топ од 66 милиметара.

Када се ситуација у Трансилванији погоршала, Румуни су наредили повлачење војске на румунску страну Дунава и тек тада, када је војска прешла понтонски мост, Аустроугари су послали баржу натоварену експлозивом да га разнесе. Аустроугарски монитори су покушали да

продру у Добруцу, у делту Дунава, али су их у томе, макар у почетку, успешно спречавали румунски монитори класе „Братислава”. Ратна збивања се мењају, и у децембру 1917. године Румуни излазе из рата, а Дунав остаје комплетно под командом Централних сила.

Дунавом до Црног мора

У зиму 1917. године „Бодрог” је био окован ледом на Дунаву, па га је требало извлачити и оправити. Због снажне савезничке блокаде, Аустроугарска своје мониторе шаље Дунавом на Црно море. Речни монитори, међу њима и „Бодрог”, плове чак до Одесе! Да би пловили морем, на мониторима су изведене неке модификације – додати су компаси! Звучи невероватно да до тада нису имали компасе, али у то време они нису били потребни речним бродовима, јер су за навигацију користили искуства речких бродара и пилота, а одувек су били ограничени пловидбом по реци.

Монитори су у Одесу стигли 12. априла 1918. године. „Бодрог” је послат у

*Монитор „Сава”
код Новог Сада,
1932. године*

Херсон (на ушћу Дњепра у Црно море), где је упловио 5. августа исте године. Међутим, ово „летовање” монитора није трајало дуго због Октобарске револуције у Русији.

Иако слање свих монитора у Одесу изгледа прилично нелогично, они су били савршени за оно што су аустро-немачке снаге желеле – да окупацијом Украјине натерају Русију на примирје. Речни монитори попут „Бодрога” су са црноморског приобаља лако могли да уђу у реке Украјине и Русије и да их контролишу, јер их у томе нису могле омести сада ослабљене и деморалисане снаге царске Русије. То би им омогућавао плитак газ, јако наоружање и искусне посаде.

Монитори су мењали луке – Одеса, Николајев и Херсон. Њихов основни планирани задатак (међу њима и „Бодрога”) била је заштита баржи на Дњепру и другим рекама које су имале задатак да извлаче руско жито као ратни плен. Аустроугарска је тада била позната као „империја која умире од глади”, јер ни становништво ни војска нису имали довољно хране. Стога је украјинско жито било од виталног интереса за Аустроугарску.

Међутим, пробојем Солунског фронта српска војска уништава аустроугарске, немачке и бугарске снаге и уз подршку Антанте руши организовани отпор Централних сила у Првом светском рату. У јединицама аустроугарске и немачке војске у Бугарској и Украјини наступила је паника да ће бити потпуно одсечене. Тада се монитори убрзано повлаче са Црног мора са задатком да штите повлачење аустро-немачких снага из Бугарске и Румуније како им српска и француска војска не би одсекле одступницу (слична ситуација догодиће се још једном немачком команданту, Александру Леру, 1944. године).

Аустро-немачким јединицама посебно тешко је пало што је Бугарска капитулирала, јер им Француска јасно ставља до знања да су они закључили мир само са

Бугарском, те да ће нападати аустроугарске и немачке јединице и у Бугарској, јер са њима није потписан мир.

Монитор „Бодрог” се са осталим бродовима повлачи до Браиле у Румунији. Одатле га шаљу да са другим пловилима 1. октобра 1918. штити повлачење аустро-немачких снага. Међутим, како је ситуација на фронту била безизлазна, мониторима је наређено да се одмах повуку ка унутрашњости Аустроугарске, па је „Бодрог” 14. октобра стигао до места Лом близу бугарске границе са Србијом.

Иако је фелдмаршал Макензен захтевао да монитори остану на Дунаву и подржавају повлачење немачких снага, Аустроугари нису више били вољни да у томе учествују. Аустроугарска се распадала. Мониторима је наређено да отплове за Будимпешту. „Бодрог” је био послед-

ХМС Glovworm је био један од оне класе монитора који су требали да стигну и бране Србију и Румунију. Њиме је сад пловио последњи аустријски цара низ Дунав. Рат је почео и завршио се на мониторима на Дунаву.

Монитор „Сава” служио је у речној флотили Краљевине СХС, а касније и Краљевине Југославије. Био је модернизован. Краљевска морнарица рачунала је на противничке ваздушне нападе у будућности, па је „Сава” добила противавионски топ 40 mm, а стари митраљеви 8 mm замењени су савременијим 7,9 милиметра. Међутим, ситуација није била блистава за мониторе. Према речима тадашњег британског војног аташеа, бродови су били у релативно лошем стању и само два од четири монитора су била у активној служби, због финансијских про-

МОНИТОР КЛАСЕ „ИНСЕКТ”

Британски адмиралитет, суочен са дејствима аустроугарских монитора на Дунаву, наредио је изградњу чак 12 монитора класе „Инсект”. Њих је током 1915/16. требало пребацити на Дунав да се боре против аустроугарских монитора! Њихове димензије – 75 mm дужине, снаге 2.000 КС и невероватно наоружање од два топа 152 mm, који су се користили на разарачима и лаким крстарицама, као и два топа 76 mm – чинили би их убитачним за све бродове на Дунаву да су стигли на време. А нису. Да јесу, питање је да ли би Макензен покушао прелазак Дунава. Нажалост, пад Србије, а ускоро и Румуније, спречили су те планове.

Посада монитора ЈРМ „Сава”

ПВО топ „бофорс” 40 mm на монитору ЈРМ „Сава”

Обука посаде на топу 37 mm

њи који се повлачио и покушавајући да дође до Будимпеште, у густој магли око Винче, 31. октобра насукао се на пешчани спруд. Ту су га нешто касније заробили српски војници.

„Бодрог” постаје „Сава”

Када су према мировном уговору расподељени бродови аустроугарске Дунавске флотиле, Краљевина СХС добила је четири монитора и два патролна чамаца, док су остали 15. новембра 1920. предати међународној комисији. Бродовима Дунавске флотиле које је Краљевина СХС добила дата су имена југословенских река. Речни монитори „Енс”, „Темеш”, „Кереш” и „Бодрог” преименовани су „Драву”, „Дрину”, „Мораву” и „Саву”.

Последњи аустријски цар и царица су после абдикације британским монитором ХМС Glovworm отпловили низ Дунав до Констанце. Тамо су пребачени на крстарицу ХМС Kardif. Иронијом судбине

блема. Како је навео, бродови су слабо пловили и ишли на маневре, а артиљеријске вежбе су ретко одржане. У морнарици тадашње Југославије речна флотила и служба на мониторима сматрана је за другоразредну.

Монитор „Сава” био је на борбеном дежурству када је избио Априлски рат. Немачке ваздухопловне снаге покушале су да га потопе. Био је у саставу 1. дивизиона монитора стационараног код Дубовца, према Румунији, под оперативном командом 3. дунавске пешадијске дивизије, која је била задужена за контролу југословенско-румунске границе на Дунаву. Командант брода био је поручник Срећко Ројс. Иако су бродове нападали немачки бомбардери Ју-87 „штуке”, нису претрпели оштећења. Наредних неколико дана полагали су mine у правцу Румуније.

Брзи слом фронта довео је до повлачења монитора ка Београду. Бродови су током пловидбе одбијали нападе немачких „штука”. На прилазу Београду саста-

ли су се са монитором „Морава”. У безизлазној ситуацији, јер је водостај био превисок и нису могли бродовима да прођу испод мостова, команданти су одлучили да их потопе. Посаде су се поделиле. Неки су прешли на тегљач и наставили реком, а други су се поделили у групе, наоружане личним оружјем и са нешто митраљеца које су скинули са монитора. Најгору судбину имала је група на тегљачу, од око 100 морнара – само неколико је преживело када се активирао експлозив на мосту и конструкција пала на брод.

Монитор „Сава” је 11. априла потопила посада брода. Морнари су кренули ка јужној јадранској обали, где су очекивали да би наишли на савезнике. Једна група заробљена је у Сарајеву, а друга је дошла до Котора, где су заробљени пре капитулације Краљевине Југославије.

Монитор су годину дана касније подигли из реке припадници Павелићеве НДХ уз помоћ немачких рониоца. Задржавали су његово име и након поправки

ЗАХВАЛНОСТ

Посебну захвалност дугујемо господину Андреју Млакару, чији је деда Албин Млакар служио на монитору „Сава“, који нас је подстакао да напишемо причу о невероватној историји овог брода. Он нам је и послао слике послератног монитора које су данас изузетно ретке.

Албин Млакар, нишанџија на ПА шойу

уврстили су га у патролну службу НДХ на Сави, заједно са монитором „Морава“, којег су такође извадили и преименовали у „Босну“. Ти бродови су служили за патролирање Савом и праћење конвоја оружја и муниције за немачке снаге.

Посада је „Саву“ поново потопила 9. септембра 1944. из непознатих разлога код Славонског Брода, где је био укотвљен. Негде се наводи да је разлог био тај да не падне у руке партизанима, а негде да је посада сачекала да официри оду у град да спавају, преузела „Саву“, одвезла га пар километара до босанске обале, искрцала се, а монитор потопила и отишла да се прикључи партизанима.

Монитор „Сава“ је по други пут извађен из реке 1946. године. Био је релативно мало оштећен. Преуређен је и брзо пренаоружан. Уклоњено је застарело наоружање из доба Аустроугарске. Уместо топова 120 mm, у куполу су уграђени амерички топови 105 mm, а постављен је и ПА топ 40 mm „бофорс“, као и једноцевни ФЛАК 40 милиметара, ПВО је додатно појачана са четири топа 20 mm и два митраљеза 12,7 милиметара. У тој верзији био је набоље наоружан у својој историји.

Погонска група је такође ојачана са две парне машине по 515 kW. Увећан је депласман на 478 тона и повећана му је брзина на 22,5 km/h. Ушао је у састав Речне ратне флотиле 1952, где се задржао све до 1962. године.

Значај монитора „Сава“ у наоружању нове Југославије био је велики. Посебно ако се има у виду криза у односима са СССР-ом и земљама Варшавског уговора после резолуције Информбироа, када се земља нашла у тешкој ситуацији, са релативно великом војском, али са јако мало борбених средстава. Монитор „Саве“ био је значајно средство НВО на Дунаву за пројектовање моћи. Чак и кад је дошло до помирења са СССР-ом, његова важност није умањена.

Ремонт и спремање за рестаурацију

И тада је постојала заинтересованост за добро наоружане и оклопљене бродове на нашим рекама, тако да је планирана градња још једног монитора 1962. године, али се од тога одустало. Званично је објашњено да у новој ери млазне авијације и савременог артиљеријског наоружања монитори немају перспективу. Била је то веома чудна одлука. Румунија је задржала своје мониторе и изградила нове, као и СССР. Речне мониторе, али измењене конструкције, ефикасно су употребљавале америчке снаге у Вијетнамском рату у доњем делу и делти Меконга.

Изласком „Саве“ из Флотиле на нашим рекама остају само релативно лако наоружани бродови (само топовима 20 милиметара), што се показало као велики недостатак током операција у ратовима на простору бивше Југославије.

Културно добро

Након што је расхолован, монитор „Сава“ преузела је једна државна фирма, па је служио као пловећи пристан на Дунаву и Сави. Напуштен и зарђао, без икакве назнаке да је реч о некад моћном војном броду, таворио је деценијама. Решењем Музеја науке и технике из Београда 2005. године уврштен је у културно добро Републике Србије. Једно време био је и у

приватном власништву, али је Министарство одбране, знајући о каквом се броду ради, успело да га откупи 2015. године.

Извађен је из воде и сада се преправља. Труп је очишћен, „подмлађен“ и очекују се даљи радови. Према плановима Министарства одбране, монитор „Сава“ биће визуелно у потпуности реконструисан у свом изворном облику, као СМС „Бодрог“. У плану је детаљна реконструкција, а монитор ће бити отворен и за посетиоце.

Једини монитор који је још рестауриран јесте први аустроугарски монитор СМС „Леита“, који се налази у Будимпешти. Када „Сава“/„Бодрог“ буде реконструисан, биће заувек усидрен код града којег је бомбардовао, као својеврстан музеј почетка Првог светског рата.

И тај монитор, као и други те класе у саставу Флотиле, показали су се добро у свом радном и ратном веку, чак и за време краткотрајног Априлског рата. Посебно је монитор „Драва“ успешно дејствовао по непријатељу до задњег тренутка, потонувши у херојској борби.

Остаје отворено питање места монитора у савременим флотилама. Њих има и по Јужној Америци, где год има великих пловних река. Свакако, у флотилама има места за бродове са јачим наоружањем који би пружали подршку копненим јединицама, где би до изражаја дошла њихова ватрена моћ и издржљива конструкција. Јаче наоружани бродови, са савременим артиљеријским, али и ракетним наоружањем, дају сигурност пловидбе у ратним условима и пружају подршку јединицама копнене војске. Међутим, реке нису само препреке, него и пловни путеви, које непријатељу треба запречити, а осталима омогућити пловидбу. ■

Александар КИШ

Служимо Србима!

Каталог издања 2018/2019

МЕДИЈА ЦЕНТРА „ОДБРАНА“ www.odbrana.mod.gov.rs

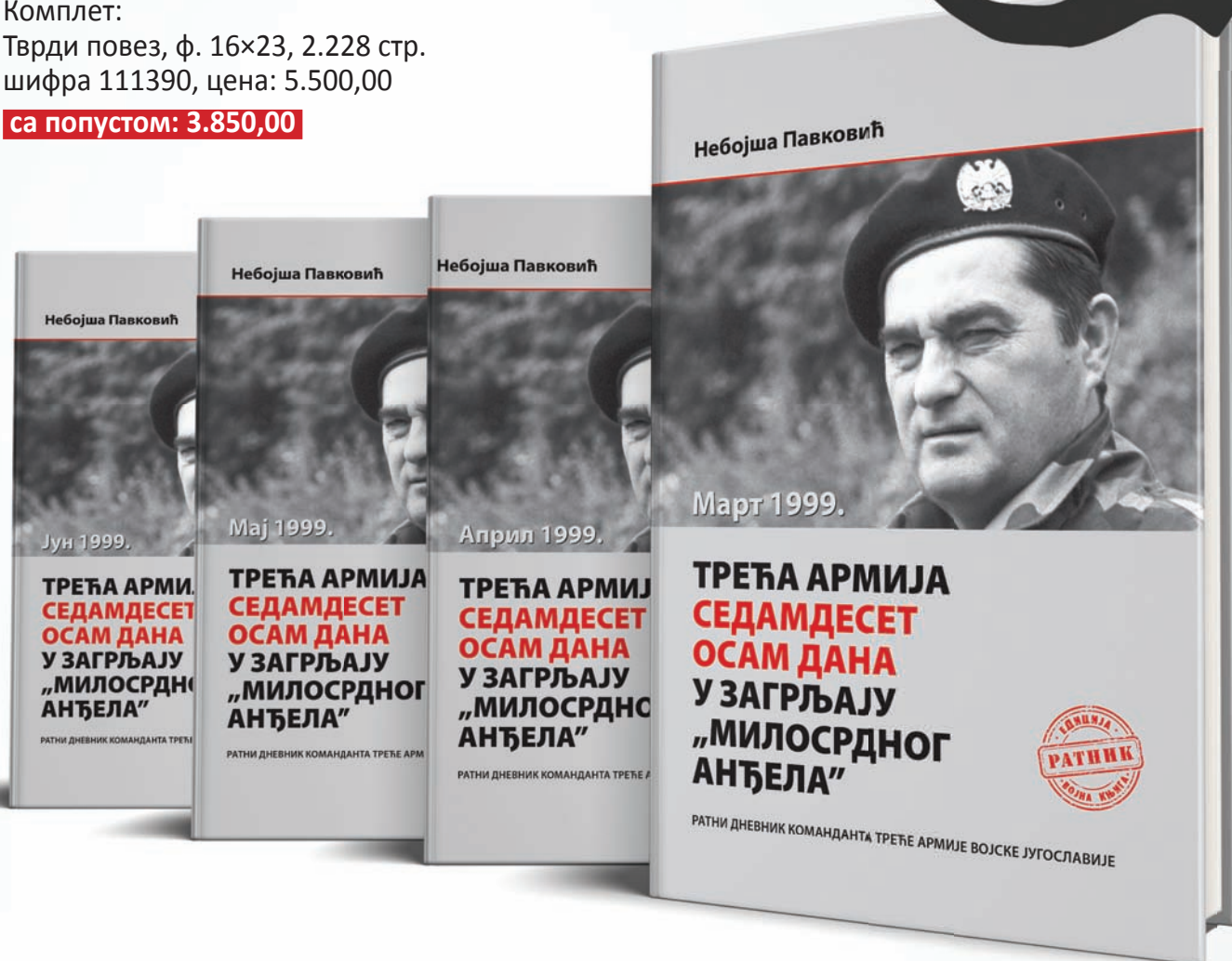
Ратни дневник команданта Треће армије Војске Југославије
**ТРЕЋА АРМИЈА СЕДАМДЕСЕТ ОСАМ ДАНА У ЗАГРЉАЈУ
 „МИЛОСРДНОГ АНЂЕЛА”**

Н. Павковић

Комплет:

Тврди повез, ф. 16×23, 2.228 стр.
 шифра 111390, цена: 5.500,00

са попустом: 3.850,00

Маниром врхунског хроничара, сведока догађаја који је и највише утицао на њихов развој, генерал-пуковник Небојша Павковић хронолошки, аргументовано и документовано, из дана у дан, из сата у сат, из минута у минут описује све оно што се догађало 1999. године у зони одбране Треће армије, с тежиштем на 78 дана агресије на СР Југославију и на Косову и Метохији, где је провео све време агресије – командујући Армијом у целини, непрекидно са својим војницима, подофицирима, официрима и генералима на командним местима и борбеним положајима.

Аутор је уложио огроман напор у прикупљању аутентичних докумената, од непроцењиве важности, и јавности учинио доступном истину о догађајима у зони одговорности Треће армије за време агресије НАТО-а на СРЈ. Богатство садржаја чини ово дело историјски вредним у војном, политичком, психолошком и моралном смислу.

„Орденом народног хероја, одликовао вас је врховни командант ВЈ за допринос у одбрани домовине на косметским ратиштима, на Кошарама, Ђеравици и Проклетијама, где сте показали херојство које ће памтити генерације које долазе. Доказали сте свом народу, родитељима, читавој Југославији и свету, како обични људи надахнути патриотизмом и одлучношћу у одбрани земље постају хероји. Поносни смо и захвални за све што сте учинили у одбрани отаџбине и српског народа... Јунацима и херојима одличја се уручују после херојских дела, која ће остати записана у историји и у памћењу нашег народа. Ви сте достојанствено и одлучно бранили најсветлије што наш народ има. Слободу, част, понос, ратну заставу и образ наше Отаџбине. Нисте се уплашили ни устукнули пред највећом војном силом. Нисте устукнули ни пред шиптарским терористима и сепаратистима у њиховом срцу – Дреници. Због тога се сврставате у ред највеличанственијих бранилаца наше Отаџбине...”

Речи генерала Павковића приликом доделе Ордена народног хероја јединицама Приштинског корпуса

ПРИШТИНСКИ КОРПУС 1998–1999, Сведочења ратних команданата Приредила: Д. Марковић

Тврди повез, ф. 16×23, 184 стр. шифра 111391, цена: 550,00
са попустом: 385,00

Књига је драгоцену помоћ и онима који у новим искушењима по Србију морају да доносе тешке и одсудне одлуке. Моћи ће да разумеју зашто је свим командантима, учесницима рата, теже од свих НАТО бомби пала команда да морају да напусте Космет и оставе свој народ или да га прате у егзодус. Кроз сведочење највиших команданата, кроз бројке које говоре о капацитетима непријатељских „прокси“ снага, види се о којим параметрима морају да воде рачуна планери одбране Србије, да их случајно не превиде. Из сведочења се види колико су актерима из 1998. и 1999. помогла искуства са грешкама ЈНА из 1990. и 1991. године.

Речи ратника који су искусили сва могућа искушења у рату и после њега, доживели да се њихово дело баци у страну, да буду омаловажавана, да се не извуку поуке за будуће конципирање безбедности Србије, овде стоје као опомена – опомена савести.

Из рецензије др Милета Бјелајца

БИТКА ЗА ПАШТРИК, Сећања учесника 1999.

Приредио: Р. Мутавџић

Тврди повез, ф. 16×23, 144 стр. шифра 111392, цена: 440,00
са попустом: 308,00

Битка на Паштрику, позната и као операција „Стрела“, била је ваздушно-копнена битка између припадника 549. моторизоване бригаде, 55. граничног батаљона и делова других јединица Приштинског корпуса и Војске Југославије против шиптарских терориста такозване Ослободилачке војске Косова, НАТО снага и регуларне војске Републике Албаније, вођена од 26. маја до 10. јуна 1999. године на југословенско-албанској граници, током НАТО агресије на СР Југославију.

О данима када је и камен Паштрика горео од НАТО бомби, а хероји одбране остајали на својим положајима не дајући ни педаљ своје отаџбине, у књизи „Битка за Паштрик“ сведоче учесници одбране Паштрика.

Потресне приче говоре о херојству оних који нису одступили пред надмоћним непријатељем. Команда „Нема назад, иза је Србија“ зауставила је све покушаје терориста и НАТО авијације да пробију одбрану већ на самој граничној линији. Неуспех непријатеља да оствари циљ претворио је операцију „Стрела“ у „Сломљену стрелу“, у којој је 549. моторизована бригада имала 25 погинулих и око 200 рањених припадника.

Хероји одбране Паштрика и граничне линије према Албанији су војници на редовном служењу војног рока, али и сви који су ту били на бранику отаџбине.

БИТКА НА КОШАРАМА, Сећања учесника 1999.

Приредио: Р. Мутавџић

Тврди повез, ф. 16×23, 144 стр. шифра 111393, цена: 693,00
са попустом: 485,10

Ова књига враћа дуг херојима који су током НАТО агресије 1999. године бранили и одбранили државну границу СР Југославије према Албанији.

Удруженој непријатељској сили – шиптарској терористичкој тзв. Ослободилачкој војсци Косова, НАТО снагама и регуларној војсци Републике Албаније супротставили су се припадници 53. граничног батаљона, 2. моторизованог батаљона 125. моторизоване бригаде, борбене групе 63. падобранске и 72. специјалне бригаде, делови других јединица Приштинског корпуса и Војске Југославије и добровољци из Србије, Русије и више других земаља.

О тим славним данима одбране отаџбине сведоче учесници битке, у славу и част својих 108 погинулих сабораца, за историју и за нова поколења.

МОРАВСКА ДИВИЗИЈА ДРУГОГ ПОЗИВА, Књига 1

Љ. Милић

Аутор уводне студије и приређивач:
проф. др А. Животић

Броширано, ф. 14×21, 448 стр.

МОРАВСКА ДИВИЗИЈА ДРУГОГ ПОЗИВА, Књига 2

Љ. Милић

Аутор уводне студије и приређивач:
проф. др А. Животић

Броширано, ф. 14×21, 416 стр.

Комплет: шифра: 111397, цена: 1.980,00 **са попустом: 1.386,00**

Пишући своја сећања на командовање Моравском дивизијом другог позива, генерал Љубомир Милић ослањао се на дневник који је водио током читавог периода Великог рата, као и сећање за које је у моменту писања дела сам сведочио да је још „увек било свеже“. Сматрао је да ће својим делом, писаним на основу извора који званичним државним и војним органима нису били доступни, попунити постојећу празнину у излагању рада појединих јединица током Првог светског рата. И уистину, генерал Милић је својим трудом надоместио постојеће недостатке у до тада познатим радовима, старајући се да што је могуће детаљније и целовитије осветли активности своје дивизије, као и ратне напоре и подвиге својих бораца.

Двотомно издање обogaћено је и уводном студијом и специфичним приређивачким поступком проф. др Александра Животића, који је приказао околности у којима је овај мемоарски запис настао и његове особености, биографију генерала Љубомира Милића, као и шири контекст војних и политичких околности у којима је дело настало.

ЈЕЛЕНА ШАУЛИЋ БОЈОВИЋ 1896–1921, Учитељица и ратник Б. Бојовић

Броширано, ф. 14×21, 160 стр.

шифра: 111398, цена: 770,00 **са попустом: 539,00**

„Сматрала сам да чиним једну свету и племениту дужност. А вазда сам желела да умрем само као достојна Српкиња. Па и под непријатељским бајонетима, тој би се смрти насмејала и без успреге и страха на сусрет изашла.“

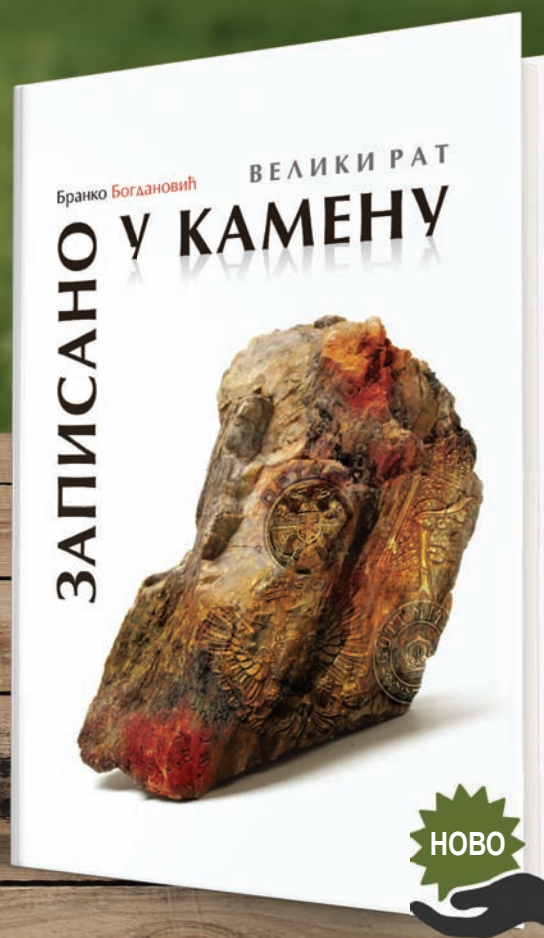
Из дневника Јелене Шаулић Бојовић

ВЕЛИКИ РАТ – ЗАПИСАНО У КАМЕНУ, Споменици и гробља палих у Великом рату Б. Богдановић

Тврди повез, ф. 23×31, 556 стр.
шифра: 111394, цена: 3.960,00
са попустом: 2.772,00

За време Великог рата Србија је поднела велики број жртава, а њима учас подигнути су ратни меморијали у скоро свим већим местима. Представљање ових спомен-обележја у књизи прати историјски контекст догађаја и имена палих бораца у борби за ослобођење, не заборављајући и спомен-обележја савезника и непријатељских војника. Неговање колективног сећања нације на ове жртве било је изражено све до Другог светског рата, када су ови меморијали занемарени.

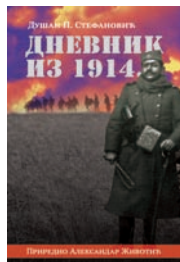
Књига „Записано у камену” сведочи о „култури помирења у смрти”, односу непријатеља према мртвим Србима и односу Срба према противницима, њиховим почивалиштима и сарадњи са страним представницима око уређења или пресељења војничких гробља.

РАТ СРБИЈЕ СА АУСТРОУГАРСКОМ, НЕМАЧКОМ И БУГАРСКОМ – 1915. ГОДИНЕ

Ж. Павловић

Броширано, ф. 17×24, 1.008 стр.
шифра: 111372, цена: 1.408,00
са попустом: 985,60

ДНЕВНИК ИЗ 1914 – МИНИСТРА ВОЈНОГ ПУКОВНИКА ДУШАНА СТЕФАНОВИЋА

А. Животић

Броширано, ф. 15×23.5, 804 стр.
шифра: 111373, цена: 1.650,00
са попустом: 990,00

РАТНИК – ТЕМАТСКА БИБЛИОГРАФИЈА

М. Пршић

Тврди повез, ф. 17×24, 770 стр.
шифра: 111374, цена: 660,00
са попустом: 462,00

ЗАБОРАВЉЕНИ АДМИРАЛ СЕР ЕРНЕСТ ТРУБРИЦ

Д. Шаренац

Броширано, ф. 15.6×22.6, 344 стр.
шифра: 111379, цена: 2.200,00
са попустом: 1.650,00

СРБИ – АМЕРИЧКИ РАТНИ ХЕРОЈИ

Д. Бабац

Броширано
ф. 20.5×26.6, 460 стр.
шифра: 111377
цена: 1.210,00
са попустом: 847,00

СРБИ – РУСКИ ВОЈНИ ЗАПОВЕДНИЦИ ОД ВРЕМЕНА ПЕТРА ВЕЛИКОГ ДО ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Д. Бабац

Броширано, ф. 21×24, 208 стр.
шифра: 111345
цена: 990,00 са попустом: 693,00

ПУТ У САРАЈЕВО

Џ. Рол

Тврди повез
ф. 15.5×23.5, 176 стр.
шифра: 111381
цена: 1.210,00
са попустом: 847,00

СРПСКА АФРИКИЈАДА – НАШИ У АФРИЦИ

Н. Гиздавић

Броширано
ф. 21×29.7, 148 стр.
шифра: 210433
цена: 250,00

МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ ЂУКИЋА – Књига 1 – БАЛКАНСКИ РАТОВИ

С. Ђукић

Броширано, ф. 14×21, 248 стр. шифра: 111314

цена: 440,00 **са попустом: 308,00**

МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ ЂУКИЋА – Књига 2 – Први светски рат

С. Ђукић

Броширано, ф. 14×20, 344 стр. шифра: 111315

цена 572,00 **са попустом: 400,40**

ВЕЛИКИ РАТ СРБИЈЕ – Књига 32

ЗБОРНИК ДОКУМЕНАТА

В. Стругар / М. Петровић

Тврди повез, ф. 16×23, 588 стр. шифра: 111312

цена: 990,00 **са попустом: 693,00**

ВЕЛИКИ РАТ СРБИЈЕ – Књига 33

В. Стругар / М. Петровић

Тврди повез, ф. 16×23, 652 стр. шифра: 111313

цена 1.045,00 **са попустом: 731,50**

СРПСКА ВОЈСКА У РАТУ СА БУГАРСКОМ 1885–1886, СА ПРИПОВЕТКАМА БРАНИСЛАВА НУШИЋА

Д. Бабац

Броширано, ф. 20×23, 208 стр. шифра: 111322

цена 880,00 **са попустом: 616,00**

СРПСКА ВОЈСКА У ВЕЛИКОМ РАТУ 1914–1918.

Д. Бабац

Броширано, ф. 20×22,5, 306 стр. шифра: 111290

цена: 1.375,00 **са попустом: 962,50**

ЗА СРПСКУ ВОЈСКУ једна заборављена прича

М. Михајловић

Броширано

ф. 23×21, 188 стр.

шифра: 111323

цена 715,00

са попустом: 500,50

ЗА СРПСКУ ВОЈСКУ једна заборављена прича

на енглеском језику

М. Михајловић

Броширано

ф. 23×21, 188 стр.

шифра: 111382

цена 715,00

са попустом: 500,50

ОСЛОБОДИЛАЧКИ РАТ СРПСКИХ УСТАНИКА 1804–1806.

М. Ђорђевић

Тврди повез

ф. 17×24, 447 стр.

шифра: 110974

цена: 440,00

ПОВЛАЧЕЊЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ КА АЛБАНСКОМ ПРИМОРЈУ И ЊЕНА ЕВАКУАЦИЈА НА КРФ 1915/1916.

А. Недок

Тврди повез, ф. 17×24, 164 стр. шифра: 111307

цена: 550,00 **са попустом: 440,00**

СРПСКИ ВОЈНИ САНИТЕТ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

А. Недок, Б. Поповић, В. Тодоровић

Тврди повез, ф. 17×24, 430 стр. шифра: 111306

цена: 1.320,00 **цена: 924,00**

МЛАДА БОСНА

Р. Гађиновић

Броширано, ф. 13×21, 595 стр. шифра: 111301

цена: 880,00 **са попустом: 616,00**

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ – ИЗМЕЂУ ПОХВАЛЕ И ПОКУДЕ

Б. Јововић

Броширано, ф. 14×20,5, 592 стр. шифра: 111317

цена: 1.155,00 **са попустом: 808,50**

ДВА ВЕКА ВОЈСКЕ У БРАНИЧЕВУ

М. Пајовић, Ј. Николић

Броширано, ф. 23×23, 226 стр. шифра: 111285

цена: 1.650,00 **са попустом: 1.155,00**

ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА

М. Пајовић

Броширано, ф. 23×21, 246 стр. шифра: 111302

цена: 924,00 **са попустом: 646,80**

БЕОГРАД У ВЕЛИКОМ РАТУ 1914–1918.

С. Визић

Тврди повез, ф. 23×21, 104 стр. шифра: 111324

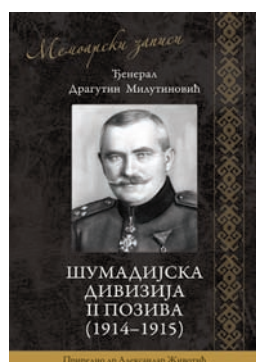
цена: 880,00 **са попустом: 616,00**

СВЕТИ РАТНИЦИ

Б. Гроздић

Тврди повез, ф. 22,5×26, 448 стр. шифра: 111291

цена: 1.760,00 **са попустом: 1.232,00**

ШУМАДИЈСКА ДИВИЗИЈА II ПОЗИВА (1914–1915), МЕМОАРСКИ ЗАПИСИ

А. Животић

Броширано, ф. 14×20, 172 стр. шифра: 111325

цена: 385,00 **са попустом: 269,50**

ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ У ВЕЛИКОМ РАТУ (1914–1918)

М. Мијалковски, Д. Томић, З. Пешић, З. Антић

Броширано, ф. 15×23, 368 стр. шифра: 111326

цена: 1.485,00 **са попустом: 1.039,50**

Едиција ВОЈВОДЕ

ВОЈВОДЕ, 4 књиге, група аутора – КОМПЛЕТ

шифра: 111351, цена: 1.584,00 **са попустом: 1.000,00**

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ, Т. Гаврић, Д. Симовић
Броширано, ф. 13×20, 140 стр. шифра: 111347

ВОЈВОДА РАДОМИР ПУТНИК, В. Белић
Броширано, ф. 13×20, 142 стр. шифра: 111348

ВОЈВОДА ЖИВОЈИН МИШИЋ, М. Јанковић
Броширано, ф. 13×20, 152 стр. шифра: 111349

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ, Е. Белић
Броширано, ф. 13×20, 186 стр. шифра: 111350

цена сваке књиге појединачно: 396,00 **са попустом: 297,00**

**ОД ПАРТИЗАНСКОГ САНИТЕТА ДО
САНИТЕТСКЕ СЛУЖБЕ ВОЈСКЕ 1941–1945**
В. Тодоровић, Б. Поповић

Тврди повез, ф. 17×24, 308 стр.
шифра: 111341

цена: 990,00 **са попустом: 693,00**

**СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ
И ЊЕГОВО ДОБА**
М. Дујовић

Броширано
ф. 16×23, 216 стр.
шифра: 111378
цена: 1.210,00

са попустом: 847,00

**КРАЉЕВСКО ВАЗДУХОПЛОВСТВО
(1912–1945)**

Б. Димитријевић, М. Мицевски,
П. Миладиновић

Броширано, ф. 21×27, 750 стр.
шифра: 111354

цена: 2.200,00 **са попустом: 1.540,00**

**ВЕРСКА СЛУЖБА У СРПСКОЈ ВОЈСЦИ
У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ**
М. Милкић

Броширано, ф. 14×21, 470 стр.
шифра: 111346

цена: 2.035,00 **са попустом: 1.424,50**

ЈОВАН ДРАГАШЕВИЋ
Б. Јововић, Р. Шуљагић

Броширано, ф. 15×24, 388 стр.
шифра: 111352

цена: 1.210,00 **са попустом: 847,00**

**СРПСКО-ГРЧКИ ДИПЛОМАТСКИ И
САВЕЗНИЧКИ ОДНОСИ (1912–1918)**
А. Пећинар

Броширано, ф. 15×23, 310 стр.
шифра: 111355

цена: 1.375,00 **са попустом: 962,50**

МОЋ И УТИЦАЈ ВОЈНЕ ДИПЛОМАТИЈЕ
(МИСИЈЕ ВЛАДИМИРА ВЕЛЕБИТА 1943–1945)
М. Терзић

Броширано, ф. 17×24, 278 стр. шифра: 111278
цена: 2.200,00 **са попустом: 1.320,00**

ФОРСИРАЊЕ ПЕСКА

ОДРЕД ЈНА НА СИНАЈУ 1956–1967.
А. Животић

Броширано, ф. 14×21, 244 стр. шифра: 111257
цена: 495,00

**ОФИЦИРИ У ВИСОКОМ ШКОЛСТВУ
СРБИЈЕ 1804–1918.**

Група аутора

Тврди повез, ф. 17×24, 571 стр. шифра: 110866, **цена: 330,00**

РЕФОРМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ 1897–1900.

М. Милићевић

Тврди повез, ф. 15×24, 187 стр. шифра: 110860
цена: 330,00

РАТ ЗА МОРЕ

М. Милићевић

Тврди повез, ф. 23×25, 304 стр. шифра: 111256
цена: 1.375,00 **са попустом: 825,00**

ВОЈВОДЕ И ВОЈВОДСКИ БАРИЈАЦИ – Војно уређење устаничке Србије (1804–1815)

Р. Љушић

Броширано, ф. 21×24, 344 стр.

шифра: 111400, цена: 2.970,00 **са попустом: 2.079,00**

Монографија употпуњује значајну празнину о Српској револуцији, а тиче се војног устројства устаничке Србије и војводских застава. Раздобље од 1804. до 1815. године аутор посматра као јединствену целину – ратно раздобље Српске револуције и те године су, уједно, хронолошки оквир ове монографије. Иако се о биткама, војводама, народној и регуларној војсци устаничке Србије писало, знатно више за Први него за Други српски устанак, тек овом монографијом добијамо прегледан и систематизован увид у војну организацију Србије од 1804. до 1815. године.

03

Војни музеј

ПОВЛАЧЕЊЕ ИЗ СРБИЈЕ (октобар–децембар 1915. године)

Л. Л. Томсон

Броширано

ф. 14×20, 184 стр.

шифра: 111399, цена: 330,00

са попустом: 231,00

ПЕРКУСИОНИ ПИШТОЛИ И РЕВОЛВЕРИ

В. Обрадовић

Броширано, ф. 23×23, 276 стр.

шифра: 111401, цена: 1.023,00

са попустом: 716,10

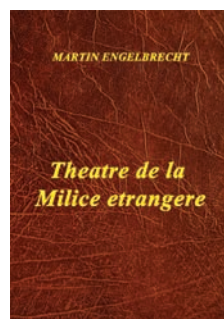
РАТНИ АЛБУМ ФОТОГРАФА ЈОВАНА СТ. ЛОВЧЕВИЋА

Н. Томић

Броширано, ф. 23×21, 44 стр.

шифра: 111402, цена: 220,00

са попустом: 154,00

MARTIN ENGELBRECHT – THEATRE DE LA MILICE ETRANGERE, Бакрорези Мартина Енгелбрехта

Приредили:

Љ. Дабић, М. Пековић

Тврди повез, ф. 23×33, 320 стр.

шифра: 111308, цена: 1.900,00

са попустом: 1.330,00

АНТРОПОМОРФНЕ ФИГУРИНЕ БРОНЗАНОГ ДОБА У СРПСКОМ ПОДУНАВЉУ

М. Пековић

Броширано, ф. 19×27, 144 стр.

шифра: 111361, цена: 1.595,00

са попустом: 1.116,50

КОПНЕНА ЗОНА БЕЗБЕДНОСТИ – ПРЕ И ПОСЛЕ ОРУЖАНОГ СУКОБА

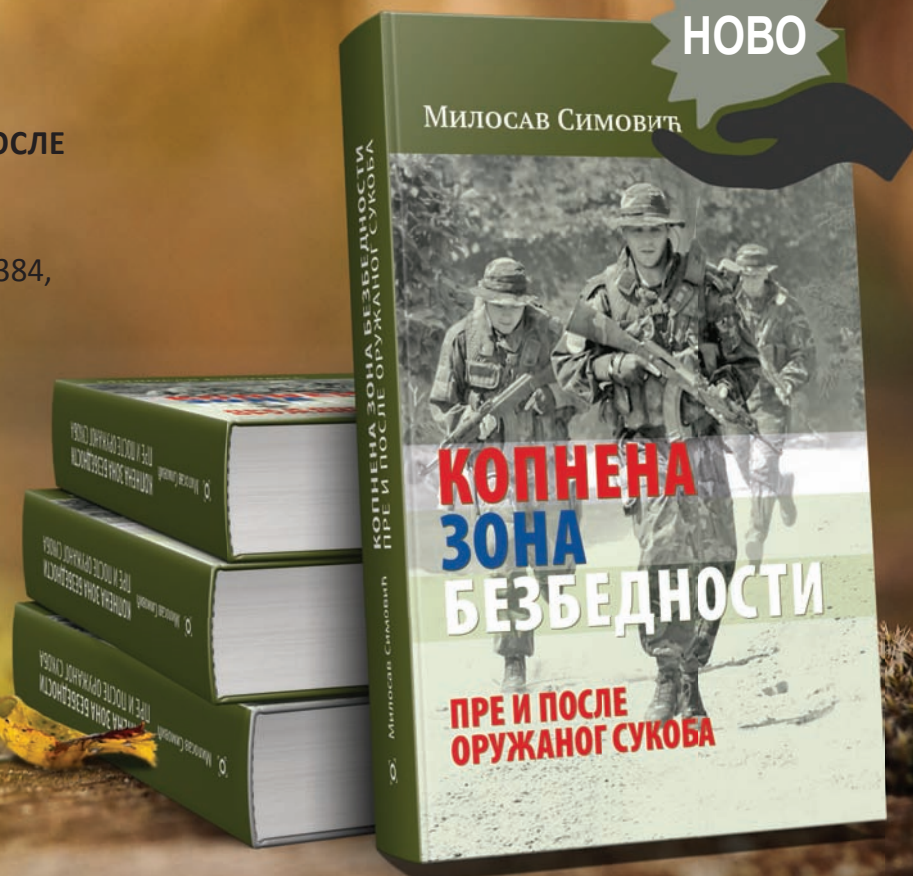
М. Симовић

Тврди повез, ф. 16×23, 460 стр. шифра: 111384,

цена: 550,00 **са попустом: 385,00**

Књига генерал-потпуковника Милосава Симовића представља одличну анализу и аутентично сведочење активног учесника догађања на једном кризном делу територије Републике Србије. Поред догађања у време сукоба 2000/2001. године, посебну пажњу заслужује све оно што се дешавало у периоду после успостављања мира на том простору. Генерал Милосав Симовић, као командант бригаде, испољио је низ јединствених војничких способности, али и хуманих потеза према становништву села и градова у тој зони, без обзира на националну припадност. То је у значајној мери допринело да безбедносна ситуација на том турском подручју у дужем временском периоду буде стабилна.

Из рецензије проф. др Бранка Крге

ВАЗДУХОПЛОВНИ ЗАВОД „МОМА СТАНОЈЛОВИЋ” – ВЕК ПОСТОЈАЊА

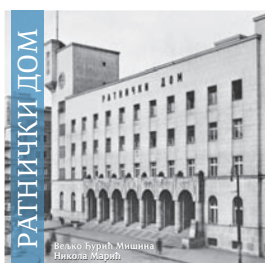
Д. Јанковић, Т. Стојковић

Броширано, ф. 30×21, 196 стр.

шифра: 111403

цена: 1.287,00

са попустом: 900,90

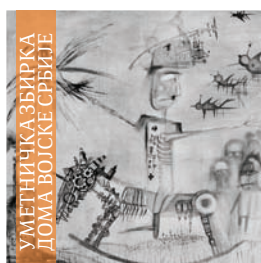
РАТНИЧКИ ДОМ

В. Мишин Ђурић, Н. Марић

Броширано, ф. 22×22, 232 стр.

шифра: 111375, цена: 715,00

са попустом: 500,50

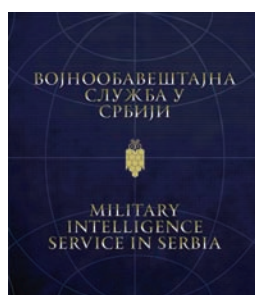
УМЕТНИЧКА ЗБИРКА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Група аутора

Броширано, ф. 22×22, 500 стр.

шифра: 111371, цена: 1.430,00

са попустом: 1.001,00

ВОЈНООБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА У СРБИЈИ

Група аутора

Тврди повез, ф. 20.5×23.5, 136 стр. шифра: 111282

цена: 1.540,00 **са попустом: 1.078,00**

БРАЋА ПО ОРУЖЈУ

Б. Богдановић

Тврди повез, ф. 23×31, 568 стр. шифра: 111330

цена: 3.575,00 **са попустом: 2.502,50**

БЕОГРАД КУЛТУРНА РИЗНИЦА

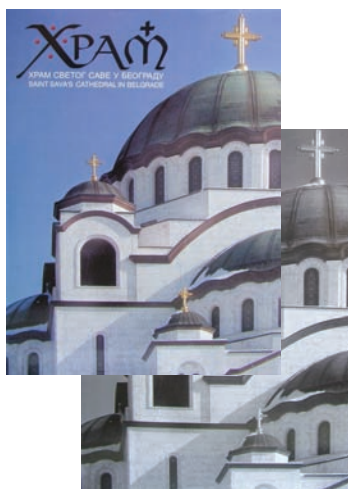
Б. Вујовић
Тврди повез
ф. 17×24, 513 стр.
шифра: 110957
цена: 1.650,00

са попустом: 1.320,00

BELGRADE CULTURAL TREASURY

B. Vujović
Тврди повез
ф. 17×24, 513 стр.
шифра: 110958
цена: 1.650,00

са попустом: 1.320,00

ХРАМ СВЕТОГ САВЕ У БЕОГРАДУ И ИМЕНОСЛОВ

Група аутора
Тврди повез, ф. 24×32,
1.304 стр. шифра: 111070
цена: 5.500,00

са попустом: 3.300,00

ХИЛАНДАР

С. Милеуснић

Тврди повез, ф. 25×35, 400 стр. (на 7 језика), шифра: 111071

цена: 4.400,00 са попустом: 3.080,00

КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ, ЦРНЕ ГОРЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (3 ТОМА)

С. Петковић, Љ. Шево

Тврди повез, ф. 24×29, 771 стр. шифра: 310117

цена: 3.300,00 са попустом: 2.640,00

ВОЈЕВАЊЕ ЗА ВЕРУ И ОТАЏИНУ

Б. Гроздић

Тврди повез, ф. 29×33, 296 стр.
(књига и икона), шифра: 110955
цена: 4.400,00

са попустом: 3.080,00

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ (12 ТОМОВА)

В. Дјурант

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр. шифра: 111211

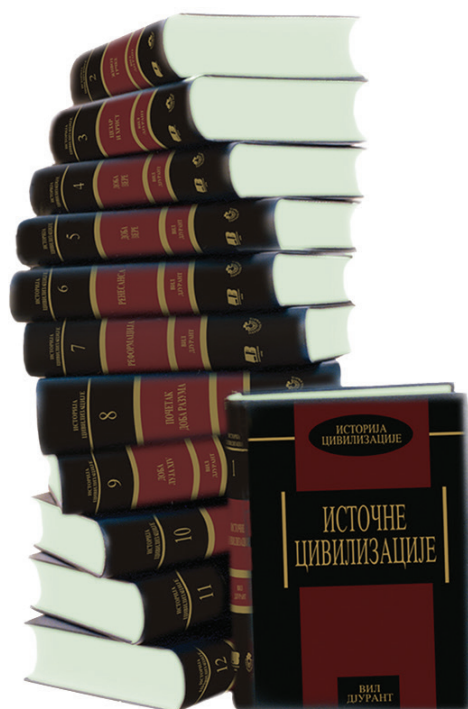
цена: 23.760,00

са попустом:

комплет 14.256,00

појединачни томови: 1.584,00

1. Источне цивилизације; 2. Живот Грчке; 3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I); 5. Доба вере (II); 6. Ренесанса; 7. Реформација;
8. Почетак доба разума; 9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба; 11. Русо и револуција; 12. Наполеоново доба

НОВО

ОДГОВОР ЗА БУДУЋНОСТ – КОНСТРУИСАЊЕ БЕЗБЕДНОСНОГ ИДЕНТИТЕТА

Р. Мутавџић

Броширано,
ф. 14×21, 312 стр.
шифра: 111404
цена: 550,00

са попустом: 385,00

Наставак изградње НАТО-а за 21. век др Раденко Мутавџић проучава као императив у очувању западне цивилизације и део њених укупних напора да спречи опадање, сачува и унапреди достигнуту моћ, оличену у политици и војним способностима савезничких и партнерских држава у НАТО-у. Таквим приступом у обликовању друштвене стварности, данас већ на глобалном нивоу, НАТО и САД настоје да утичу и мењају безбедносну ситуацију у појединим регионима и читавом свету према својој визији пожељне будућности човечанства.

Међутим, њихово „ширење демократије” и решавање криза у појединим државама и регионима довели су до тешког нарушавања изграђених међународних односа и међународног права, огромног броја жртава и материјалног разарања на подручјима где су акције предузете (Ирак, Авганистан, Либија, Сирија), а без изгледних решења за успех. То пред НАТО и САД ставља озбиљан задатак доградње политичких и цивилних механизма решавања постконфликтне реконструкције урушених заједница.

СРБИЈА И ОДБРАМБЕНА ДИПЛОМАТИЈА

В. Благојевић

Броширано, ф. 14×21, 292 стр. шифра: 111405

цена: 2.200,00 **са попустом: 1.540,00**

НОВО

Књига др Вељка Благојевића представља политичко-правну студију која настоји да утврди шта је уистину одбрамбена дипломатија и које је њено место и улога у дипломатском и свеукупном спољнополитичком наступу. Аутор приказује искуства у нормативно-правној уређености одбрамбене дипломатије појединих европских држава, као и неке тенденције у погледу организације и функционисања, те анализира област одбрамбене дипломатије Републике Србије.

Занимљиво је да ће се читалац наћи у позицији да се одреди према предлогу новог модела организације одбрамбене дипломатије Републике Србије и да створи сопствени став у вези са местом и улогом одбрамбене дипломатије у свеукупном спољнополитичком наступу Србије.

ЈАВНИ ЦИЉЕВИ ТАЈНИХ ДРУШТАВА У БЕЗБЕДНОСНО-КРИМИНАЛИСТИЧКОЈ ПРОЈЕКЦИЈИ

М. Јанковић

Броширано, ф. 15×24, 212 стр.
шифра: 111356
цена: 440,00

са попустом: 308,00

ВОЈНА САРАДЊА ЈУГОСЛАВИЈЕ СА СОВЈЕТСКИМ САЗЕЗОМ 1953-1964. ГОДИНЕ

Поглед из Београда
Н. Петровић

Броширано, ф. 17×24, 260 стр.
шифра: 111358
цена: 1.815,00

са попустом: 1.270,00

ЕРА РУСКОГ ГАСА,

Гас и глобална безбедност
С. Ђукић

Броширано, ф. 15×24, 272 стр.
шифра: 111357
цена: 990,00

са попустом: 693,00

СТРАТЕГИЈА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ, У теорији и пракси
Б. Крга
Броширано, ф. 15×23.5, 276 стр.
шифра: 111370
цена: 660,00 **са попустом: 462,00**

БЕЗБЕДНОСНЕ СЛУЖБЕ СВЕТА
М. Милошевић, З. Срећковић

Броширано, ф. 17×24, 598 стр. шифра: 111228
цена: 550,00

СТУБОВИ ЕВРОПСКЕ БЕЗБЕДНОСТИ НА ПОЧЕТКУ 21. ВЕКА
– НАТО И ЕУ
С. Савић

Броширано, ф. 17×24, 408 стр. шифра: 111288
цена: 2.640,00 **са попустом: 1.584,00**

(КОНТРА)ШПИЈУНАЖА, Настанак и развој у Србији и свету
М. Милошевић

Броширано, ф. 17×24, 278 стр. шифра: 111259
цена: 880,00 **са попустом: 616,00**

АМЕРИЧКА ВОЈНА СТРАТЕГИЈА, Јуче, данас, сутра
Т. Мирковић

Броширано, ф. 14×21, 426 стр. шифра: 111270
цена: 990,00 **са попустом: 693,00**

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И БЕЗБЕДНОСНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ СВЕТА
С. Стојановић

Броширано, ф. 17×24, 280 стр. шифра: 111216
цена: 880,00 **са попустом: 616,00**

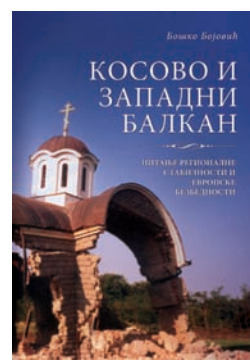

ТЕРОРИЗАМ У ПОЛИТИЧКОЈ И ПРАВНОЈ ТЕОРИЈИ (II доп. изд.)
Р. Гађиновић

Тврди повез, ф. 14×21 558 стр. шифра: 111258
цена: 770,00 **са попустом: 539,00**

КОСОВО И ЗАПАДНИ БАЛКАН,
Питање регионалне стабилности и европске безбедности
Б. Бојовић

Броширано, ф. 17×21, 74 стр. шифра: 111311
цена: 297,00 **са попустом: 207,90**

НОВА ГЕОПОЛИТИКА РУСИЈЕ
С. Перишић

Броширано, ф. 15×23, 304 стр. шифра: 111327
цена: 858,00 **са попустом: 600,60**

СТРАТЕГИЈСКО-БЕЗБЕДНОСНИ ТРЕНДОВИ
У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ ДО 2020. ГОДИНЕ
Група аутора

Броширано, ф. 17×24, 216 стр. шифра: 111329
цена: 594,00 **са попустом: 415,80**

БОМБАРДЕРИ И ЛОВЦИ – БОМБАРДЕРИ СА НАОРУЖАЊЕМ

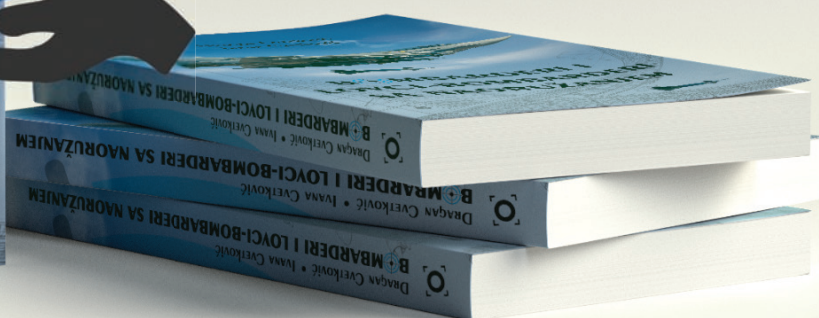
Д. Цветковић, И. Цветковић

Броширано, ф. 17×24, 518 стр.

шифра: 111406, цена: 1.650,00

са попустом: 1.155,00

НОВО

ОРАО – ПОГЛЕД ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УГЛА

А. Радић

Броширано,
ф. 21×29, 334 стр.

шифра: 111267

цена: 2.750,00

са попустом:
1.650,00

БОРБЕНИ АВИОНИ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Д. Цветковић,
И. Цветковић

Броширано,
ф. 17×24, 322 стр.

шифра: 111359

цена: 1.320,00

са попустом: 924,00

ВАТРЕНО ОРУЖЈЕ У СВЕТУ – КЊИГА 1: АУТОМАТИ

И. Ч. Стаменов

Броширано,
ф. 23×21, 444 стр.

шифра: 111335

цена: 1.320,00

са попустом: 924,00

ПОВРШНСКО РАКЕТНО НАОРУЖАЊЕ

Д. Цветковић

Броширано,
ф. 17×24, 350 стр.

шифра: 111252

цена: 550,00

са попустом: 330,00

МЛАЗНИ БОРБЕНИ АВИОНИ

Д. Цветковић

Броширано,
ф. 17×24, 514 стр.

шифра: 111293

цена: 1.540,00

са попустом: 924,00

БОРБЕНИ ХЕЛИКОПТЕРИ

Д. Цветковић

Броширано,
ф. 17×24, 304 стр.

шифра: 111276

цена: 990,00

са попустом: 594,00

ВАЗДУХОПЛОВНО БОМБАРДЕРСКО НАОРУЖАЊЕ

Д. Цветковић

Броширано,
ф. 17×24, 314 стр.

шифра: 111073

цена: 440,00

ВАЗДУХОПЛОВНО РАКЕТНО НАОРУЖАЊЕ

Д. Цветковић

Броширано,
ф. 17×24, 400 стр.

шифра: 111048

цена: 440,00

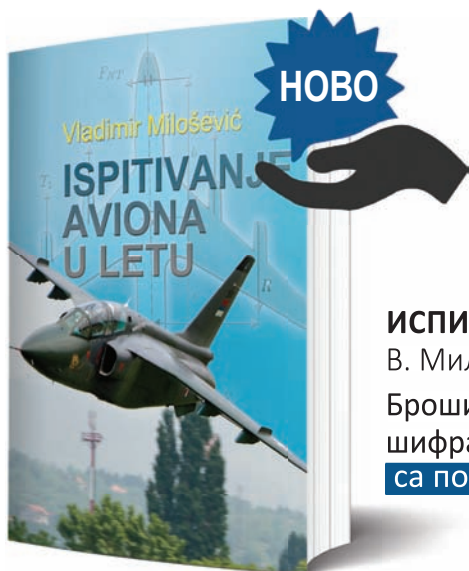
ВАЗДУШНА МОЋ АМЕРИКЕ

А. Радић

Тврди повез,
ф. 17×24, 272 стр.

шифра: 111010

цена: 440,00

НОВО

ИСПИТИВАЊЕ АВИОНА У ЛЕТУ

В. Милошевић

Броширано, ф. 17×24, 354 стр.
шифра: 111407, цена: 550,00
са попустом: 385,00

НАОРУЖАЊЕ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА – Књига 1

Д. Нешић

Тврди повез, ф. 20×29, 408 стр.

шифра: 111408, цена: 2.640,00 са попустом: 1.848,00

ИЗВИЈАЧИ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ РАТНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Б. Димитријевић

Тврди повез, ф. 22×30, 172 стр. шифра: 111251
цена: 1.430,00 са попустом: 1.001,00

204. ЛОВАЧКИ АВИЈАЦИЈСКИ ПУК (II доп. изд.)

Група аутора

Тврди повез, ф. 24×29, 184 стр. шифра: 111255
цена: 1.320,00 са попустом: 924,00

МИНЕ

В. Радић

Тврди повез, ф. 20×29, 696 стр. шифра: 111043
цена: 880,00

НЕСМРТОНОСНО ОРУЖЈЕ

Д. Субошић

Броширано, ф. 17×24, 272 стр. шифра: 310139
цена: 330,00

РАКЕТНИ СИСТЕМИ У ОДБРАНИ МАЛИХ ДРЖАВА

М. Гордић, И. Петровић

Броширано, ф. 17×24, 204 стр. шифра: 111310
цена: 1.100,00 цена: 770,00

ВИШЕНАМЕНСКИ БОРБЕНИ АВИОНИ

С. Влачић

Тврди повез, ф. 23×29, 264 стр. шифра: 111269
цена: 2.200,00 са попустом: 1.320,00

ОКЛОПНИ ТРАНСПОРТЕРИ 1945–2005.

М. Ђорђевић, С. Арсић

Тврди повез, ф. 24×34, 432 стр. шифра: 110849
цена: 1.100,00 са попустом: 880,00

НАОРУЖАЊЕ КОПЕНЕ ВОЈСКЕ

С. Арсић

Тврди повез, ф. 24×34, 162 стр. шифра: 110939
цена: 550,00

ЕДИЦИЈА

НАОРУЖАЊЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА – Д. Нешић

• КЊИГА 1 – НЕМАЧКА, ТЕНКОВИ И ОКЛОПНА ВОЗИЛА (РАТНА МОРНАРИЦА)

• КЊИГА 2 – НЕМАЧКА, ВОЈНА ВОЗДУХОПЛОТНА РАНА

РАСПРОДАТО

КЊИГА 3 – ЈАПАН

Тврди повез
ф. 20×29, 240 стр.
шифра: 111050
цена: 1.320,00

са попустом: 1.056,00

КЊИГА 4 – ИТАЛИЈА

Тврди повез
ф. 20×29, 160 стр.
шифра: 111052
цена: 1.320,00

са попустом: 1.056,00

КЊИГА 5 – САД

Тврди повез
ф. 20×29, 364 стр.
шифра: 111057
цена: 1.650,00

са попустом: 1.320,00

КЊИГА 6 – ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Тврди повез,
ф. 20×29, 358 стр.
шифра: 111062
цена: 1.650,00

са попустом: 1.320,00

КЊИГА 7 – СССР

Тврди повез,
ф. 20×29, 364 стр.
шифра: 111063
цена: 1.650,00

са попустом: 1.056,00

КЊИГА 8 – ФРАНЦУСКА

Тврди повез,
ф. 20×29, 180 стр.
шифра: 111068
цена: 1.320,00

са попустом: 1.056,00

РАСПРОДАТО

ВОЈНИ ХЕЛИКОПТЕРИ СВЕТА

С. Арсић
Броширано,
ф. 14×20, 132 стр.
шифра: 111032
цена: 275,00

ПАД НОЋНОГ СОКОЛА, II ДОПУЊЕНО И ИЗМЕЊЕНО ИЗДАЊЕ

С. Голубовић
Броширано, ф. 17×24, 404 стр.
шифра: 111385, цена: 1.100,00

са попустом: 770,00

Обарање авиона F-117A један је од најзначајнијих успеха Внаше војске током НАТО агресије. Књига је настала у покушају потпуног расветљавања свих чињеница и околности обарања „невидљивог“. Аутор, иначе и сам припадник ратног састава који је оборио F-117A, дао је прилику свим члановима борбених послуга, великом броју припадника ратне јединице, као и лицима ван јединице да својим сведочењима осветле ратне успехе српске Противваздухопловне одбране. Многи прикупљени подаци пружају нови увид у след драматичних догађаја. Књига се чита као сценарио за документарни филм, и самим тим, осим стручној, намењена је и широкој читалачкој публици.

II
издање

ЕНИГМА И РАТ У ЈУГОСЛАВИЈИ

С. Ковач

Броширано
ф. 15×23, 228 стр.
шифра: 111376
цена: 660,00

са попустом: 462,00

СЛУЧАЈ РАНКОВИЋ ИЗ АРХИВА КОС-а

– II ИЗДАЊЕ
С. Ковач, Б. Димитријевић,
И. Поповић Григоров

Броширано
ф. 15×23, 548 стр.
шифра: 111316,
цена: 1.210,00

са попустом: 847,00

АФРИЧКЕ СВЕСКЕ И ДРУГЕ ЉУДСКЕ БЕЛЕШКЕ

М. Пајовић

Броширано
ф. 15×23, 256 стр.
шифра: 111369
цена: 720,00

са попустом: 554,40

У КОРАК С ВРЕМЕНОМ, МО и ВС на путу објективизације родне равноправности

Ј. Шарановић,
З. Килибарда

Тврди повез
ф. 17×24, 400 стр.
српски и енглески
шифра: 111260

цена: 440,00

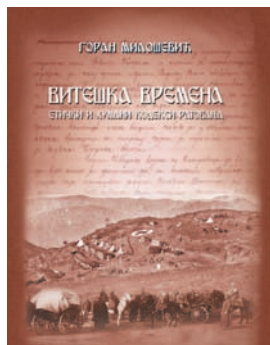

СРПСКИ ВОЈНИ САНИТЕТ

З. Весић, Б. Поповић

Тврди повез
ф. 24×32, 208 стр.
кутија, кеса
шифра: 111084
цена: 1.100,00

са попустом: 770,00

ВИТЕШКА ВРЕМЕНА

Етички и хумани
кодекс ратовања
у Србији

Г. Милошевић

Тврди повез
ф. 21×30, 152 стр.
шифра: 111044

цена: 330,00

ПРИРУЧНИК ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

М. Старчевић

Тврди повез
ф. 17×24, 196 стр.
шифра: 111230

цена: 330,00

ШКОЛСКИ БРОД „ЈАДРАН“ 1933–2003.

Б. Антић

Тврд повез
ф. 23×26, 140 стр.
шифра: 310104

цена: 550,00

МАРШ НА ДРИНУ

J. Jojić

Броширано
ф. 23×21, 224 стр.
шифра: 111331

цена: 440,00

ВОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈЕ У ОДБРАНИ ОД АГРЕСИЈЕ НАТО 1999. ГОДИНЕ, књига 1 – II издање

Група аутора

Тврди повез, ф. 17×24, 624 стр.
шифра: 111409, цена: 660,00 са попустом: 462,00

ВОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈЕ У ОДБРАНИ ОД АГРЕСИЈЕ НАТО 1999. ГОДИНЕ, књига 2 – II издање

Група аутора

Тврди повез, ф. 17×24, 596 стр.
шифра: 111410, цена: 660,00 са попустом: 462,00

МИЛЕНА ПАВЛОВИЋ БАРИЛИ

О. Јанковић
Тврди повез
ф. 21×23, 186 стр.
шифра: 110900
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

ДАНИЦА ЈОВАНОВИЋ

Ј. Јованов
Тврди повез
ф. 21×23, 150 стр.
шифра: 111045
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

БЕТА ВУКАНОВИЋ

В. Ристић
Тврди повез
ф. 21×23, 166 стр.
шифра: 110998
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

ЉУБИЦА ЦУЦА СОКИЋ

И. Суботић,
А. Челебоновић
Тврди повез
ф. 21×23, 152 стр.
шифра: 110961
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

Л. Мереник
Тврди повез
ф. 21×23, 196 стр.
шифра: 111034
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

НАТАЛИЈА ЦВЕТКОВИЋ

С. Чупић
Тврди повез
ф. 21×23, 160 стр.
шифра: 111002
цена: 1.100,00

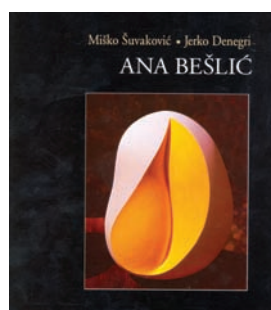
са попустом: 880,00

КАТАРИНА ИВАНОВИЋ

М. Тимотијевић,
Р. Михаиловић
Тврди повез
ф. 21×23, 200 стр.
шифра: 110986
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

АНА БЕШЛИЋ

М. Шуваковић
Ј. Денегри
Тврди повез
ф. 21×23, 154 стр.
шифра: 111059
цена: 1.100,00

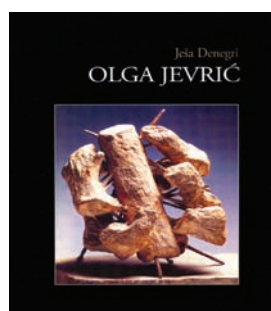
са попустом: 880,00

ЛЕПОСАВА БЕЛА ПАВЛОВИЋ

Љ. Миљковић
Тврди повез
ф. 21×23, 156 стр.
шифра: 111072
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

ОЛГА ЈЕВРИЋ

Ј. Денегри
Тврди повез
ф. 21×23, 198 стр.
шифра: 111009
цена: 1.100,00

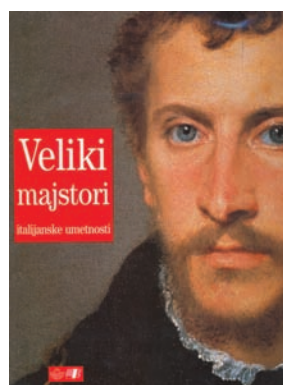
са попустом: 880,00

SEĆAЊE NA ЈУГОСЛОВЕНСКЕ УМЕТНИКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Броширано
ф. 23×21, 72 стр.
шифра: 210437

цена: 250,00

ВЕЛИКИ МАЈСТОРИ ИТАЛИЈАНСКЕ УМЕТНОСТИ

Е. Капрети

Тврди повез
ф. 24×29, 396 стр.
шифра: 110936
цена: 2.750,00

са попустом: 2.200,00

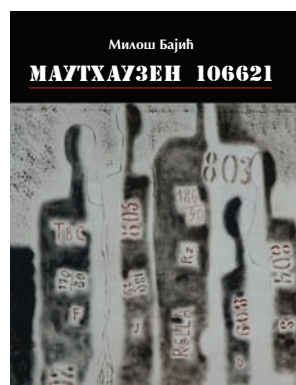

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ – ЗНАМЕЊА СЛАВЕ И ЧАСТИ

Генерални секретаријат
председника Републике
Србије

Р. Бојовић, М. Марић Јеринић,
М. Марковић, С. С. Карапанџин
Броширано
ф. 21×25, 200 стр.
шифра: 210418

цена: 500,00

МАУТХАУЗЕН 106621

Броширано
ф. 20×28, 152 стр.
шифра: 210436

цена: 660,00

УМЕТНИЦИ – АКАДЕМИЦИ ИЗ ЗБИРКЕ ПАВЛА БЕЉАНСКОГ

Броширано
ф. 23×21, 192 стр.
шифра: 210430

цена: 300,00

ПРЕДСТАВА ЧОВЕКА У ЈУГОСЛОВЕНСКОМ СЛИКАРСТВУ ПРВЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА

Броширано
ф. 23×21, 68 стр.
шифра: 210420

цена: 250,00

ИЗ ЗБИРКЕ „АТЕЉЕА 61“ НОВОСАДСКА ТАПИСЕРИЈСКА СЦЕНА

Броширано
ф. 23×21, 68 стр.
шифра: 210434

цена: 250,00

СУСРЕТИ – Музеј наивне и маргиналне уметности Јагодина

Н. Крстић, В. Абакумов

Броширано
ф. 23×21, 80 стр.
шифра: 210417

цена: 250,00

МОМО, PAR LUI MEME

Броширано
ф. 23×21, 44 стр.
шифра: 210431

цена: 200,00

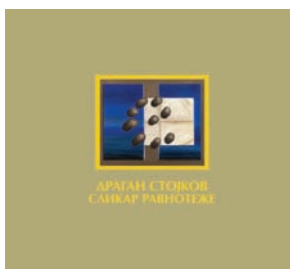
КАДА СУ ЖЕНСКИЊЕ ПОСТАЛЕ ГРАЂАНКЕ –
Народни музеј у Београду
Г. Станишић

Броширано
ф. 23×21, 112 стр.
шифра: 210413
цена: 300,00

ПЕЈСАЖ – Од средине 20. до почетка 21. века
Савремена галерија Зрењанин
С. Ламбић Фњечев

Броширано
ф. 23×21, 60 стр.
шифра: 210414
цена: 250,00

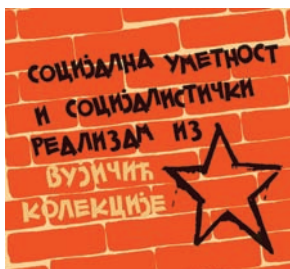
ДРАЖАН СТОЈКОВ – СЛИКАР РАВНОТЕЖЕ

Броширано
ф. 23×21, 60 стр.
шифра: 210382
цена: 250,00

У СВЕТОСТИ МИЛЕНЕ ПАВЛОВИЋ БАРИЛИ

Броширано
ф. 23×21, 44 стр.
шифра: 210384
цена: 250,00

СОЦИЈАЛНА УМЕТНОСТ И СОЦИЈАЛИСТИЧКИ РЕАЛИЗАМ ИЗ ВУЈЧИЋИХ КОЛЕКЦИЈЕ

Броширано
ф. 23×21, 72 стр.
шифра: 210386
цена: 250,00

УМЕТНОСТ У ДУХОВНОМ ЕГЗИЛУ

Броширано
ф. 23×21, 44 стр.
шифра: 210387
цена: 250,00

ПОЕТИКА И СУДБИНА XX ВЕКА
Из збирке Дома Војске Србије,
Н. Кусовац

Броширано
ф. 23×21, 52 стр.
шифра: 210333
цена: 200,00

ДИЈАЛОГ ДВЕ ЗБИРКЕ –
Поклон збирка Рајка Мамузића
Ј. Столић

Броширано
ф. 23×21, 76 стр.
шифра: 210416
цена: 250,00

МАЈСТОР ЗА АУТОМОБИЛЕ И ЉУДСКЕ ДУШЕ – Драгиша Крунић
А. Панић, С. Крунић

Броширано
ф. 23×21, 66 стр.
шифра: 210415
цена: 250,00

ИСПОВЕСТИ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ МОДЕРНЕ

Броширано
ф. 23×21, 72 стр.
шифра: 210383
цена: 250,00

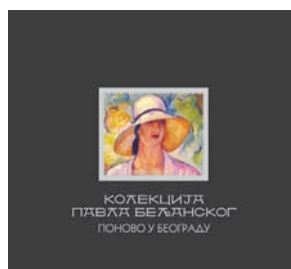
МОМО КАПОР – У АТЕЉЕУ

Броширано
ф. 23×21, 32 стр.
шифра: 210385
цена: 250,00

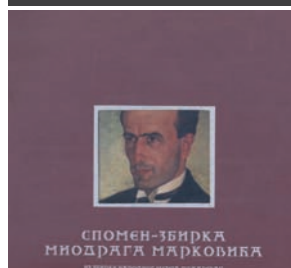
ЛИКОВНА КОЛОНИЈА СИЋЕВО

Броширано
ф. 23×21, 96 стр.
шифра: 210408
цена: 350,00

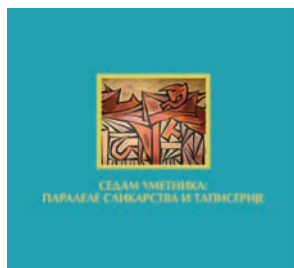
КОЛЕКЦИЈА ПАВЛА БЕЉАНСКОГ: ПОНОВО У БЕОГРАДУ
Ј. Јованов

Броширано
ф. 23×21, 108 стр.
шифра: 210332
цена: 250,00

СПОМЕН – ЗБИРКА МИОДРАГА МАРКОВИЋА

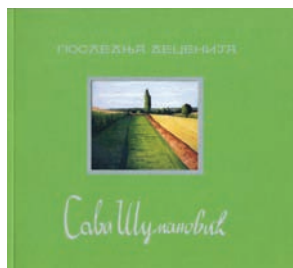
Броширано
ф. 23×21, 60 стр.
шифра: 210365
цена: 200,00

СЕДАМ УМЕТНИКА: ПАРАЛЕЛА СЛИКАРСТВА И ТАПИСЕРИЈЕ

Броширано
ф. 23×21, 54 стр.
шифра: 210379

цена: 250,00

ПОСЛЕДЊА ДЕЦЕНИЈА – САВА ШУМАНОВИЋ

Броширано
ф. 23×21, 78 стр.
шифра: 210346

цена: 200,00

ДАНИЦА ЈОВАНОВИЋ 1886–1914

Броширано
ф. 23×21, 114 стр.
шифра: 210378

цена: 350,00

МАЈСТОРИ БАНАТског СЛИКАРСТВА ОД XVIII ДО XX ВЕКА – Из збирке Народног музеја Зрењанин О. Скоко

Броширано
ф. 23×21, 52 стр.
шифра: 210331

цена: 200,00

МИЛОШ БАБИЋ – РАВНОТЕЖА ЗНАКОВА

Броширано
ф. 23×21, 36 стр.
шифра: 210373

цена: 250,00

ПОРТРЕТИ – ОГЛЕДАЛО ВРЕМЕНА – ВРЕМЕ ЛИЦА – Градски музеј Вршац

Броширано
ф. 23×21, 60 стр.
шифра: 210364

цена: 200,00

ГРЧКА У СВЕСТИ И СРЦУ СРПСКИХ СЛИКАРА

Броширано, ф. 23×21, 48 стр.
шифра: 210374

цена: 250,00

100 ДЕЛА ИЗ КОЛЕКЦИЈЕ ЂУРЕ ПОПОВИЋА

Броширано
ф. 23×21, 114 стр.
шифра: 210368

цена: 250,00

ЧИТАЊЕ ЛИНИЈЕ

Броширано
ф. 23×21, 48 стр.
шифра: 210375

цена: 250,00

ВЕЛИКА ИЗА ВЛАХА БУКОВЦА

Броширано, ф. 23×21, 84 стр.
шифра: 210369

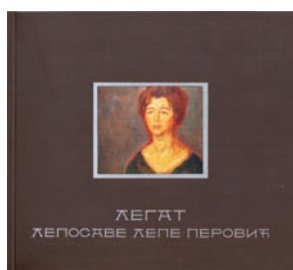
цена: 250,00

ФАНТАСТИЧНИ СВЕТ ИЛИЈЕ БАШИЧЕВИЋА БОСИЉА

Броширано
ф. 23×21, 36 стр.
шифра: 210376

цена: 250,00

ЛЕГАТ ЛЕПОСАВЕ ЛЕПЕ ПЕРОВИЋ

Броширано
ф. 23×21, 54 стр.
шифра: 210347

цена: 200,00

СРБИЈА У ВЕЛИКОМ РАТУ

Броширано
ф. 23×21, 72 стр.
шифра: 210377

цена: 250,00

УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА „НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ“ ЧАЧАК – Избор из збирки

Броширано
ф. 23×21, 60 стр.
шифра: 210329

цена: 200,00

НОВО

ИСТОРИЈА СЕСТРИНСТВА У СРБИЈИ

Од манастирских болница до краја Другог светског рата

С. К. Ковачевић

Броширано, ф. 16×23, 352 стр.

шифра: 111412, цена: 1.368,00

са попустом: 970,20

Књига говори о улози медицинских сестара у збрињавању болесних и рањених од манастирских болница до краја Другог светског рата. У ратовима за ослобођење Србије свака жена била је активна или потенцијална болничарка, као што је и скоро сваки одрастао мушкарца био борац. Голготу српске војске за време балканских ратова, Првог и Другог светског рата, подједнако су поднеле и болничарке у цивилном и војном санитету. Од првих школованих сестара-нудиља са брошем Косовке девојке на униформи све до данас оне имају само један циљ: служити ближњем, служити му до последњег даха, не тражећи признања.

СЕСИЛ – УЏБЕНИК ИНТЕРНЕ МЕДИЦИНЕ,

Књига прва

Тврди повез

ф. 21×29, 1.228 стр.

шифра: 111042

цена: 4.400,00

са попустом: 3.520,00**СЕСИЛ – УЏБЕНИК ИНТЕРНЕ МЕДИЦИНЕ,**

Књига друга

Тврди повез

ф. 21×29, 1.366 стр.

шифра: 111292

цена: 4.400,00

са попустом: 3.520,00**УВОД У ЕСТЕТИКУ У СТОМАТОЛОШКОЈ ПРОТЕТИЦИ**

М. Драгањац

Тврди повез

ф. 17×24,

150 стр.

шифра: 111244

цена: 385,00**РАНИ И ОДЛОЖЕНИ ЗДРАВСТВЕНИ ЕФЕКТИ ОСИРОМАШЕНОГ УРАНИЈУМА**

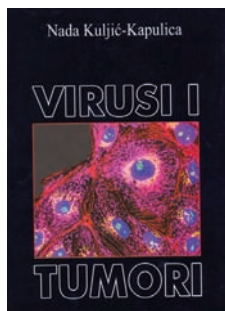
С. Жунић

Броширано

ф. 15×23, 228 стр.

шифра: 111364

цена: 440,00

са попустом: 308,00**ВИРУСИ И ТУМОРИ**

Н. Куљић Капулица

Броширано

ф. 17×24, 208 стр.

шифра: 111028

цена: 330,00**БИОЛОШКО ОРУЖЈЕ – НОВИ ПРИСТУПИ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА**

В. Радосављевић,

Г. Бјелојевић

Броширано

ф. 17×24, 168 стр.

шифра: 111261

цена: 440,00

са попустом: 352,00**ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ У СРПСКОМ НАРОДУ И ВОЈСЦИ ТОКОМ РАТОВА У 20. ВЕКУ**

Д. Микић

Тврди повез

ф. 17×24, 216 стр.

шифра: 111342

цена: 990,00

са попустом: 693,00**ПАРАЛИЗА ЛИЦА**

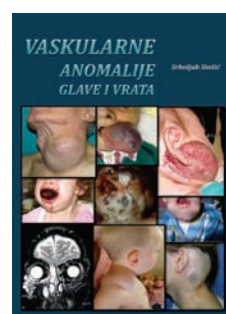
Н. Јовић

Тврди повез

ф. 19×31, 155 стр.

шифра: 110984

цена: 440,00

са попустом: 352,00**ВАСКУЛАРНЕ АНОМАЛИЈЕ ГЛАВЕ И ВРАТА**

С. Стошић, Г. Анђелић,

Т. Стошић Опинћал,

А. Влаховић

Броширано,

ф. 22×26, 170 стр.

шифра: 111271

цена: 1.540,00

са попустом: 1.078,00

КЛОПКА ЗА ГЕЛЕРЕ – У СЛУЖБИ МИРА И ХУМАНОСТИ, I издање

Д. Мандић

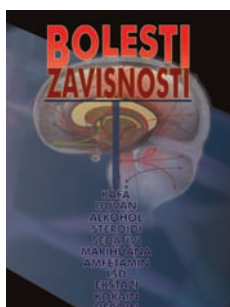
Тврди повез, ф. 22×28, 260 стр.

шифра: 111411

цена: 2.090,00 **са попустом: 1.463,00**

Ратне деведесете године прошлог века изнедриле су иновативни патент *клопка* за гелере др Душанке Мандић, као средство за лечење рањеника. Њена хуманост представљена на делу и значај овог изума делегирани су је за добијање признања Светске организације за интелектуалну својину Уједињених нација „Жена – светски проналазач“ 1996. године.

Применом *клопка* пацијентима се неинвазивном методом извлаче гвожђевити предмети, смањују болови и стварају услови за нови, квалитетнији живот. Више стотина медицинских картона бележи позитивне ефекте употребе овог изума, а специфични случајеви описани су у књизи. Од 2007. године овај патент је уврштен у медицинска средства и званично се примењује као нова технологија у медицини, а има и примену у лечењу других тегоба пацијената.

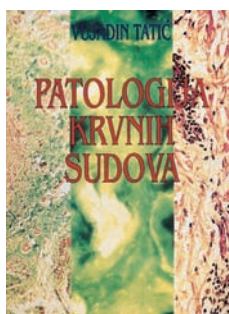

БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ

Група аутора

Броширано
ф. 17×24, 320 стр.
шифра: 111015

цена: 330,00

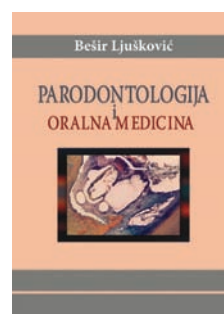

ПАТОЛОГИЈА КРВНИХ СУДОВА

В. Татић

Тврди повез
ф. 17×24, 147 стр.
шифра: 110857
цена: 440,00

са попустом: 352,00

ПАРОДОНТОЛОГИЈА И ОРАЛНА МЕДИЦИНА

Б. Љушковић

Тврди повез
ф. 17×24, 368 стр.
шифра: 111076
цена: 1.100,00

са попустом: 880,00

САВРЕМЕНА ТЕРАПИЈА ПСОРИЈАЗЕ

Група аутора

Броширано
ф. 17×24, 208 стр.
шифра: 111286,
цена: 1.100,00

са попустом: 660,00

ТОТАЛНА ЗУБНА ПРОТЕЗА – ФАЗЕ ЛАБОРАТОРИЈСКЕ ИЗРАДЕ

Ж. Поповић,
К. Кнежевић

Броширано
ф. 20×24 224 стр.
шифра: 111003

цена: 550,00

СУИЦИД, ПОМОЋ, НАДА – Психотерапијска интервенција у кризи након покушаја самоубиства

Г. Дедић

Броширано
ф. 14×21, 140 стр.
шифра: 111250

цена: 330,00

КОНУСНИ ТЕЛЕСКОП У МОБИЛНОЈ СТОМАТОЛОШКОЈ ПРОТЕТИЦИ

М. Јакшић

Тврди повез, ф. 17×24, 128 стр.
шифра: 110752

цена: 165,00

AIDS – ХИВ ИНФЕКЦИЈА

М. Ђокић

Тврди повез, ф. 15×21, 450 стр.
шифра: 310129

цена: 110,00

НЕУРОТРАУМА – КОНЗЕРВАТИВНИ АСПЕКТ

Р. Раичевић

Тврди повез, ф. 17×24, 352 стр.
шифра: 310112

цена: 385,00

АПАРАТИ И ИНСТРУМЕНТИ СА ПРАКТИКУМОМ ДЕНТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

М. Јакшић

Тврди повез, ф. 17×24, 317 стр.
шифра: 110830

цена: 110,00

НОВО

ЗБОРНИК РАДОВА „ЖЕНЕ МИР И БЕЗБЕДНОСТ – РОДНА АНАЛИЗА 2010–2015.”

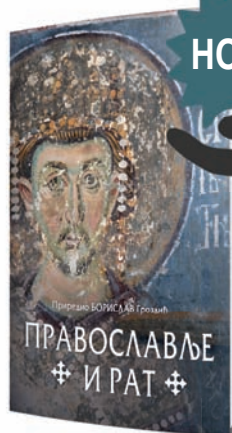
Група аутора

Броширано, ф. 17×24, 200 стр.
шифра: 111413

цена: 1.969,00 **са попустом: 1.378,30**

Др Биљана Стојковић, мр Татјана Вишацки, пуковник др Снежана Васић, доцент др Ксенија Ђурић Атанасијевски и Сања Савић ауторке су овог тематског зборника радова, који приказује искуства и резултате примене родне анализе у Министарству одбране и Војсци Србије у вези са садржајем Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – *Жене, мир и безбедност*.

Зборник, поред осталог, пружа хронолошки пресек и сажету анализу резултата рада Радне групе Владе, Радног тима Министарства одбране и Војске Србије и других институционалних тела и механизма родне равноправности формираних у Републици Србији у циљу примене Резолуције 1325. Свакако, зборник радова се, већим делом, односи на актуелни аналитички оквир имплементације Националног акционог плана у Министарству одбране и Војсци Србије.

НОВО

ЗБОРНИК РАДОВА „ПРАВОСЛАВЉЕ И РАТ”

Приредио: Б. Гроздић

Броширано
ф. 17×24, 364 стр.
шифра: 111380
цена: 990,00

са попустом: 693,00

BIOTERRORISM: PREVENTION AND RESPONSE

Е. Ристановић

DVD издање

Српски / шифра: 110298 **цена: 352,00**

Енглески / шифра: 111337 **цена: 352,00**

АМИНОКИСЕЛИНЕ –
карике, регулатори и
индикатори метаболизма
Г. Жунић

Броширано
ф. 17×24, 256 стр.
шифра: 111363
цена: 770,00

са попустом: 539,00

**АДАПТАЦИЈА НА
ЕКСТРЕМНЕ УСЛОВЕ**

С. Радаковић
Броширано,
ф. 17×24, 144 стр.
шифра: 111320
цена: 594,00

са попустом: 415,80

**ОСНОВИ
ТРАНСФУЗИОЛОГИЈЕ
СА ХЕМОБИОЛОГИЈОМ**

Б. Балинт, Д. Вучетић,
Г. Остојић, М. Љубенов

Броширано
ф. 17×24, 248 стр.
шифра: 111319
цена: 550,00

са попустом: 385,00

ТЕОРИЈА ЛЕТЕЊА,
методички приручник
– род авијација
М. Додић, Б. Крстић

Броширано
ф. 17×24, 276 стр.
шифра: 111340
цена: 880,00

са попустом: 616,00

**ЕНГЛЕСКИ
ЈЕЗИК ЗА ВОЈНУ
АКАДЕМИЈУ**

В. Миклуц
Броширано
ф. 17×24, 316 стр.
шифра: 111304

цена: 330,00

**СИГУРНОСТ И
БЕЗБЕДНОСТ
ПЛОВИДБЕ**

С. Радојевић
Броширано
ф. 17×24, 280 стр.
шифра: 111295

цена: 627,00

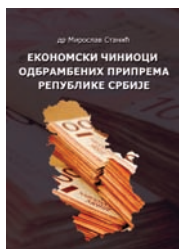

**ВЕРСКА СЛУЖБА У
ВОЈСЦИ СРБИЈЕ –
УТИЦАЈ НА ОПЕРАЦИЈЕ
КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ**

С. С. Карапанџин

Броширано
ф. 14×21, 284 стр.
шифра: 111334
цена: 704,00

са попустом: 492,80

**ЕКОНОМСКИ ЧИНИОЦИ
ОДБРАМБЕНИХ
ПРИПРЕМА Р. СРБИЈЕ**

М. Станић

Броширано
ф. 17×24, 480 стр.
шифра: 111248
цена: 2.200,00

са попустом: 1.320,00

**ПЛОВИДБА
УНУТРАШЊИМ ПЛОВНИМ
ПУТЕВИМА**

С. Росић

Броширано
ф. 17×24, 396 стр.
шифра: 111238
цена: 880,00

са попустом: 528,00

**ПОЗНАВАЊЕ УБОЈНИХ
СРЕДСТАВА, први део**

Ј. Богданов

Броширано
ф. 17×24, 392 стр.
шифра: 111365
цена: 1.210,00

са попустом: 847,00

**ЗБИРКА РЕШЕНИХ
ЗАДАТАКА ИЗ
ТЕРМОДИНАМИКЕ**

Б. Крстић, М. Поповић

Броширано
ф. 17×24, 350 стр.
шифра: 111300
цена: 1.518,00

са попустом: 1.062,00

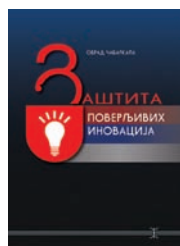

**НА ПРАГУ ЗРЕЛОСТИ
ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ
ОДАБИРА ВОЈНЕ ПРОФЕСИЈЕ**

А. Ђорђевић

Броширано
ф. 17×24, 184 стр.
шифра: 111309
цена: 726,00

са попустом: 508,20

**ЗАШТИТА ПОВЕРЉИВИХ
ИНОВАЦИЈА**

О. Чабаркапа

Броширано
ф. 17×24, 202 стр.
шифра: 111225
цена: 1.210,00

са попустом: 726,00

**КОМПЈУТЕРСКИ
КРИМИНАЛ**

С. Петровић

Броширано
ф. 17×24, 564 стр.
шифра: 110988
цена: 330,00

ЖЕНА У ОДБАНИ

Ј. Шарановић

Броширано
ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 111033

цена: 220,00

**ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ
СРЕДИНЕ**

М. Вуруна, М. Љешевић,
С. Бакарач,
М. Милановић

Броширано
ф. 17×24, 206 стр.
шифра: 111281
цена: 550,00

са попустом: 440,00

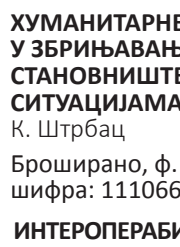

**ИНФОРМАЦИОНИ
СИСТЕМИ
ЛОГИСТИКЕ**

Д. Јовановић

Броширано
ф. 17×24, 316 стр.
шифра: 111296
цена: 1.540,00

са попустом: 924,00

**ХУМАНИТАРНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
У ЗБРИЊАВАЊУ ЦИВИЛНОГ
СТАНОВНИШТВА У ВАНРЕДНИМ
СИТУАЦИЈАМА**

К. Штрбац

Броширано, ф. 17×24, 252 стр.
шифра: 111066

цена: 550,00

**ИНТЕРОПЕРАБИЛНОСТ У ПРОГРАМУ
„ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР“**

М. Глишић

Броширано, ф. 17×24, 236 стр.
шифра: 111215

цена: 550,00

СТРАТЕГИЈСКО ПЛАНИРАЊЕ ОДБРАНЕ

М. Ковач, Д. Стојковић

Броширано, ф. 17×24, 568 стр.
шифра: 111075, цена: 1.650,00

са попустом: 1.155,00

**ОСНОВИ БОРБЕНИХ
ВОЗИЛА**

С. Муждек

Броширано
ф. 17×24, 350 стр.
шифра: 111283
цена: 550,00

са попустом: 385,00

**ТИМСКИ РАД У
СИСТЕМУ ОДБРАНЕ**

М. Андрејић,
О. Чабаркапа

Броширано
ф. 17×24, 100 стр.
шифра: 111263
цена: 1.760,00

са попустом: 1.056,00

**МЕЂУНАРОДНИ АСПЕКТ
САЈБЕР РАТОВАЊА**

Д. Младеновић

Броширано
ф. 17×24, 560 стр.
шифра: 111279
цена: 2.860,00

са попустом: 1.716,00

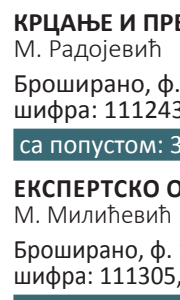
СЛУЖБЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Колико знање страних
језика доприноси борби
против тероризма

М. Јорданов

Броширано
ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 111061

цена: 550,00

КРЦАЊЕ И ПРЕВОЗ ТЕРЕТА

М. Радојевић

Броширано, ф. 17×24, 220 стр.
шифра: 111243, цена: 550,00

са попустом: 385,00

ЕКСПЕРТСКО ОЦЕЊИВАЊЕ

М. Милићевић

Броширано, ф. 17×24, 268 стр.
шифра: 111305, цена: 1.210,00

са попустом: 726,00

**МОДАЛНИ ЕКСПЕРИМЕНТ
У ИСТРАЖИВАЊУ
ПОТЕНЦИЈАЛНОГ СИСТЕМА
БЕЗБЕДНОСТИ ДРЖАВЕ**

М. Гордић

Броширано
ф. 17×24, 312 стр.
шифра: 111254
цена: 1.100,00

са попустом: 770,00

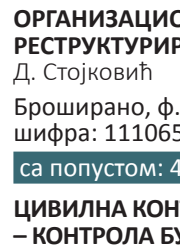

**НАОРУЖАЊЕ И
ГАЂАЊЕ ЈЕДИНИЦА
ПЕШАДИЈЕ 1**

М. Крлуч

Броширано
ф. 17×24, 268 стр.
шифра: 111333
цена: 682,00

са попустом: 474,40

**ОРГАНИЗАЦИОНО
РЕСТРУКТУРИРАЊЕ ВОЈСКЕ**

Д. Стојковић

Броширано, ф. 17×24, 260 стр.
шифра: 111065, цена: 550,00

са попустом: 440,00

**ЦИВИЛНА КОНТРОЛА ВОЈСКЕ
– КОНТРОЛА БУЏЕТА**

Р. Жугић

Броширано, ф. 17×24, 274 стр.
шифра: 111053

цена: 330,00

ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ 1
З. Пешић

Броширано
ф. 11×20, 194 стр.
шифра: 111289
цена: 440,00
са попустом: 330,00

ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ 2
З. Пешић

Броширано
ф. 11×20, 214 стр.
шифра: 111367
цена: 440,00
са попустом: 440,00

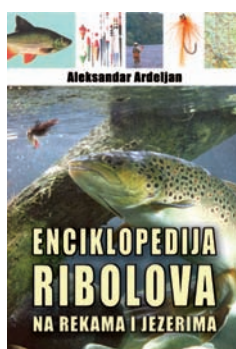
ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ 3
З. Пешић

У ПРИПРЕМИ

СВЕТ ЛОВА И ДИВЉАЧИ У ЛОВИШТИМА СРБИЈЕ
М. Јевремовић,
С. Јованчић

Тврди повез
ф. 17×24, 448 стр.
шифра: 111086
цена: 1.320,00
цена: 924,00

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА РИБОЛОВА НА РЕКАМА И ЈЕЗЕРИМА
А. Ардељан

Тврди повез
ф. 21×20, 320 стр.
шифра: 110968
цена: 880,00

ВОЈНЕ И СВЕМИРСКЕ АВАНТУРЕ – ОБЛИК ЕКСТРЕМНОГ ТУРИЗМА
Н. Маринковић

Броширано
ф. 20×28, 345 стр.
шифра: 111064
цена: 550,00

ВОДИЧ ЗА ЗДРАВ ЖИВОТ
Б. Главач

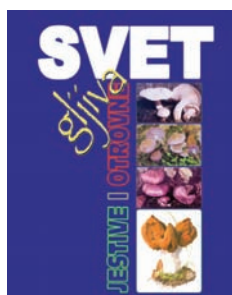
Броширано
ф. 15×21
212 стр.
шифра: 111336
цена: 550,00
са попустом: 385,00

ТУРИСТИЧКИ ВОДИЧ ЗА (ВОЈНЕ) ПЕНЗИОНЕРЕ
Б. М. Попадић

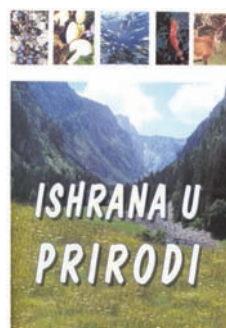
Броширано
ф. 14×20, 144 стр.
шифра: 111087
цена: 110,00

**СВЕТ ГЉИВА
– ЈЕСТИВЕ И
ОТРОВНЕ**
С. Марковић

Броширано
ф. 17×24, 268 стр.
шифра: 111213
цена: 660,00

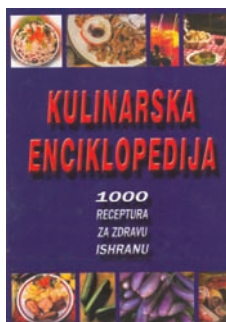
ИСХРАНА У ПРИРОДИ
Група аутора

Тврди повез
ф. 21×29, 280 стр.
шифра: 110966
цена: 880,00

ЗЕЛЕНА АПОТЕКА
Џ. А. Дјук

Тврди повез
ф. 21×29, 377 стр.
шифра: 110910
цена: 880,00

**КУЛИНАРСКА
ЕНЦИКЛОПЕДИЈА**
Н. Јокић

Тврди повез
ф. 21×29, 652 стр.
шифра: 110999
цена: 1.650,00
са попустом: 1.155,00

**ИСХРАНА – УЛОГА
У УНАПРЕЂЕЊУ
ЗДРАВЉА И
ПРЕВЕНЦИЈИ
БОЛЕСТИ**
С. Рађен

Броширано
ф. 17×24, 208 стр.
шифра: 111273,
цена: 1.320,00
са попустом: 792,00

**ХРАНА ВАШ
ЧУДЕСНИ ЛЕК**
Џ. Карпер

Тврди повез
ф. 21×29, 439 стр.
шифра: 110932
цена: 880,00

**ХОБСОВА ТЕОРИЈА
ЉУДСКЕ ПРИРОДЕ И
ПЕРСПЕКТИВЕ МИРА
И ПОРЕТКА**
С. Стојановић

Броширано
ф. 17×24, 178 стр.
шифра: 111280
цена: 1.100,00
са попустом: 770,00

**МУДРОСТ И МАЧ
Филозофи о тајнама
мира и рата**
И. Кајтез

Броширано
ф. 17×24, 750 стр.
шифра: 111277
цена: 2.090,00
са попустом: 1.254,00

АЛТЕРНАТИВНЕ КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ И ПОСТУПЦИ

Н. Мрвић Петровић

Броширано
ф. 17×24, 304 стр.
шифра: 111232

цена: 330,00

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ФИЗИЧКОГ ИНТЕГРИТЕТА ЛИЧНОСТИ

З. Петровић,
Н. Мрвић Петровић

Броширано
ф. 17×24, 260 стр.
шифра: 111069

цена: 330,00

ДРУШТВЕНИ УТИЦАЈИ НА КАЗНЕНУ ПОЛИТИКУ СУДОВА

Ј. Ћирић

Броширано
ф. 17×24, 252 стр.
шифра: 110894

цена: 220,00

ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТА И СРОДНА ОСИГУРАЊА

З. Петровић

Броширано,
ф. 17×24, 368 стр.
шифра: 111027

цена: 440,00

КОМАНДНА ОДГОВОРНОСТ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

А. Игњатовић

Броширано
ф. 17×24, 320 стр.
шифра: 110944

цена: 165,00

РАТНИ ЗАРОБЉЕНИЦИ – МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ СТАТУС

В. Јончић

Броширано,
ф. 17×24, 358 стр.
шифра: 110964

цена: 330,00

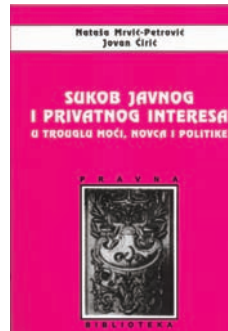

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Ђ. Ђорђевић

Броширано
ф. 17×24, 283 стр.
шифра: 110893

цена: 220,00

СУКОБ ЈАВНОГ И ПРИВАТНОГ ИНТЕРЕСА

Н. Мрвић Петровић,
Ј. Ћирић

Броширано
ф. 17×24, 240 стр.
шифра: 110983

цена: 275,00

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА ЛИЧНОСТИ

З. Петровић

Броширано, ф. 17×24
199 стр. шифра: 110766

цена: 165,00

ТОПИКА И ПРАВО

Ј. Хасанбеговић

Броширано
ф. 17×24, 516 стр.
шифра: 111001

цена: 440,00

ДРАМЕ 1

А. Поповић

Тврди повез
ф. 14×20,
1406 стр.
шифра: 110872
цена: 660,00

РАТНИ ДНЕВНИЦИ

Н. Николић

Броширано
ф. 17×24,
176 стр.
шифра: 111051
цена: 440,00

РЕТОРИКА

Б. М. Рогановић

Тврди повез
ф. 15×24,
406 стр.
шифра: 110850
цена: 385,00

ДРАМЕ 2

А. Поповић

Тврди повез
ф. 14×20,
1260 стр.
шифра: 110962
цена: 660,00

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ И ИЗРЕКЕ

Р. Марковић

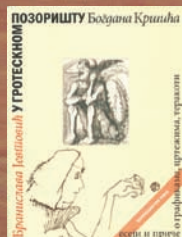
Тврди повез
ф. 17×24,
450 стр.
шифра: 111008
цена: 550,00

ПСИХОЛОГИЈА АРХЕТИПА, МИТ И СТВАРНОСТ

М. Јовићевић

Броширано
ф. 14×20,
362 стр.
шифра: 110973
цена: 330,00

У ГРОТЕСКНОМ ПОЗОРИШТУ БОГДАНА КРШИЋА

Б. Јевтовић

Броширано, ф. 15×20, 160 стр.
шифра: 110985
цена: 220,00

МОМО КАПОР – У СКЛОНИШТУ ДУШЕ (II издање)
Д. Марковић
Броширано
ф. 12×16,5, 252 стр.
шифра: 111284
цена: 330,00

ЕФЕКТИВНО КОМУНИЦИРАЊЕ ВОЈСКЕ С ЈАВНОШЋУ
С. Ранђеловић
Броширано
ф. 17×24, 304 стр.
шифра: 111077
цена: 220,00

КОРЕНИ ВОЈНЕ ПИСАНЕ РЕЧИ
И. Мијатовић
Броширано
ф. 17×24, 284 стр.
шифра: 310140
цена: 165,00

СУКОБИ У СЕНЦИ
С. Влачић
Броширано
ф. 17×24, 284 стр.
шифра: 310148
цена: 550,00
са попустом: 440,00

МУЗЕЈ СТАРИХ ЦОКУЛА
Љ. Стојадиновић
Броширано
ф. 15×21, 228 стр.
шифра: 310146
цена: 220,00

РУКОВОДИЛАЦ У ИНТЕРАКТИВНОМ КОМУНИЦИРАЊУ
В. Цветановић
Броширано
ф. 17×24, 192 стр.
шифра: 110867
цена: 220,00

Магазин „ОДБРАНА“ наставља традиције „Ратника“, првог војног листа у Србији, чији је први број изашао 24. јануара 1879. године. Први број „Одбране“ изашао је 1. октобра 2005. године, са трајном амбицијом да буде референтни извор информација о систему одбране Републике Србије, посебно о раду и активностима Министарства одбране и Војске Србије. Афирмишући резултате и достигнућа реформе, „Одбрана“ доприноси да углед Војске јача и да сви добронамерни боље разумеју процес њеног израстања у поузданог партнера у снажењу регионалне и укупне стабилности и очувања мира у свету. Магазин „Одбрана“, као гласило Министарства одбране и Војске Србије, на медијској сцени Србије заузима препознатљиву позицију. Редакција стално тежи још модернијем и професионалнијем изразу, што је свакако и у интересу система одбране и бољег разумевања са широм јавношћу.

АРСЕНАЛ 1
Броширано
ф. 22×30
240 стр.
шифра: 140045
цена: 100,00

АРСЕНАЛ 2
Броширано
ф. 22×30
240 стр.
шифра: 140047
цена: 100,00

АРСЕНАЛ 3
Броширано
ф. 22×30
320 стр.
шифра: 140049
цена: 100,00

АРСЕНАЛ 4
Броширано
ф. 22×30
320 стр.
шифра: 140051
цена: 200,00

АРСЕНАЛ 5
Броширано
ф. 22×30
256 стр.
шифра: 140054
цена: 200,00

АРСЕНАЛ 6
Броширано
ф. 22×30
320 стр.
шифра: 140055
цена: 200,00

АРСЕНАЛ 7
Броширано
ф. 22×30
256 стр.
шифра: 140057
цена: 300,00

АРСЕНАЛ 8
Броширано
ф. 22×30
376 стр.
шифра: 140058
цена: 300,00

АРСЕНАЛ 9
Броширано
ф. 22×30
376 стр.
шифра: 140059
цена: 300,00

АРСЕНАЛ 10
Броширано
ф. 22×30
376 стр.
шифра: 140060
цена: 300,00

ЗИДНИ КАЛЕНДАР ЗА 2019. ГОДИНУ

Савремено наоружање и војна опрема Војске Србије

шифра: 210461 **цена: 300,00**

2019.

Продавница „ВОЈНА КЊИГА”

у Београду Улица Васе Чарапића 22 • тел/факс: 011 21 84 925

Радно време од 9 до 20 часова • суботом од 9 до 15 часова

НАРУЏБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд

Жиро рачун: 840-312849-56

Наручујем следећа издања (навести шифру/количину)

у укупној вредности од динара.

Издања ћу платити (заокружи број):

1. одједном (плаћање унапред)

2. на кредит у месечних рата (највише 18) по динара.

(минимална рата 1.000,00 дин.), путем административне забране.

Код плаћања унапред послати доказ о уплати целокупног износа, након чега испоручујемо књиге. Купци на кредит достављају попуњен и оверен образац административне забране. **Купљена издања биће достављена путем пост експреса, на терет купца.**

Купац

ЈМБГ

Број личне карте (5)

издате у МУП

Адреса становања (улица и број)

Место

Телефон

Потпис наручиоца

e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Телефон: 011/ 3241-254, 3201-810, војни 23-810

ЈЕ У ОДБРАНИ
1999. ГОДИНЕ

ОЋНОГ

И У ПРИРОДИ

БИЈЕ (октобар)

21

ЈЕ AVIONA

ДСКИ БАРИЈАЦИ

Станојка Копривица Ковачевић

СТВА У СРБИЈИ

о краја Другог светског рата